VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU
Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vysoká škola ekonomie a managementu
info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE/TITLE OF THESIS
Fiskální politika států V4 a její vliv na zpracovatelský průmysl / The fiscal policy of the V4 and its influence on the manufacturing industry

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA A OBHAJOBA (MĚSÍC/ROK)
10/2024

JMÉNO A PŘÍJMENÍ STUDENTA / STUDIJNÍ SKUPINA
Iveta Ondráková, KEMMA07

JMÉNO VEDOUCÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE
doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ STUDENTA
Odevzdáním této práce prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci na uvedené téma vypracoval/a samostatně a že jsem ke zpracování této diplomové práce použil/a pouze literární prameny v práci uvedené. Jsem si vědom/a skutečnosti, že tato práce bude v souladu s § 47b zák. o vysokých školách zveřejněna, a souhlasím s tím, aby k takovému zveřejnění bez ohledu na výsledek obhajoby práce došlo. Prohlašuji, že informace, které jsem v práci užil/a, pocházejí z legálních zdrojů, tj. že zejména nejde o předmět státního, služebního či obchodního tajemství či o jiné důvěrné informace, k jejichž použití v práci, popř., k jejichž následné publikaci v souvislosti s předpokládanou veřejnou prezentací práce, nemám potřebné oprávnění. Datum a místo: 24. srpna 2024 Praha

PODĚKOVÁNÍ
Rád/a bych tímto poděkoval/-a vedoucímu diplomové práce za metodické vedení a odborné konzultace, které mi poskytl/a při zpracování mé diplomové práce.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SOUHRN

1. Cíl práce:

Cílem práce je přiblížit fiskální politiku a její vliv na zpracovatelský průmysl států V4 České republiky, Maďarska, Slovenska a Polska. V rámci plnění tohoto cíle dojde k rozboru fiskálních politik vybraných zemí a k posouzení vývoje zpracovatelského průmyslu vybraných států. Cílem je analyzovat faktory vedoucí k fiskální nerovnováze, její dopady a možná východiska. K jejich naplnění slouží analýzy, literární rešerše, sběr, shromažďování hodnocení a komparace jednotlivých ukazatelů.

2. Výzkumné metody:

Teoreticko-metodologická část práce byla zpracována na základě rešerše odborné literatury a relevantních internetových zdrojů, spolu s dedukcí závěrů. V analytické části byla analyzována již konkrétní data, získána ze statistických databází a relevantních internetových zdrojů, obsahujících statistická data, která jsou použita v časových řadách a pomocí indexů vyhodnocována.

3. Výsledky výzkumu/práce:

Výsledkem diplomové práce na téma fiskální politika se ukázalo, že správně navržená a efektivně řízená fiskální politika hraje klíčovou roli v ekonomickém rozvoji a stabilitě národního hospodářství. Fiskální politika působí na zpracovatelský průmysl v zemích V4 pomocí čtyř indikátorů, a to z hlediska vývoje hrubého domácího produktu, inflace, míry nezaměstnanosti a průmyslové produkce. Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů poukazuje na to, že se ekonomiky členských států V4 potýkají s řadou problémů, a to zejména od roku 2020, kdy došlo k nástupu pandemie koronaviru, v tomto roce byl zaznamenám pokles reálného hrubého domácího produktu, rovněž došlo k nárůstu inflace, které vedlo ke zdražování. Zpracovatelský průmysl prošel těžkou zkouškou, lidé méně nakupovali, méně se vyrábělo a lidé pracovali převážně na home-office. Automobilový průmysl byl zasažen z hlediska výroby automobilů, kdy byla výroba pozastavena a v té době přišel Green Deal. Dále po koronavirové krizi přišla válka na Ukrajině a energetická krize. Státy V4 v těchto obdobích využívaly expanzivní fiskální politiku. Ukazatel přidané hodnoty zpracovatelského průmyslu byl ve státech V4 je na podobné úrovni, což sebou přináší i nutnost zvážit případnou fiskální podporu zpracovatelskému průmyslu, aby se zlepšila výkonnost. Hodnoty se v České republice pohybují na 21 %, v Polsku v rozmezí od 16 % do 18 %, na Slovensku od 17 % až 20 % a v Maďarsku stagnuje na 17 %.

4. Závěry a doporučení:

Analýza fiskální politiky hodnotí příjmovou, výdajovou stránku státního rozpočtu a jeho saldo. Současné nastavení fiskální politiky nemusí být v budoucnosti dostačující, což může ovlivnit i zpracovatelský průmysl. Je důležité, aby veřejné finance byly udržitelné a vlády byly schopné fiskálně podporovat průmysl. Výsledkem zlepšování může být rozvoj infrastruktury nebo sociální programy. Některé země preferují silnější intervenci vlády a vyšší veřejné výdaje, zatímco jiné dávají přednost nižším daním a menšímu zásahu do trhu. Dopady fiskálních politik na zpracovatelský průmysl poukázaly na to, že Česká republika, Polsko a Maďarsko zaznamenalo pozitivní vývoj výkonnosti ZP, k negativnímu vývoji došlo spíše krátkodobě, naopak Slovensko zaznamenalo nejvíce negativních fází vývoje, což způsobila energetická krize a negativní vývoj inflace. Bylo doporučeno, aby vlády dbaly na udržitelnost svých fiskálních politik, optimalizovaly alokaci veřejných výdajů a využívaly fiskální nástroje jako prostředek k dosahování dlouhodobého ekonomického rozvoje a sociální stability.

KLÍČOVÁ SLOVA

fiskální politika, veřejné výdaje a příjmy, HDP, inflace, nezaměstnanost, zpracovatelský průmysl, saldo, pandemie koronaviru Covid-19, energetická krize

SUMMARY

1. Main objective:

The aim of the work is to approximate fiscal policy and its influence on the manufacturing industries of the V4 countries of the Czech Republic, Hungary, Slovakia and Poland. As part of the achievement of this objective, the fiscal policies of the selected countries will be analysed and the development of the manufacturing industries of the selected states assessed. The aim is to analyse the factors leading to fiscal imbalance, its effects and possible exits. Analysis, literary research, collection, collection of evaluations and comparisons of individual indicators are used to fulfill them.

2. Research methods:

The theoretical-methodological part of the work was processed on the basis of a research of professional literature and relevant internet sources, along with a deduction of conclusions. The analytical part has already analysed specific data, obtained from statistical databases and relevant internet sources, containing statistical data that are used in time series and evaluated using indexes.

3. Result of research:

The result of the diploma thesis on fiscal policy showed that properly designed and effectively managed fiscal policy plays a key role in economic development and stability of the national economy. Fiscal policy affects the manufacturing industry in the V4 countries using four indicators, namely in terms of gross domestic product, inflation, unemployment rate and industrial production. The development of selected economic indicators points to the fact that the economies of the V4 member states are facing a number of problems, especially since 2020, when the coronavirus pandemic began, this year saw a decline in real gross domestic product, and there was also an increase in inflation, which led to higher prices. The manufacturing industry has undergone a difficult test, people have bought less, less production has been done and people have worked mostly from home. The automotive industry was hit in terms of car production, when production was suspended and the Green Deal came at that time. The coronavirus crisis was followed by the war in Ukraine and the energy crisis. In these periods, the V4 countries used an expansionary fiscal policy. The indicator of value added of the manufacturing industry was at a similar level in the V4 countries, which also brings the need to consider possible fiscal support for the manufacturing industry in order to improve performance. The values are at 21 % in the Czech Republic, in Poland in the range of 16 % to 18 %, in Slovakia from 17 % to 20 % and in Hungary it is stagnating at 17 %.

4. Conclusions and recommendation:

The fiscal policy analysis assesses the revenue and expenditure side of the state budget and its balance. The current fiscal stance may not be sufficient in the future, which may also affect the manufacturing industry. It is important that public finances are sustainable and that governments are able to support industry fiscally. The result of improvement can be infrastructure development or social programs. Some countries prefer stronger government intervention and higher public spending, while others prefer lower taxes and less market

intervention. The impacts of fiscal policies on the manufacturing industry pointed out that the Czech Republic, Poland and Hungary recorded a positive development of the performance of the health insurance sector, while the negative development was rather short-lived, while Slovakia recorded the most negative phases of development, which was caused by the energy crisis and the negative development of inflation. It was recommended that governments should ensure the sustainability of their fiscal policies, optimise the allocation of public expenditure and use fiscal instruments as a means of achieving long-term economic development and social stability.

KEYWORDS

fiscal policy, public expenditure and revenue, GDP, inflation, unemployment, manufacturing, balance, Covid-19 coronavirus pandemic, energy crisis

Vysoká škola ekonomie a managementu
Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Iveta Ondráková
Studijní program:	Ekonomika a management (Ing.)
Studijní skupina:	KEMMA07
Téma:	Fiskální politika států V4 a její vliv na zpracovatelský průmysl
Zásady pro vypracování (stručná osnova práce):	1 Úvod 2 Teoreticko-metodologická část 2.1 Fiskální politika 2.2 Veřejné výdaje a příjmy a další indikátory 2.3 Dopady fiskální politiky na chování firem 2.4 Metodika práce 3 Praktická část 3.1 Ekonomická charakteristika států V4 3.2 Analýza fiskální politiky V4 pomocí zvolených indikátorů 3.3 Dopady fiskálních politik na odvětví zpracovatelského průmyslu v zemích V4 4 Závěr
Seznam literatury: (alespoň 4 zdroje)	• DIRECTORATE-GENERAL FOR ECONOMIC AND FINANCIAL AFFAIRS. *Report on public finances in EMU 2021*. Brussels: 2022. ISBN 978-92-76-43949-3. • LENTSCH, E., GRILLER, S. *EMU integrations and member states constitucions.* Bloomsbury Publishing, 2021. ISBN 9781509935819. • ŘEŽÁBEK, P. *Interakce měnové a fiskální politiky před krizí a po ní.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4235-2. • SOUKUP, J. a kol. *Makroekonomie.* Praha: Albatros Media, 2022. ISBN 978-80-7261-596-4.
Harmonogram:	• Zpracování cílů a metodiky do 1.10.2023 • Zpracování teoretické části do 1.12.2023 • Zpracování výsledků do 1.3.2024 • Finální verze do 1.9.2024
Vedoucí práce:	doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D.

prof. Ing. Milan Žák, CSc.
rektor

V Praze dne 6.6.2024 (2.7.2023)

Prof. Ing. Milan Žák CSc.

Digitálně podepsal Prof. Ing. Milan Žák CSc.
DN: cn=Prof. Ing. Milan Žák CSc., c=CZ, o=Vysoká škola ekonomie a managementu, a.s., givenName=Milan, sn=Žák, serialNumber=ICA - 10393535
Datum: 2024.06.06 09:18:36 +02'00'

Obsah

1 Úvod 1
2 Teoreticko-metodologická část práce 3
2.1 Fiskální politika 3
2.1.1 Základní charakteristika 3
2.1.2 Funkce fiskální politiky 4
2.1.3 Cíle a nástroje fiskální politiky 4
2.1.4 Typy fiskální politiky 5
2.2 Veřejné výdaje a příjmy a další indikátory 8
2.2.1. Fiskální vs. rozpočtová politika 8
2.2.2. Veřejné finance 9
2.2.3. Veřejné rozpočty 10
2.2.4. Rozpočtový deficit 12
2.2.5. Veřejný dluh 13
2.2.6. Hospodářský cyklus 14
2.3. Dopady fiskální politiky na chování firem 16
2.3.1. Zpracovatelský průmysl 18
2.4. Metodika práce 21
3. Praktická část práce 24
3.1. Ekonomická charakteristika států V4 24
3.1.1 Česká republika 27
3.1.2 Maďarsko 29
3.1.3 Polsko 30
3.1.4 Slovensko 31
3.2 Analýza fiskální politiky V4 pomocí zvolených indikátorů 39
3.3 Dopady fiskálních politik na odvětví zpracovatelského průmyslu v zemích V4 55
4. Závěr 62
Literatura I

Seznam zkratek

V4	Višegradská čtyřka
HDP	Hrubý domácí produkt
EU	Evropská unie
EUR	Evropská měna
CZ-NACE	Klasifikace ekonomických činností vydávanou Evropskou komisí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
COVID-19	Onemocnění chřipkou

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vývoj ekonomických indikátorů – meziroční vývoj v % Česká republika, prognóza

Tabulka 2 Vývoj ekonomických indikátorů v % Maďarsko, prognóza

Tabulka 3 Vývoj ekonomických indikátorů v % Polsko, prognóza

Tabulka 4 Vývoj ekonomických indikátorů v % Slovensko, prognóza

Tabulka 5 Vývoj příjmů, výdajů a saldo státního rozpočtu v mil. EUR Česká republika, 2018-2023

Tabulka 6 Vývoj příjmů, výdajů a saldo státního rozpočtu v mil. EUR Polska

Tabulka 7 Vývoj příjmů, výdajů a saldo státního rozpočtu v mil. Eur Maďarsko

Tabulka 8 Vývoj příjmů, výdajů a saldo státního rozpočtu v mil. EUR Slovensko

Tabulka 9 Celkové vládní příjmy státního rozpočtu v mil. EUR, států V4

Tabulka 10 Celkové vládní výdaje státního rozpočtu v mil. EUR, států V4

Tabulka 11 Vývoj salda státního rozpočtu v mil. EUR, států V4

Tabulka 12 Hrubý dluh vládních institucí v mil. EUR, států V4

Seznam obrázků

Obrázek 1 Nástroje fiskální politiky

Seznam grafů

Graf č. 1 Vliv zvýšení vládních výdajů

Graf č. 2 Vliv snížení vládních výdajů

Graf č. 3 Reálný hrubý domácí produkt V4 v % za období 2018-2023

Graf č. 4 Míra nezaměstnanosti V4 v % za období 2018-2023

Graf č. 5 Průměrná roční míra inflace V4 v % za období 2018-2023

Graf č. 6 Zpracovatelský průmysl-přidaná hodnota meziroční vývoj v % z HDP

Graf č. 7 Struktura celkových výdajů % HDP

Graf č. 8 Veřejné výdaje na výzkum a vývoj Skupiny V4 v %, 2018 – 2023

Graf č. 9 Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu České republiky (2015-leden 2024) v %

Graf č. 10 Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu Maďarsko (2015-leden 2024) v %

Graf č. 11 Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu v Polsku (2015-leden 2024) v %

Graf č. 12 Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu Slovensko (2015-leden2024) v %

1 Úvod

Základním prvkem všech ekonomik je přítomnost hospodářských cyklů, jejichž základním prvkem jsou výkyvy a kolísání ekonomické aktivity. Mezi tyto cykly se řadí i fiskální politika, která se projevuje různými změnami v ekonomice zapříčiněných negativními šoky, které představují ekonomickou aktivitu a prostupují prostřednictvím propojených trhů. Vlády se snaží společně s centrálními bankami tyto cykly regulovat fiskální politikou a monetární politikou, v práci si představíme fiskální politiku.

Tato práce se zabývá fiskální politikou států Visegrádské 4 (dále jen V4) a jejím vlivem na zpracovatelský průmysl. Fiskální politika je předmětem zájmu v každé zemi, protože plní celou řadu rozmanitých a velmi podstatných funkcí. Každá vláda by měla usilovat o to, aby prostřednictvím fiskální politiky zajišťovala rozvoj konkurenceschopnosti státu. To se pak pozitivně projeví na výkonnosti státu a ekonomických subjektů, ale také domácností (spotřebitelů).

Fiskální politiku lze tedy chápat jako klíčový prvek každé ekonomiky, protože jde o soubor opatření a rozhodnutí, která národní vláda přijímá v oblasti veřejných financí. Tato rozhodnutí mají vést k dosažení určitých ekonomických a fiskálních cílů. Zejména k utlumení negativních dopadů plynoucích z průběhu hospodářského cyklu, ale také například pro růst ekonomiky při nízké míře inflace a nízké nezaměstnanosti či k eliminaci negativních důsledků působení tržního mechanismu.

Stávající tržní prostředí se teprve vzpamatovává z negativních důsledků pandemie koronaviru, ale zároveň je ovlivňováno dalšími krizemi jako válečný konflikt na Ukrajině či vysoká míra inflace a s tím související zdražování energií. V takovém prostředí čelí celá řada podnikatelských subjektů problémům a rizikům. Vláda si pak musí klást otázku, jakými způsoby může pomoci těmto organizacím a domácnostem, jak podpořit hospodářský a ekonomický růst? Fiskální politika může být právě jedním z takových nástrojů, protože ovlivňuje podmínky, za kterých podnikatelské subjekty působí.

Hlavním cílem práce je přiblížit fiskální politiku a její vliv na zpracovatelský průmysl států V4 České republiky, Maďarska, Slovenska a Polska. V rámci plnění tohoto cíle dojde k rozboru fiskálních politik vybraných zemí a k posouzení vývoje zpracovatelského průmyslu vybraných států. Cílem je analyzovat faktory vedoucí k fiskální nerovnováze, její dopady a možná východiska. K jejich naplnění slouží analýzy, literární rešerše, sběr, shromažďování hodnocení a komparace jednotlivých ukazatelů.

Dílčím cílem práce je identifikovat rozdíly ve fiskální politice V4, či charakterizovat dopady fiskální politiky na chování firem. Dílčí cíle směřují k získání poznatků o tom, jakým způsobem se odlišuje fiskální politika mezi jednotlivými státy V4, či jak lze dle teoretických a sekundárních empirických závěrů ovlivňovat fiskální politikou chování firem.

Za účelem splnění těchto cílů je obsah práce rozdělen na teoreticko-metodologickou část a analytickou část.

Teoreticko-metodologická část práce se věnuje definici pojmu fiskální politika, dále tato část práce charakterizuje veřejné výdaje, příjmy či další vybrané indikátory. Pozornost se soustředí i na dopady fiskální politiky na chování firem. V závěru kapitoly se nachází popis metodologického zpracování práce.

Analytická část práce popisuje ekonomickou charakteristiku států V4, České republiky, Maďarska, Polska a Slovenské republiky od vývoje až po jejich ekonomickou prognózu. Dále jsou představeny jednotlivé definice ekonomických ukazatelů. Po tomto popisu je provedena analýza fiskální politiky V4 pomocí zvolených indikátorů, mezi které patří například výdaje

sektoru vládních institucí na ekonomické záležitosti či přidaná hodnota ve zpracovatelském průmyslu. Dále jsou popsány dopady fiskálních politik z hlediska regulace na dlouhodobé investice, sazba daně z příjmů a přidaná hodnota. V závěru práce jsou návrhy na zlepšení fiskální situace a představení automobilového průmyslu, který je jedním z hlavních zpracovatelských průmyslů států V4.

2 Teoreticko-metodologická část práce

Teoreticko-metodologická část práce se věnuje fiskální politice, veřejným výdajům a příjmům, či dalším indikátorům. Dále dopadům fiskální politiky na chování firem či představení metodologického postupu zpracování práce. Nejprve bude ucelený přehled teoretických pojmů souvisejících s problematikou především fiskálních veličin a vymezení základních pojmů. Vymezeny budou pojmy fiskální politiky, veřejné finance jejich obsah a funkce. Kapitola bude zpracována formou literární rešerše existujících a veřejně přístupných teorií.

2.1 Fiskální politika

Tato kapitola je věnována fiskální politice. Na začátek je důležité zmínit, že ústřední místo ve fiskální politice mají rozpočty veřejné, v nichž se shromažďují finanční prostředky. S těmito finančními prostředky vláda zabezpečuje své funkce. Cílem fiskální politiky může být dosažení makroekonomické stability, stimulace ekonomického růstu, boj s inflací nebo řešení nezaměstnanosti. Jurečka a kol. (2017) uvádí, že fiskální politikou se rozumí využívání takových nástrojů, jako jsou výdaje ze státního rozpočtu, daně, cla a pravidla amortizace k ovlivňování ekonomických procesů. Jde zejména o záměrné změny ve výdajích ze státního rozpočtu a v daních s cílem uvést ekonomiku do rovnováhy a podporovat její růst (Jurečka, V., a kol. 2017, s. 209).

2.1.1 Základní charakteristika

Jurečka a kol. (2017) uvádí původní smysl fiskální politiky, smyslem bylo získávání a shromažďování peněžních prostředků pro krytí státních výdajů, ať již šlo o výdaje na provoz královského dvora nebo republikánského zřízení, na vedení válek či na infrastrukturální projekty. Až do 30. let 20. století nehrály státní rozpočty významnější aktivní roli v národních ekonomikách. V teorii i praktické politice byl uplatňován systém volné soutěže, spontánně zabezpečit společensko-ekonomické optimum, především plnou zaměstnanost a rovnováhu mezi agregátní poptávkou a nabídkou. V souladu s tím spočívala zásada neutrality státního rozpočtu. Tato zásada se zakládá na tom, že rozpočtovými příjmy a výdaji nemělo být ovlivňováno ekonomické fungování tržního mechanismu (Jurečka, V., a kol. 2017, s. 209).

Dále autoři popisují praktické problémy spjaté s Velkou světovou hospodářskou krizí v 30. letech 20. století a s teoretickou podporou ze strany keynesovské ekonomie. V postavení státních rozpočtů a fiskálních politik došlo k významné kvalitativní změně. Z fiskální politiky se stal aktivní ekonomický činitel a zásada ekonomické neutrality státního rozpočtu byla opuštěna (Jurečka, V., a kol. 2017, s. 209, 210).

Mezi základní charakteristiky je důležité si uvést dva pohledy na ekonomii, které ovlivňují funkce fiskální politiky:

Neoklasická ekonomie navázala na ekonomii klasickou, klade důraz na liberalizaci ekonomiky v zájmu konkurenčního prostředí, dále na omezení vládní intervence a nabídkovou stranu ekonomiky. Neoklasická ekonomika předpokládá, že tržní ekonomika má schopnost seberegulace. V aktivní fiskální politice je jednou z hlavních příčin nestabilita ekonomiky (Jurečka, V., a kol. 2017, s. 209, 20).

Keynesovská ekonomie dle Jurečky a kol. (2017) vznikla po Velké hospodářské krizi, kdy John Maynarda Keynes napsal knihu Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz. Hlavními rysy charakterizujícími tehdejší ekonomiku byly vysoká nezaměstnanost, nevyužité výrobní kapacity, zhroucení mezinárodního obchodu a pokles životní úrovně. Do této doby převládala

neoklasická teorie. Keynes dospěl k nutnosti vládní intervence do hospodářství, která měla doplňovat selhávající tržní mechanismus (Jurečka, V., a kol. 2017, s., 21).

2.1.2 Funkce fiskální politiky

Většina ekonomů rozlišuje mikroekonomické a makroekonomické funkce fiskální politiky. V rovině mikroekonomické jde o funkci alokační a redistribuční:

- alokační funkce spočívá v soustředění a vynaložení finančních prostředků k úhradě produkce veřejných statků, dá se říct, že stát bere peníze tam, kde jich je mnoho a dává je tam, kde chybí. Jde o nejstarší funkci, která zajišťuje financování státních výdajů, např. školství, zdravotnictví, armádu, muzea, galerie, divadla a sport,
- redistribuční funkce je přerozdělovací, souvisí se snahou o zmírnění nerovnosti v tržním rozdělování důchodu (produktu). Stát se snaží přerozdělovat tak, aby na jedné straně nebyly příliš bohatí a na druhé straně příliš chudí. (Lipovská, H., 2017, s. 143).

V rovině makroekonomické ekonomové uvádí funkci stabilizační, která spočívá v odstraňování odchylek skutečného produktu od produktu potenciálního za pomoci změn ve vládních výdajích a příjmech. Jde o uzavírání deflační nebo inflační mezery ovlivňováním výše celkových výdajů a celkových příjmů, zejména daní. Moderní verze fiskální politiky zdůrazňují vedle výdajové strany ekonomiky i stranu nabídkovou a prorůstovou. (Jurečka, V., et al. 2017, s. 210).

2.1.3 Cíle a nástroje fiskální politiky

Cíle a nástroje fiskální politiky prezentuje následující obrázek číslo 1. Z obrázku vyplývá, že ke klíčovým nástrojům fiskální politiky se řadí vládní příjmy a vládní výdaje. Cíle se pak dělí na bezprostřední a konečné. K bezprostředním cílům patří vliv na agregátní poptávku a agregátní nabídku. Jako konečné cíle lze uvést ekonomický růst, cenovou stabilitu, zaměstnanost a vnější rovnováhu.

Obrázek 1 Nástroje fiskální politiky

Zdroj: Základy makroekonomie (2017)

Jurečka a kol. uvádí zprostředkující a hlavní cíle fiskální politiky. Zprostředkující cíle představují agregátní poptávku a agregátní nabídku, které mají svou výši a strukturou vytvářet předpoklady pro naplnění hlavních cílů, kterými jsou rovnovážný produkt, plná zaměstnanost, cenová stabilita a vnější ekonomická rovnováha (Jurečka, V., a kol. 2017, s. 211).

Hrbková a kol. (2020) poukazují v souvislosti s cíli a nástroji fiskální politiky na tzv. diskreční opatření a vestavěné stabilizátory, které lze také chápat jako základní nástroje fiskální politiky.

Diskreční opatření jsou mechanismy, které jsou přijímány jako reakce na konkrétní ekonomický stav či problém, Hrbková a kol. (2020) dále popisují, že k nim patří změny výše daní, úpravy daňových zákonů, změny ve struktuře příjmů či výdajů státního rozpočtu apod. Nevýhoda diskrečních opatření spočívá v tom, že jejich účinky se dostavují zpravidla s velkou časovou prodlevou. Ta je způsobena tím, že přijetí diskrečních opatření bývá obvykle spojeno s poměrně složitým a zdlouhavým legislativním procesem, který může trvat i několik měsíců (Hrbková a kol., 2020, s.87).

Vestavěné stabilizátory jsou nástroje fiskální politiky, které působí v ekonomice automaticky a nevyžadují žádná další rozhodnutí vlády. Vestavěnými stabilizátory jsou progresivní daňová soustava, podpora v nezaměstnanosti, dotace zemědělcům a státní výkup zemědělských produktů. Pokud se tedy při ekonomické konjunktuře zvyšují nominální mzdy, bude při progresivní daňové soustavě tlumen a růst důchodů právě vyššími daněmi. Naproti tomu při recesi jsou nižší důchody zdaňovány nižšími sazbami a pokles agregátní poptávky je tlumen výplatou podpor v nezaměstnanosti (Hrbková a kol., 2020, s.87).

Nástroje fiskální politiky lze také kategorizovat dle jejich realizace z rozpočtového hlediska, lze je rozdělit na výdajové a příjmové nástroje, jak uvádí Maatyová a kol. (2015, s. 161) výdajové nástroje jako mechanismy, které vlády a organizace využívají k realizaci svých výdajových politik. Tyto nástroje umožňují alokaci finančních prostředků na různé programy, služby a investice. V rámci veřejného sektoru mohou být výdajové nástroje různorodé a zahrnovat různé metody a postupy. Příjmové nástroje představují různé metody a strategie, které vlády a organizace využívají k získávání finančních prostředků na financování svých aktivit. Tyto nástroje hrají klíčovou roli ve fiskální politice a umožňují vládám získávat prostředky potřebné pro poskytování veřejných služeb, infrastrukturu, sociální programy a další výdaje (Maatyová et al., 2015, s. 161).

V souvislosti s vládními výdaji lze také zmínit tzv. multiplikační efekt, Maaytová a kol. (2015) popisují multiplikační efekt jako očekávaný výsledek fiskální politiky. Tato multiplikace by měla vést k tomu, že zvýšení či snížení veřejných výdajů, případně i snížení či zvýšení daňových příjmů o jednotku povede ke zvýšení či snížení agregátní poptávky o více než jednotku. Popisované cíle a nástroje fiskální politiky si tedy z hlediska názorů neodporují (Maaytová, A., et al. 2015, s. 161).

2.1.4 Typy fiskální politiky

Jurečka uvádí, že pokud se zvyšují výdaje jde o expanzivní fiskální politiku a pokud se snižují výdaje jde o restriktivní fiskální politiku (Jurečka a kol., 2017, s. 218).

Dle Maaytové a kol. (2015) je pro fiskální politiku charakteristická záměrnost, pro záměrné využití různých nástrojů za účelem změny struktury a objemu veřejných příjmů a výdajů, realizace aktivní volby objemu výsledného hospodářského salda či způsobu krytí salda pro dosažení stabilizace vývoje reálných makroekonomických proměnných. Z tohoto důvodu lze konstatovat, že vláda provádí výběr mezi různými typy fiskální politiky (Maatyová a kol., 2015, s. 158).

Pro účely práce jsou typy fiskální politiky rozdělené na poptávkově zaměřenou fiskální politiku a nabídkově zaměřenou fiskální politiku.

Poptávkově zaměřená fiskální politika

Jurečka a kol. (2017) vymezují expanzivní výdajovou politiku jako takovou, kdy záměrně dochází k zvyšování výdajů státního rozpočtu (z toho je pak odvozeno označení – expanzivní). Záměrem je zvýšit reálný produkt a růst zaměstnanosti. Vhodnou příležitostí expanzivní výdajové politiky jsou situace, kdy v ekonomice existuje recesní neboli deflační mezera, kterou se vláda snaží zúžit či uzavřít (Jurečka a kol., 2017, s. 218-219).

Následující obrázek grafu č. 1 ilustruje dopad expanzivní fiskální politiky v modelu AD-AS, za předpokladu krátkého a dlouhého období. Posun křivky AD doprava, ukazuje zvýšení reálného produktu a zaměstnanosti. V krátkém období roste křivka SRAS pozvolna, existují v ní volné výrobní faktory. Pokud je křivka SRAS strmá, znamená to, že je na úrovni potencionálního produktu nebo dokonce za touto úrovní a má inflační dopady v podobě cenového růstu (Jurečka a kol., 2017, s. 218-219).

Graf č. 1 Vliv zvýšení vládních výdajů

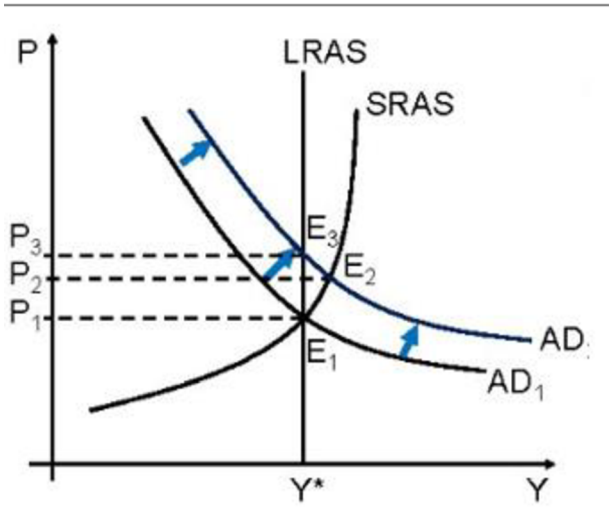

Zdroj: Jurečka a kol., 2017

Restriktivní výdajová politika, znamená podle Mayytové a kol. (2015) omezení, případně snižování AD a tím zpomalení růstu produktu při změně jednotlivých položek agregátní poptávky. Překročí-li aktuální produkt potencionální produkt, mezera mezi těmito veličinami s výrazným zvýšením cenové hladiny se nazývá inflační mezera. V inflační mezeře jsou přetěžovány výrobní faktory a hovoříme o přehřáté ekonomice. (Maaytová. A., a kol. 2015, s. 164,).

Jurečka a kol. (2017) k tomu uvádí, restriktivní výdajová politika může zahrnovat např. omezení veřejných výdajů jako je snížení vládních výdajů na různé programy a služby, zvýšení daní, jehož cílem je omezit dostupnost peněz v ekonomice a tím snížit spotřebu nebo zvýšit úrokové sazby centrální bankou a regulovat úvěrovou dostupnost. Cílem těchto opatření je omezit inflační tlaky, ale naproti tomu může mít negativní dopady na hospodářství, zejména v době ekonomické recese (Jurečka, V., a kol. 2017, s. 219).

Restriktivní fiskální politika znamená omezení, nebo snižování agregátní poptávky a tím zpomalení růstu produktu při změně jednotlivých položek agregátní poptávky, jak popisuje Ochrana a kol., 2015. Pokud překročí aktuální produkt, produkt potenciální, mezera mezi těmito veličinami s výrazným zvýšením cenové hladiny se nazývá inflační mezera. V inflační mezeře

jsou přetěžovány výrobní faktory a hovoříme o takzvané přehřáté ekonomice. Zvyšování úrovně aktuálního produktu vede ke zvyšování úrovně cenové hladiny. Restriktivní politika je zaměřena na snížení tempa růstu HDP i za cenu zvýšení nezaměstnanosti. Zavadí se v době, kdy se ekonomika přehřívá. Běžně se využívá kombinace expanzivních a restriktivních opatření, fiskální mix (Ochrana, a další, 2015 str. 164).

Restriktivní fiskální politika dle Brčáka a kol. (2020), se snaží utlumit ekonomiku, expanzivní politika usiluje o to, aby ekonomiku nastartovala po recesi. Takže hlavním cílem expanzivní fiskální politiky je rozjet ekonomiku směrem nahoru. Když se ekonomika dostane na dno, nachází se v recesi a je nízká inflace, růst HDP stagnuje a je vyšší nezaměstnanost. Hlavní nástroje, které jsou při této strategii používány bývají opačné než u restriktivní fiskální politiky. Jedná se především o zvýšení vládních výdajů, které jsou používány zejména pro investice, které pomáhají podpořit ekonomiku a také vytvoření nových pracovních míst. Dále se snižují daně (Brčák, Sobotka, Severová, & Stará, 2020, s. 223).

Rojíček a kol. (2016) shrnují, že přebytečná poptávka může být snížena prostřednictvím restriktivní fiskální politiky, která omezuje výdaje veřejného anebo soukromého sektoru. Naopak uvolnění fiskální politiky může sloužit ke stimulaci agregátní poptávky (Rojíček a kol, 2016, s. 297

Graf č. 2 Vliv snížení vládních výdajů

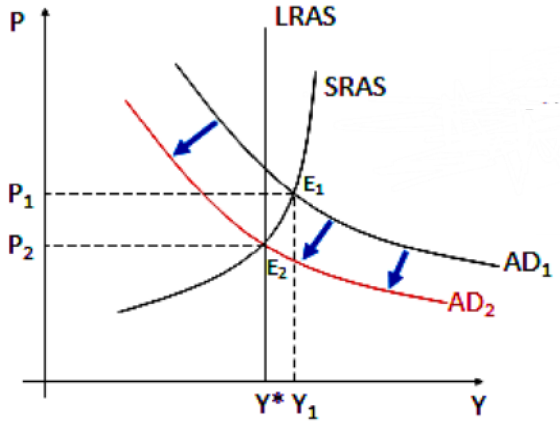

Zdroj: Jurečka a kol., 2017

Vliv změn v míře zdanění dělí autoři na restriktivní daňovou politiku a expanzivní daňovou politiku, autoři se taktéž shodují, že restriktivní daňová politika se odkazuje na opatření přijatá vládou s cílem omezit ekonomickou aktivitu a ovlivnit chování ekonomických aktérů pomocí změn v daňovém systému. Tato politika je často implementována v situacích, kdy je třeba snižovat inflační tlaky, stabilizovat měnu nebo omezit veřejné výdaje. Cílem restriktivní daňové politiky je omezit ekonomickou aktivitu, snížit inflaci a často i vyrovnat rozpočtový schodek. Je však důležité poznamenat, že taková opatření mohou mít také negativní dopady na ekonomický růst a zaměstnanost, a proto by měla být pečlivě vyvážena vzhledem k aktuálním podmínkám a potřebám hospodářství (Jurečka, V., a kol. 2017, s. 220).

Expanzivní daňová politika podle autorů označuje opatření, která vláda přijímá s cílem stimulovat ekonomiku a podporovat ekonomický růst. Na rozdíl od restriktivní daňové politiky, která se snaží omezit ekonomickou aktivitu, je zaměřena na podporu poptávky a investic. Zahrnuje snížení daňových sazeb, poskytování daňových úlev a pobídek a rozšiřuje daňové

odpočty. Cílem je podnítit hospodářskou aktivitu, zvýšit spotřebu, investice a zaměstnanost. Tato politika může být použita v době ekonomické recese nebo v situacích, kdy je potřeba stimulovat růst. Je však důležité ji správně vyvážit, aby nedošlo k nadměrnému zadlužení vlády nebo nekontrolovatelnému nárůstu inflace (Jurečka, V., a kol. 2017, s. 223).

Nabídkově zaměřená fiskální politika

Jurečka a kol. (2017) popisují, že záměrem nabídkově zaměřené fiskální politiky je podporovat dlouhodobý ekonomický růst a zlepšovat produktivitu. Opatření takové fiskální politiky vytváří prostor pro stimulaci podnikání, investice, zvyšování pracovní produktivity. To za účelem tvorby příznivých podmínek pro růst a inovace. Tato forma fiskální politiky vytváří důraz na realizaci dlouhodobých strukturálních změn, které mohou mít trvalý dopad na ekonomiku. Zároveň je podstatné uvědomit si, že úspěšnost nabídkově zaměřené fiskální politiky může být závislá na konkrétní situaci v dané zemi, včetně podmínek hospodářského prostředí (Jurečka a kol., 2017, s. 224).

2.2 Veřejné výdaje a příjmy a další indikátory

V této kapitole je pozornost zaměřena na problematiku rozdílů mezi fiskální a rozpočtovou politikou, dále na popis veřejných financí, veřejných rozpočtů, rozpočtového deficitu či veřejného dluhu.

Veřejné výdaje a příjmy odrážejí finanční aktivity vlády a dalších veřejných institucí. Tyto údaje jsou klíčovým prvkem ekonomického systému a poskytují informace o tom, jak vláda spravuje a alokuje své finanční zdroje. Indikátory slouží k hodnocení fiskální politiky vlády, udržitelnosti veřejných financí a celkového socioekonomického stavu země.

2.2.1. Fiskální vs. rozpočtová politika

Rojíček a kol. (2016) chápou fiskální politiku a veřejné rozpočty jako klíčovou oblast hospodářské politiky. Nicméně mezi fiskální a rozpočtovou politikou existují rozdíly (Rojíček a kol., 2016, s. 296).

Například Národní rozpočtová rada České republiky (2024) chápe rozpočtovou politiku jako procesy, které se realizují v rámci rozpočtové soustavy (tj. soustava veřejných rozpočtů). Cílem takových procesů je získat dostatečné příjmy pro realizaci veřejných výdajů. Fiskální politika je tedy pojmem širším a obsáhlejším, kdy navíc sleduje i jiné cíle (tj. cíle stabilizační a stimulační, oproti cílům alokačním a redistribučním v případě rozpočtové politiky) (Národní rozpočtová rada, 2024).

Rojíček a kol. (2016) definují základní rozdíl mezi fiskální a rozpočtovou politikou v tom, že se rozpočtová politika více soustředí na finanční oblast realizace vládních cílů (programových cílů), čemuž pak odpovídá i její užší vymezení (v komparaci s fiskální politikou). I toto vymezení kolektivu autorů Rojíček (2016, s. 297) je tedy v souladu s názorem Národní rozpočtové rady (2024), (Rojíček a kol., 2016, s. 297).

Podobně, pak i Žák (2020) mezi těmito pojmy rozlišuje, protože tvrdí, že rozpočtová politika se více soustředí na alokační a nedistribuční aspekty činnosti vlády. Fiskální politika pak více soustředí pozornost na fiskální funkci a aktivní využití veřejných financí ke stimulaci veřejné poptávky (Žák, 2020, s. 57).

Žák (2020) se tedy přidává k dalším autorům (například Rojíček a kol., 2016, s. 297) v tom, že vidí rozdíl mezi fiskální a rozpočtovou politikou. Z tohoto důvodu není vhodné zaměňovat oba pojmy, ale respektovat uvedené rozdíly (Žák, 2020, s. 57).

2.2.2. Veřejné finance

Národní rozpočtová rada (2024) definuje veřejné finance jako *„vztahy a operace mezi organizacemi zařazenými do sektoru vládních institucí a ostatními subjekty (tj. domácnostmi, neziskovými organizacemi nebo firmami)“* (Národní rozpočtová rada, 2024).

Černohorský (2020) chápe veřejné finance také jak peněžní vztahy, a to v oblasti tvorby, rozdělování a užití veřejných peněžních fondů. Z hlediska mechanismu tento autor popisuje, že jsou v naprosté většině případů tvořené výběrem daní od ekonomických subjektů. Vybrané prostředky se pak přerozdělují prostřednictvím různých dávek. Užití fondů veřejných financí lze také definovat jako jev, kdy se z veřejných peněz financuje provoz státních úřadů, a ty se užívají k tomu, aby stát zabezpečil svoje funkce (Černohorský, 2020, s. 20).

Rojíček a kol. (2016) si všímají označení veřejných financí jako veřejné, i když metodologicky správnější označení je vládní finance, resp. hospodaření vládního sektoru. To je dáno tím, že veřejný sektor obsahuje i další ekonomické subjekty, které sledují dosažení zisku a vláda je jejich vlastníkem (Rojíček a kol., 2016, s. 296). V rámci práce bude využíváno označení veřejné finance.

Jak uvádí Národní rozpočtová rada (2024), tak je v souvislosti s veřejnými financemi velmi podstatná jejich udržitelnost. To je dáno tím, že záporná salda hospodaření veřejných rozpočtů, tedy schodky, se přelévají do veřejného dluhu. Platí, že čím vyšší je dluh, tím vyšší je i částka, kterou stát musí vynaložit na zaplacení úroků z tohoto dluhu. I úroková sazba, za kterou si stát půjčuje, je proměnlivá a při vysokém zadlužení má tendenci růst, neboť investoři vyžadují rizikovou přirážku (Národní rozpočtová rada, 2024).

Černohorský (2020) na toto navazuje a objektivně zdůvodňuje nutnost existence veřejných financí, tj. existence veřejných statků a nutnost plnění daných úkolů ze strany státu. Bez existence veřejných statků neexistuje potřeba veřejných financí, protože pak je nemusí zajišťovat a financovat (Černohorský, 2020, s. 20).

Máče (2018) k tomuto popisuje, že musí veřejné finance splňovat i další podmínky (resp. požadavky). K těmto se řadí zejména účelnost, hospodárnost a efektivita. To je dáno tím, že vynakládání veřejných financí nemá vést k maximalizaci zisku (jako například u podnikatelských subjektů). Naopak, jejich záměrem je zajistit veřejné potřeby (Máče, 2018, s. 71).

Černohorský (2020) popisuje, že veřejné finance čelí v současných moderních státech celé škále různých problémů a výzev, mezi které patří zejména následující:

- Míra přerozdělovacích procesů – jde o řešení problému vyššího či nižšího daňového zatížení a nižší či vyšší produkce veřejných statků.
- Vyrovnanost rozpočtu, resp. příčiny a způsoby krytí deficitu – zde se jedná o to, že některé příjmy a výdaje se pravidelně opakují, ale další se mění například v důsledku vývoje ekonomiky apod.

- Fiskální federalismus – zde se vymezují vztahy mezi ústředním rozpočtem a ostatními veřejnými rozpočty, tedy například tvorba silného centrálního rozpočtu a slabých místních rozpočtů, nebo opačné nastavení apod.
- Efektivnost veřejných výdajů – komparace efektivnosti přerozdělování mezi veřejným sektorem nebo soukromým sektorem (Černohorský, 2020, s. 20-21).

Definice veřejných financí poukazují na to, že jde o velmi komplexní a rozsáhlou problematiku, která musí vymezit celou řadu různých oblastí. Zejména pak v oblasti nastavení veřejných rozpočtů, kterým se věnuje další část práce.

2.2.3. Veřejné rozpočty

Jak uvádí Rojíček a kol. (2016), v každé zemi se lze setkat s odlišnou soustavu veřejných rozpočtů, avšak základní kategorie jsou harmonizované s národními účty a institucionálním sektorem, tj. veřejným sektorem. Klíčovou součást veřejných rozpočtů představuje vždy státní (případně federální) rozpočet, dále pak rozpočty veřejné správy na různých úrovních či rozpočty různých jednotek hospodařících s veřejnými zdroji (Rojíček a kol., 2016, s. 298).

Provazníková (2015) charakterizuje čtyři základní typy vládních úrovní a jejich rozpočtů, přičemž vychází z metodologie Mezinárodního měnového fondu a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Jedná se o následující úrovně:

- Ústřední vláda a její rozpočet – zde se řadí ministerstva, úřady, pobočky a další části, které v dané zemi tvoří centrální vládu, případně decentralizované jednotky, které vykazují určitý stupeň autonomie a odpovědnosti za poskytování některých veřejných služeb.
- Regionální rozpočty – jde o střední článek mezi ústřední vládou a místními vládami, kdy mají určité kompetence na části území daného celku.
- Místní rozpočty – vládní jednotky, které mají různé kompetence v různých městských či venkovských oblastech státu.
- Nadnárodní vláda a její rozpočet – jde o činnosti jednotek, které na základě smlouvy s národními vládami mohou vybírat daně či příspěvky, realizovat výdaje a další činnosti pro dosažení specifických cílů (Provazníková, 2015, s. 12-13).

Z těchto rozpočtů lze jako základní definovat právě státní rozpočet (čili rozpočet ústřední vlády). Státní rozpočet je základním nástrojem fiskální politiky (například dle Žáka, 2020), kdy jej tvoří právě výdajová a příjmová stránka (Žák, 2020, s. 59).

Veřejné příjmy

Národní rozpočtová rada (2024) definuje veřejné příjmy jako veškeré finanční prostředky, které vláda získává z různých zdrojů, tj. daně, cla, poplatky, příjmy z majetku apod. Jde o klíčový prvek financování veřejných výdajů.

Rojíček a kol. (2016) charakterizují základní kategorie příjmů veřejných rozpočtů prostřednictvím této klasifikace:

- Daně, či podobné odvody typu pojistného na sociální a zdravotní pojištění, cla.
- Přijaté úroky, příjmy z pronájmu, splátky poskytnutých úvěrů, příjmy z prodeje majetku.
- Přijaté dotace a příspěvky (včetně nadnárodních institucí), (Rojíček a kol., 2016, s. 298).

Dle Maatyové a kol. (2015) jsou klíčovou položkou veřejných příjmů daňové příjmy. Takové lze charakterizovat z několika hledisek, avšak nejčastěji se člení na přímé a nepřímé daně. Přímé daně obvykle zahrnují daně důchodové a majetkové. Nepřímé daně zahrnují univerzální daň z přidané hodnoty a specifické spotřební daně. Daň lze z obecného hlediska vymezit jako zákonnou, nevratnou, neekvivalentní a neúčelovou platbu. Daňové systém zpravidla obsahují příjmové daně, spotřební daně, majetkové daně. Jako základní konstrukční prvky daní lze vymezit odpočty od základu daně, sazby daně, slevy na dani (Maatyová a kol., 2015, s. 108).

Autoři dále uvádí daňové příjmy, do kterých se z ekonomického hlediska zahrnují povinné platby veřejného sektoru, které splňují charakteristiky daňových příjmů, mezi ně patří zákonnost, nenávratnost, neúčelovost a neekvivalentnost. Daňové příjmy můžeme členit z několika hledisek, nejčastější klasifikací je na daně přímé a nepřímé. Přímé daně obvykle zahrnují daně důchodové a majetkové. Nepřímé daně zahrnují daň z přidané hodnoty a spotřební daň. Hodnocení vládních politik je často založeno na analýze vývoje a strukturálních změn v daňových systémech. Pro hodnocení daňových systémů se používají dvě základní sady indikátorů, daňová kvóta a implicitní daňové sazby. Daňové kvóty jsou vyjádřeny jako poměr celkových daňových příjmů k HDP (Maatyová a kol., 2015, s. 110).

Příjmy jsou zdaňovány pomocí daní z příjmů fyzických a právnických osob a pojistným a veřejným pojištění, jak uvádí Maaytová a kol. (2015). Spotřeba je nejčastěji zdaňována pomocí všeobecných spotřebních daní. Majetek je zdaňován průběžně každoročními daněmi nebo jednorázovými daněmi při změnách vlastníka majetku. Daň z příjmů fyzických osob odpovídá principu platební schopnosti, výnosy jsou flexibilní a nezpůsobují distorze v cenách. Tato daň je dle autorů dobrým makroekonomickým stabilizátorem a je zároveň transparentní. Daň z příjmů právnických osob platí právnické osoby za využívání veřejných služeb. Tato daň zdaňuje zisky, které by často nemusely být na úrovni fyzických osob zdaněny (Maatyová a kol., 2015, s. 110).

Ministerstvo financí (2024) uvádí daň z přidané hodnoty, která je uvalena na většinu zboží a služeb v ekonomice, v České republice je sazba ve výši 21 % a 12 %, v Polsku je naopak sazba daně na zboží a služby 23 % a snížená sazba daně se týká zboží, které souvisí s ochranou zdraví na zemědělské produkty a je ve dvou hodnotách 5 % a 8 %. Slovensko má 22 % a sníženou daň 5 % a 9,5 %. Maďarsko má také tři sazby daně, základní 27 % a snížené 5 % a 18 % (Ministerstvo financí, 2024).

Veřejné výdaje

Maaytová a kol. (2015) definuje veřejné výdaje jako aktivitu veřejných financí, která je výstupem z veřejných rozpočtů. Účelem veřejných výdajů je zajistit finanční krytí pro jednotlivé cíle veřejných politik. Jedná se o politiky na úrovni centrální vlády, tak i o politiky na úrovni samosprávy. Veřejné výdaje lze klasifikovat z různých hledisek. Pro potřeby hodnocení vývoje veřejných výdajů je důležité stanovit, jaká klasifikace veřejných výdajů je

použita a jaké jsou použity ukazatele. Klasifikace je důležitá pro formulaci výdajové politiky, pro hodnocení alokace zdrojů mezi sektory, pro zajištění shody s legislativními pravomocemi, pro hodnocení výdajových politik a pro každodenní řízení rozpočtu. Veřejné výdaje lze klasifikovat dle, funkce, ekonomických kategorií, organizace fondů, rozpočtových položek a programů. Z ekonomického hlediska členíme výdaje na běžné a na kapitálové, kdy běžné výdaje jsou takové kdy správce rozpočtové kapitoly zabezpečuje provozní činnosti ve své rozpočtové kapitole a mezi kapitálové patří výdaje na investice (Maatyová a kol., 2015, s. 48).

Autoři dále uvádí, ukazatele, ty dělíme na absolutní ukazatele a na relativní ukazatele, které umožňují komparaci mezi různými státy. Z nich používaným ukazatelem je poměr veřejných výdajů k HDP. Zdroje jsou vzácné a je potřeba hledat způsoby, jak alokovat veřejné výdaje. Optimalizovaná alokace zdrojů je klíčová pro systém veřejných zdrojů (Maatyová a kol., 2015, s. 65).

Mezi základní kategorie veřejných výdajů zařazují Rojíček a kol. (2016) následující kategorie:

- Transfery domácnostem (ve formě důchodů, příspěvků v nezaměstnanosti, sociální podpory).
- Financování veřejných statků (tj. například resortu obrany, zdravotnictví, školství, veřejné správy).
- Transfery podnikatelským subjektům (jako subvence v zemědělství, infrastruktura, podpora exportu).
- Platby úroků z veřejných dluhů, platby a příspěvky nadnárodním institucím (Rojíček a kol., 2016, s. 298).

Autoři Jurečka a kol. (2023) dále uvádí výdajový model s multiplikátorem, který je spjat s dílem jedno z nejvýznamnějších ekonomů historie Johna Maynarda Keynese. Ten na rozdíl od klasických ekonomů tvrdil, že faktor, který určuje úroveň rovnovážné produkce, je agregátní poptávka (Jurečka a kol. 2023, s. 46).

2.2.4. Rozpočtový deficit

Národní rozpočtová rada (2024) definuje rozpočtový deficit jako situaci, kdy jsou výdaje veřejného rozpočtu za určité období vyšší než jejich příjmy. Pokud nastane opačná situace, jde o rozpočtový přebytek (Národní rozpočtová rada, 2024).

Rojíček a kol. (2016) upozorňují, že deficitní financování obvykle přináší negativní vlivy na inflace a vede k vytěsnění soukromých investic v uzavřených ekonomikách, případně negativně ovlivňuje zahraniční investice v malých otevřených ekonomikách (Rojíček a kol., 2016, s. 297).

Žák (2020) popisuje vývoj ekonomické teorie v oblasti vyrovnanosti státního rozpočtu. V minulosti převažoval požadavek na nutnost každoročně vyrovnaného rozpočtu, avšak po rozšíření keynesiánského přístupu k ekonomice došlo k proměně, kdy začal být uplatňován cyklicky vyrovnaný rozpočet. Tento koncept vychází z myšlenky, že dlouhodobě mají být udržované průměrné příjmy na úrovni průměrných výdajů, což nemusí znamenat, že bude každý rok rozpočet vyrovnaný (Žák, 2020, s. 60).

Je důležité dle Morda (2019) rozlišovat mezi plánovaným deficitem státního rozpočtu a skutečným deficitem státního rozpočtu, neboť plánovaný deficit státního rozpočtu je jednou z proměnných, která je součástí mnoha makroekonomických modelů veřejných a soukromých institucí. Ovlivňuje chování ekonomických subjektů a finanční trhy. Dále je dle dostupných

informací utvářena úroková míra na dluhopisových trzích, která ovlivňuje nejen akciové trhy, investice do reálné ekonomiky a měnovou politiku centrální banky. Z výše uvedeného vyplývá, že je podstatné Hospodářské krize mohou být výjimkou. Rozpočty jsou sestavovány například před příchodem krize či na jejich začátku a je velmi složité predikovat další vývoj a rozsah krize. K markantním rozdílům mezi plánovaným a skutečným deficitem v ČR došlo například při recesi na konci 90. let, kdy se rozpočet dostal historicky poprvé do deficitu. Ještě výraznější rozdíl mezi plánovaným a skutečným deficitem vznikl v roce 2009 při světové finanční krizi. rozpočty sestavovat co možná nejpřesněji. (Morda, 2019).

Jak uvádí Rojíček a kol. (2016), v praxi se vyskytují různorodé přístupy, kterými lze členit výsledky rozpočtu. Z obecného hlediska lze využít například následující kategorizaci (Erbenová, 1998 in Rojíček a kol., 2016, s. 300-302):

- Běžný deficit – výsledek běžného rozpočtu, jehož saldo je výstupem rozdílu mezi běžnými (neinvestičními) příjmy a výdaji.
- Domácí deficit – saldo je dáno jako výstup transakcí s přímým vlivem na ekonomiku.
- Primární deficit – deficit je dán saldem příjmů a výdajů po vyloučení úrokových plateb.
- Cyklický očištěný deficit – jedná se o deficit reflektující ekonomický cyklus.
- Strukturální deficit – definuje přesnou informaci o reálné fiskální politice vlády, čili o síle a směru případného fiskálního impulsu, který do ekonomiky směřuje.
- Operační (inflačně očištěný) deficit – jde o součet primárního deficitu a reálných úrokových plateb.

Dle Maatyové a kol. (2015) záporná bilance nastává v situaci, kdy jsou rozpočtové výdaje vyšší než rozpočtové příjmy, nazýváme ho deficit. Kladná bilance nastává, když jsou rozpočtové příjmy vyšší než rozpočtové výdaje, a to nazýváme přebytek. Ke vzniku deficitu může dojít i v průběhu rozpočtového roku, přičemž důvodem je nerovnoměrné plnění veřejných rozpočtů na příjmové a výdajové straně. Příjmy veřejných rozpočtů jsou tvořeny přibližně z 90 % daňovými příjmy, je proto zřejmé, že plnění příjmové strany je do značné míry ovlivněno nastavením daňového kalendáře. Výdajová strana je ovlivněna platnými rozpočtovými pravidly. Makroekonomické důsledky znamenají hodnocení, jak se deficit veřejných rozpočtů projeví ve změně HDP, inflace, nezaměstnanosti nebo platební bilance (Maatyová a kol., 2015, s. 182).

2.2.5. Veřejný dluh

Národní rozpočtová rada (2024) vymezuje veřejný dluh jako celkový finanční závazek, který má vláda vůči věřitelům (v případě státního rozpočtu). Takový dluh vzniká v případě, pokud si vláda půjčuje finanční prostředky na financování svých výdajů, které pak přesahují její příjmy. Všeobecně je veřejný dluh považován za klíčový ukazatel ekonomického zdraví země a dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí (Národní rozpočtová rada, 2024).

Černohorský (2020) zaujímá k vymezení veřejného dluhu podobný postoj, protože jej definuje jako souhrn veškerých závazků veřejných rozpočtů a institucí spadajících do veřejného sektoru vůči ostatním subjektům. Zároveň však tento autor rozlišuje mezi veřejným a státním dluhem. Státní dluh je pohledávkou ostatních subjektů vůči centrální vládě a navázaných institucí (Černohorský, 2020, s. 435).

Příčiny veřejného dluhu charakterizuje Černohorský (2020) v rámci kategorizace aktivních a pasivních příčin. Za klíčovou příčinu však považuje deficity státních rozpočtů, protože naprostá většina vyspělých států využívá deficitní rozpočty. Fiskální politiku pak zmíněný autor kategorizuje mezi aktivní příčiny veřejného dluhu, a to konkrétně expanzivní fiskální politiku, při které se vláda snaží podpořit růst ekonomiky a zaměstnanosti prostřednictvím růstu výdajů (Černohorský, 2020, s. 435).

Žák (2020) s tímto souhlasí, protože popisuje, že déletrvající deficity státního rozpočtu vedou k výraznému růstu veřejného dluhu. Autor dále popisuje, jako typy veřejného dluhu, dluh vnější (půjčka v zahraničí) a dluh vnitřní (půjčka v tuzemsku). Dále jako typy veřejného dluhu označuje dluh hrubý a čistý. Čistý dluh je hrubým dluhem po odečtení pohledávek státu. V souvislosti s tímto se ještě využívá pojem tzv. dluhového poměru, tedy podílu veřejného dluhu a nominálního hrubého domácího produktu vyjádřeného v procentech za účelem větší vypovídací schopnosti (Žák, 2020, s. 61).

Doležalová (2014) zmiňuje i tzv. politicko-rozpočtový cyklus, který v podstatě znamená zneužití fiskální politiky vládou za účelem znovuzvolení (podobně to popisuje i Černohorský, 2020, s. 435 – viz výše). V době před volbami vlády využívající tento koncept snižují daňové příjmy či zvyšují veřejné výdaje. V rámci krátkého období pak může cílená předvolební fiskální expanze vychylovat ekonomiku ze svojí rovnováhy. Dochází k růstu agregátní poptávky, což vede k růstu produktu (například poklesu nezaměstnanosti) a cenové hladiny. V případě prosazení autoregulačních mechanismů trhu v ekonomice pak dojde v dlouhém období k navrácení produkce na původní úroveň při vyšší cenové hladině. Celkový reálný efekt fiskální expanze je pak nulový (Doležalová, 2014, s. 7).

Mayytová a kol (2015) uvádí, míru zadlužení států v rámci EU měří fiskální maastrichtská kritéria. Za oblast veřejných financí k nim patří kritérium schodku vládního sektoru k HDP v tržních cenách a kritérium hrubého veřejného dluhu k HDP. Veřejný dluh má nejčastěji podobu vládních dluhopisů, které jsou nakupovány domácími či zahraničními ekonomickými subjekty a které jsou obchodovány na kapitálovém trhu. Veřejný dluh lze klasifikovat i podle místa vzniku na domácí a zahraniční dluh. Faktory ovlivňující veřejný dluh jsou ekonomická situace dané země, politická situace, nastavení fiskálních pravidel, nastavení sociální politiky a demografický vývoj dané země (Maatyová a kol., 2015, s. 189).

2.2.6. Hospodářský cyklus

Hospodářský cyklus zachycuje kolísání hospodářské aktivity v rámci celé ekonomiky, jak uvádí Melicharová a kol. (2024). Zpravidla jde o kolísání skutečného HDP nebo HNP. Průběh hospodářského cyklu se zpravidla znázorňuje v grafu, který sleduje kolísání skutečného produktu kolem trendové čáry. V ideálním případě by neměl příliš kolísat, měl by držet mírně stoupající hladinu. Rozdíl mezi skutečným trendem se nazývá jako mezera, tento rozdíl znamená nevyužití výrobních faktorů. Hospodářský cyklus se dělí do čtyř fází, růst, vrchol, propad a dno. V případě, kdy HDP neroste ani neklesá jde o stagnaci (Melicharová a kol., 2024, s. 276).

Lipovská (2017) k tomu přidává, pokud hrubý domácí produkt klesá alespoň ve dvou po sobě následujících čtvrtletích, zažívá ekonomika recesi. Hluboká recese se nazývá deprese, dochází při ní k poklesu hrubého domácího produktu minimálně o 10 % (Lipovská, 2017, s. 171).

Fáze hospodářského cyklu

Cyklickou cestu ekonomiky od krize k růstu a zpět se nazývá růst ekonomiky, tedy expanze, jak uvádí Lipovská (2017). Když ekonomika dojde na vrchol, zažívá konjunkturu, ekonomika roste nejvyšším tempem, nezaměstnanost je nízká, společnost prosperuje. V případě, kdy je ekonomika po úspěšném růstu na vrcholu, začne klesat, dokud nedosáhne dna, tomuto poklesu se nazývá krize nebo recese. V době expanze klesá nezaměstnanost, protože rostoucí ekonomika vytváří nová pracovní místa. Zároveň roste inflace, lidem se daří, mají pravidelný příjem a nebojí se o svoje pracovní místa, roste poptávka po zboží a službách a tím i ceny. Poptávka roste rychleji než nabídka, lidé tedy chtějí kupovat a firmy nestíhají vyrábět. Nejnižší míru nezaměstnanosti a vyšší míru inflace ekonomika zažije na svém vrcholu, kdy růst dosáhne maximálního tempa. Během následné recese ekonomika přestane růst, proto se také zvýší nezaměstnanost. Lidem se snižují mzdy, zboží zůstává na skladech, lidé se začínají bát o budoucnost a začnou více spořit. Společnost méně utrácí, propadne se poptávka a klesnou ceny. Inflace v době krize klesá. V době, kdy se ekonomika odrazí ode dna, začne ekonomický cyklus opět růst (Lipovská, 2017, s. 171).

Fáze expanze

Fáze expanze se nazývá také konjunktura. V tomto období probíhá oživení a růst ekonomické aktivity. Jejím znakem je růst poptávky domácností po spotřebních statcích, firmy více vyrábějí a rostou jejich zisky, Brčák (2014) dále uvádí, že firmy pořizují ve větším objemu výrobní faktory a pracovní síly, rozšiřují výrobní kapacity. Jestliže je expanze simulovaná růstem agregátní poptávky, je většinou doprovázena růstem inflace. To je typické pro ekonomiku, kde je dosaženo plné zaměstnanosti a ekonomika operuje na úrovni potencionálního produktu. Tuto situaci označujeme jako přehřátí konjunktury. Naopak při expanzi, která je vyvolána pozitivním nabídkovým šokem, dochází k deflaci neboli poklesu cenové hladiny (Brčák, a další, 2014 str. 191).

Fáze růstu

Fáze nazývána také jako konjunktura, prosperita nebo boom, Jurečka (2017), popisuje, že v této fázi je ekonomika na vrcholu své aktivity a začínají se stále rychleji prosazovat nákladové tlaky, které nutí výrobce zvyšovat ceny produkovaných statků. Výrobní faktory jsou téměř vyčerpány, firmy těžce shání zaměstnance, snaží se lákat penzisty a pracovníky konkurenčních firem na vyšší mzdy. To způsobuje zdražení výroby a snižuje její ziskovost. Domácnosti si užívají vyšších příjmů, nakupují větší množství spotřebního zboží, pořizují si nemovitosti, automobily a jiné statky dlouhodobé spotřeby na splátky. Toto všechno zužuje míru úspor v ekonomice a finanční zdroje, které výrobcům i spotřebitelům poskytují banky se stávají dražšími. Zdražování úvěrů snižuje ziskovost výroby a rostou ceny základních surovin. Nájemné a ceny běžného spotřebního zboží rostou z důvodu zvyšujících se výrobních nákladů ve firmách (Jurečka, 2017).

Fáze recese

Fáze recese se označuje též jako kontrakce. Nastává po fázi vrcholu, jedná se o období, kdy výkon ekonomiky zpomaluje. Vyznačuje se tím, že reálný produkt po dobu minimálně dvou po sobě následujících čtvrtletí klesá, jak uvádí Brčák (2014). Jejími znaky jsou odbytové potíže, růst zásob a pokles zisků firem, kratší pracovní doba, snižování počtu zaměstnanců, růst nezaměstnanosti, minimalizování nákladů firem, omezení investic firem, nejednoznačný vývoj

statků a služeb, pokles reálného produktu směrem k produktu potenciálnímu a pokles přílivu zahraničního kapitálu. Jestliže recesi způsobí pokles agregátní poptávky, je spojena s deflací nebo poklesem míry inflace dezinflací. Naopak pokud je recese způsobena růstem cen výrobních faktorů poklesem agregátní nabídky, je spojena s inflací. Dlouhodobou a hlubokou recesi označujeme jako depresi, nebo krizi (Brčák, 2014 s. 192).

Fáze dna

Fáze sedlo následuje po recesi a jde o nejnižší bod ekonomické aktivity. Dle Brčáka (2014) v této fázi je reálný produkt pod potencionálním produktem, skutečný produkt je na svém minimu, ekonomika je pod hranicí svých produkčních možností, firmy se snaží o inovace, usilují o získání zájmu zákazníků všemi možnými způsoby a ceny jsou na svých minimech. Následuje oživení hospodářské činnosti, což představuje výchozí situaci pro odražení se ode dna. Firmy, které se udržely na trhu, zaměstnávají nové pracovníky, poptávka začíná stoupat, lidem stoupají příjmy a více utrácí. Ekonomika znovu začíná přecházet do fáze expanze (Brčák, 2014 s.192).

2.3. Dopady fiskální politiky na chování firem

Kuligowski (2023) uvádí, že nelze pochybovat o tom, že fiskální politika státu ovlivňuje chování firem. Podnikatelský sektor je přímo zasažen dopady fiskální politiky, čili na každou organizaci (bez ohledu na velikost či odvětví) dopadají fiskální rozhodnutí ústřední vlády. Může se jednat o efekty jak pozitivní, tak i negativní (Kuligowski, 2023).

Jak uvádí Černohorský (2020), tak vyšší daně a vyšší sociální dávky neovlivňují podnikatelskou aktivitu a nabídku práce. Základní logika přerozdělování v rámci veřejných financí je to, že čím více veřejné rozpočty odčerpávají, tím více musí vracet zpět do ekonomiky (Černohorský, 2020, s. 20).

Autoři Jusufi a Gashi-Sadiku (2020) také potvrzují, že existuje silný vliv fiskální politiky na hospodářský růst. Malé a střední podniky pak ovlivňuje zejména z hlediska jejich rozhodování o investicích, o vstupu na trhy apod. Například může fiskální politika podporovat ekonomiky, aby se specializovali na činnosti s vyšší přidanou hodnotou (Jusufi, Gashi-Sadiku, 2020).

Kim a kol. (2021) popisují, že fiskální politika může posilovat průmysl i nepřímo, když například existují vysoké sociální výdaje, které vytváří záchrannou síť pro domácnosti. Spotřebitelé pak v menší míře pociťují riziko a nejistotu, a tak méně spoří a více utrácejí. Tímto se posiluje poptávka a dochází k ekonomickému oživení (Kim a kol., 2021).

Kuligowski (2023) se věnuje i konkrétním dopadům fiskální politiky na podnikatelské subjekty. Dle autora se může jednat o investiční příležitosti, zpomalení rozvoje, daňové zatížení, dostupnost lidských zdrojů. Z hlediska investičních příležitostí může fiskální politika zvyšovat investiční příležitosti udržováním nízkého zdanění a růstem výdajů. Naopak, může fiskální politika vést ke zpomalení rozvoje podniků, pokud fiskální politika zvyšuje zdanění a realizuje úsporná opatření. V oblasti dostupnosti lidských zdrojů může fiskální politika vytvářet podmínky, ve kterých bude nutné přijímat více zaměstnanců či snižovat počet zaměstnanců (Kuligowski, 2023).

Rejnuš (2016) popisuje vlivy fiskální politiky na ceny akcií akciových společností. Jde konkrétně o vliv daně z příjmů, které snižují dosažené hrubé zisky organizací, což se potom negativně reflektuje ve výplatě dividend či dispozici prostředky pro další rozvoj. Fiskální

politika využívající vysoké daně negativně ovlivňuje zájem investorů o investice do akciových společností (Rejnuš, 2016, s. 190).

Jak popisují Feng a kol. (2021), může vznikat i tzv. fiskální nerovnováha, která je dána rozdíly ve fiskální politice mezi centrální a lokální vládou. Pokud lokální vláda realizuje i daňovou politiku, tak může přenášet daňovou zátěž na firmy, aby kompenzovala nedostatek příjmů od národní vlády (Feng a kol., 2021).

Sokolowská a Trasberg (2022) ve svojí studii zkoumají vliv fiskální politiky na podnikání, resp. zájem o zakládání nových podniků, ať už v ekonomicky stabilních podmínkách či v době krize (koronavirové pandemie). Výzkum autoři provádí v zemích Evropské unie, tedy i v zemích V4. Z výsledků vyplývá, že tvorba lepších podmínek pro podnikatelské subjekty, jako je nižší daňové zatížení, jednodušší zahájení a formální provozování podnikání, mají pozitivní korelaci s počtem nově registrovaných podnikatelských subjektů. Vysoké daňové zatížení tedy negativně ovlivňuje zakládání nových firem. Mezi fiskalismem a vznikem nových podniků tedy existuje pozitivní vzájemný vztah. Fiskální zátěž negativně ovlivňuje vznik nových firem (Sokolowska, Trasberg, 2022).

Kim a kol. (2021) potvrzují, že existuje pozitivní vztah mezi fiskální politikou a střednědobým a dlouhodobým hospodářským růstem. Fiskální stabilizátory podporují předcházení akumulaci veřejného dluhu a podporují růst, podobně mohou daňové reformy zvyšovat hospodářský růst či investice do infrastruktury. Jako příklad pak kolektiv autorů Kim (2021) uvádí Čínu, která masivními proticyklickými fiskálními stimuly zabránila recesi v průběhu globální finanční krize v roce 2009. Fiskální politika se však ukázala jako důležitý nástroj podpory ekonomického růstu i v dalších letech (Kim a kol., 2021).

Autoři se shodují, že expanzivní fiskální politika má pozitivní vliv na podnikání (Sokolowska, Trasberg, 2022).

Dle autorů Al-Hadi a Al-Abri (2022) může fiskální politika přinášet podnikatelským subjektům celou řadu výhod jako jsou daňové úlevy, vládní záruky za úvěry apod. (Al-Hadi, Al-Abri, 2022).

Autoři Anzuini, Rossi, Tomassino (2020) popisují důvody toho, proč fiskální politika vytváří nejistotu pro podnikatelské subjekty. Pokud země vykazuje neudržitelnost veřejných financí, tak zde domácnosti a podniky očekávají změny v budoucích daňových sazbách či ve veřejných výdajích (což ovlivní jejich zisky a disponibilní důchody). Avšak zároveň existuje i určitá nejistota ohledně načasování těchto změn, či rozsahem těchto změn. Dalším zdrojem nejistoty může být časté střídání vlád a z toho plynoucí politická nejistota, která panuje v zemích s neudržitelnými veřejnými financemi. Změny vlád a střídání vládních koalic však mohou vést k nepředvídatelným či nepravidelným změnám fiskální politiky (Anzuini, Rossi, Tommasino, 2020).

Hanappi, Millot a Turban (2023) ve své studii zkoumají citlivost podnikových investic v zemích OECD na výši zdanění, a to zejména, jakým způsobem se citlivost odlišuje dle charakteristik podniku, investic a daňového zatížení. Z výsledků se potvrzuje, že míra podnikatelských investic je negativně ovlivněna daňovým zatížením. Od globální finanční krize v roce 2009 však citlivost podnikových investic na daně výrazně poklesla. Fiskální politika by měla vytvářet diferencovaný přístup ke zdanění podniků, aby více zohlednila heterogenitu daňové citlivosti (Hanappi, Millot, Turban, 2023).

Uvedení autoři (Kuligowski, 2023; Černohorský, 2020, Jusufi, Gashi-Sadiku, 2020; Kim a kol.., 2021; Rejnuš, 2016, Feng a kol., 2021; Sokolowská a Trasberg, 2022; Al-Hadi a Al-Abri, 2022 atd.) se ve svých studiích či názorech shodují v tom, že fiskální politika jednoznačně ovlivňuje chování podniků.

2.3.1. Zpracovatelský průmysl

Klasifikace ekonomických činností CZ-NACE vymezuje zpracovatelský průmysl jako odvětví, kde dochází k mechanické, fyzikální či chemické transformaci matriálů či komponentů na nové produkty (zboží), avšak nejedná se o jednotné univerzální kritérium pro definici výroby zboží, tj. zpracovatelského průmyslu. To je dáno tím, že materiály, látky či suroviny, které jsou vstupy zpracovatelského průmyslu, jsou produkty zemědělství, lesnictví apod. Výsledkem výstupů zpracovatelského průmyslu jsou potom hotové výrobky, které jsou určené pro užití nebo spotřebu, či polotovary pro další opracování nebo zpracování (Kessely, 2018).

Zpracovatelský průmysl má v řadě ekonomik klíčovou roli, protože zajišťuje zpracování surovin a materiálů na polotovary a výrobky, tj. například produkce strojů, kovových výrobků, dopravních prostředků, elektronických výrobků, zpracování plastů či textilu (Kislingerová a kol., 2023).

Klasifikace ekonomických činností CZ-NACE také poskytuje přehled odvětví, které se do zpracovatelského průmyslu zařazují. Jedná se například o (Kessely, 2018): výrobu potravinářských výrobků, výrobu nápojů, výrobu tabákových výrobků, výrobu textilií, výrobu oděvů, výrobu chemických látek a chemických přípravků, výrobu strojů a zařízení, výrobu motorových vozidel (kromě motocyklů), výrobu nábytku atd. (Kessely, 2018).

Index organizace Cushman & Wakefield provádí mezinárodní komparaci zemí dle různých proměnných, které hodnotí výkonnost a potenciál zpracovatelského průmyslu, tj. dle podmínek, nákladů a rizik, jak uvádí Šedlbauerová (2022). V pořadí zemí s nejlepšími podmínkami pro zpracovatelské odvětví patří České republice osmé místo. To je dáno zejména bezpečností destinace a nízkým rizikovým profilem. Od roku 2016 se Česká republika umisťuje pravidelně v první desítce zemí světa. K dalším klíčovým faktorům úspěchu zpracovatelského průmyslu zde patří kvalitně rozvinutá dopravní infrastruktura, udržitelné, transparentní a málo rizikové podnikatelské prostředí či relativně dostupná pracovní síla. Jako problematické faktory zde působí vysoké náklady ve stavebnictví a na energie. Ze zemí V4 se lépe umístilo Polsko na šestém místě. Maďarsku patřila jedenáctá pozice a Slovensku pak dvanáctá pozice. To zároveň poukazuje na kvalitu zpracovatelského průmyslu v regionu střední a východní Evropy. Do budoucnosti lze očekávat, že bude tento region i nadále velmi atraktivní pro investice do zpracovatelského průmyslu (Šedlbauerová, 2022).

Zpracovatelský průmysl v České republice

Zpracovatelský průmysl představuje v České republice klíčové odvětví ekonomiky, protože se jedná o malou a otevřenou ekonomiku s nejvyšším podílem exportujících podniků, jak uvádí Evropská komise v komparaci s dalšími členskými zeměmi Evropské unie. Výrazná část těchto vývozců je soustředěna právě do zpracovatelského průmyslu, je také zranitelná vůči vnějším šokům pro globální hodnotové řetězce. To se projevuje i v současnosti, kdy v důsledku vyšších cen komodit a jednotkových nákladů práce se nákladová konkurenceschopnost České republiky snižuje (European Commision, 2023).

V důsledku vysoké závislosti české ekonomiky na zpracovatelském průmyslu je česká ekonomika jednou z energeticky nejnáročnějších ekonomik v Evropské unii. Zvyšování cen energií se tedy negativně dotýká výkonnosti zpracovatelského průmyslu především chemického, hutnického a ocelářského průmyslu dle Evropské komise. Zpracovatelský průmysl v České republice čelí negativním trendům v podobě zvyšování závislosti na zahraniční pracovní síle či zvyšování dopadů automatizace na zaměstnanost v tomto průmyslu. Zároveň však zpracovatelský průmysl v České republice zaznamenal výrazně vyšší růst produktivity než ve službách a stavebnictví mezi lety 2020 až 2022. Dle českého indexu nákupních manažerů

vykázala výkonnost zpracovatelského průmyslu v listopadu 2022 největší pokles od května 2020. Celkový pokles byl způsoben prudkým poklesem produkce a nových zakázek (European Commision, 2023).

Z těchto informací vyplývá, že je zpracovatelský průmysl v České republice klíčovým odvětvím ekonomiky, což je dáno i její menší velikostí a vysokou otevřeností. V takových podmínkách má zpracovatelský průmysl vhodné podmínky pro růst a rozvoj. Zároveň se v posledních letech objevuje řada problémů, které mohou narušovat výkonnost zpracovatelského průmyslu, kdy není zřejmé, jestli nebude tento negativní trend pokračovat.

V České republice patří zpracovatelský průmysl mezi nejdůležitější odvětví národního hospodářství dle Novotného (2022), kdy například dlouhodobě generuje nejvyšší tržby či zaměstnává velmi podstatný podíl pracovníků z hlediska celkové zaměstnanosti, přibližně 30 % pracovníků. Z dílčích odvětví zpracovatelského průmyslu je potom nejpodstatnější výroba motorových vozidel, kde bylo v roce 2020 zaměstnáno 14 % osob, a také bylo generováno 26 % tržeb. Dalším velmi podstatným odvětvím je výroba kovových konstrukcí a výrobků, která tvořila 8% podíl na celkových tržbách zpracovatelského průmyslu. Výroba elektrických zařízení zaujímala podíl 7,2 %. Naopak, u výroby potravinářských výrobků byl identifikován pokles celkových tržeb mezi roky 2010 až 2020, a to z 5,4 % na 4 % (Novotný, 2022).

Výkonnost zpracovatelského průmyslu v České republice v lednu 2024 vzrostla o 0,80 % meziročně oproti lednu 2023. Průměrný meziroční růst výkonnosti zpracovatelského průmyslu v České republice činil 3,64 % v období od roku 2001 do ledna 2024. Maximální hodnoty meziročního růstu bylo dosaženo v dubnu 2021, tj. 54,10 %. Historicky nejhorší meziroční pokles byl zaznamenán v dubnu 2020, a to – 33,80 % (Trading Economics, 2024).

Podle hithorizons.com je v České republice aktuálně 836 344 firem. Ke konci třetího čtvrtletí 2023 vzniklo v Česku 21 278 obchodních společností, což je číslo srovnatelné s rokem 2022. Nižší čistý přírůstek je dán tím, že vyšší počet podniků zanikl, a to o 1 400 více než 2022. Počet společností tedy stále roste, tempo jejich růstu ale po roce 2021 zpomalil. Tyto společnosti se sídlem v České republice mají podíl 1,03 % na všech tržbách generovaných podniky se sídlem v EU a zaměstnávají 1,87 % všech zaměstnanců v EU. Ve výrobním průmyslu je 59 051 firem s podílem na trhu 7,1 % (hithorizons.com).

Zpracovatelský průmysl v Polsku

Zpracovatelský průmysl v Polsku se podílí na celkovém exportu z více než 90 % jak uvádí Evropská komise (2023). Na tomto odvětví závisí dlouhodobá konkurenceschopnost polské ekonomiky. Zároveň však vysoká energetická náročnost ohrožuje stabilitu tohoto sektoru. Polsko je nadále jedna z energeticky a emisně nejnáročnějších zemí v Evropské unii, zejména pak v energetickém a zpracovatelském průmyslu (European Commision, 2023).

Po celý rok 2022 byly ukazatele důvěry v polský průmysl nejnižší v celé Evropské unii. K tomuto přispěla klesající poptávka po výrobcích a problémy v globálních dodavatelských řetězcích (European Commision, 2023).

Významným průmyslovým odvětvím v Polsku je také zpracovatelský průmysl dle Evropské komise (2023). Automobilová výroba představuje 11 % celkové průmyslové produkce Polska a asi 4 % HDP země. Země je 23. největším výrobcem vozidel na světě a je největším výrobcem lehkých vozidel ve východní a střední Evropě. Automobilový sektor v Polsku od rozpadu Sovětského svazu rostl, ale nejvýraznější růst zaznamenal poté, co se země stala součástí Evropské unie v roce 2004. Roční vývoz z automobilového sektoru se odhaduje na více než 15,7 miliard eur, což představuje asi 16 % celkového vývozu země. Zpracovatelský průmysl

země zahrnuje také výstavbu lodí, výrobu petrochemických produktů a hnojiv a výrobu elektroniky a elektrických strojů (European Commision, 2023).

Dále se v Polsku rozvíjí průmyslová výroba, která se specializuje na strojírenství a chemický průmysl, dále je v Polsku dominantní těžba uhlí. Hlavními exportními partnery jsou Německo s odstupem následované Francií a UK, jak uvádí Evropská komise (2023). Průmyslová výroba v lednu rostla o 1,6 % meziročně oproti revidovanému poklesu o 3,5 % v prosinci. Trhy očekávaly růst o 3,1 % meziročně. V Polsku je aktuálně registrovaných 1 488 351 firem. To představuje 3,37 % všech společností dostupných v databázi HitHorizons. Tyto společnosti se sídlem v Polsku mají podíl 1,92 % na všech tržbách generovaných podniky se sídlem v EU a zaměstnávají 3,09 % všech zaměstnanců v EU. Ve výrobním průmyslu je 97 759 firem s podílem na trhu 6,6 % (European Commision, 2023).

To znamená, že i zpracovatelský průmysl v Polsku čelí problémům, které omezují jeho výkonnost, resp. naplnění potenciálu tohoto průmyslu. Blíže je vývoj zpracovatelského průmyslu představen v příslušné části práce.

Zpracovatelský průmysl v Maďarsku

Maďarský zpracovatelský průmysl se potýká s náročnými hospodářskými podmínkami, které jsou způsobené zejména vysokou a rostoucí inflací či rostoucími cenami energií, tyto problémy negativně doléhají i na podniky z dalších odvětví, jak uvádí Evropská komise (2023). Na konci roku 2022 rostly výrobní ceny v Maďarsku rychleji než ve většině ostatních členských států Evropské unie. Pokles zakázek ve zpracovatelském průmyslu byl velmi výrazný (European Commision, 2023).

Podniky v maďarském zpracovatelském průmyslu dle Evropské komise (2023), jsou často součástí globálních dodavatelských řetězců s nízkou přidanou hodnotou, ty mají nízkou relativní produktivitu a jsou zranitelné vůči narušení hodnotového řetězce. Produktivita zpracovatelského průmyslu je trvale nižší než v Evropské unii. Navíc zde mají malé a střední podniky složité podmínky pro získání finančních prostředků v bankách. Přístup k veřejné finanční podpoře je pod průměrem Evropské unie, což představuje překážku pro jejich rozvoj (European Commision, 2023).

Hlavními sektory Maďarského průmyslu jsou těžký průmysl, energetika, strojírenství, chemický průmysl a výroba automobilů dle Evropské komise (2023). Maďarská výrobní produkce má do roku 2026 dosáhnout přibližně 116 miliard EUR, oproti 103 miliardám EUR v roce 2021. To odpovídá průměrnému tempu růstu 1,6 % meziročně. Od roku 2000 vzrostla maďarská nabídka v průměru o 2,4 % meziročně. V Maďarsku je registrováno celkem více než 665 273 firem . To představuje 1,5 % všech společností dostupných v databázi HitHorizons. Tyto společnosti se sídlem v Maďarsku mají podíl 0,67 % na všech tržbách generovaných podniky se sídlem v EU a zaměstnávají 1,11 % všech zaměstnanců v EU. Ve výrobním průmyslu je 38 654 firem s podílem na trhu 5,8 % (European Commision, 2023).

Z tohoto vyplývá, že maďarský zpracovatelský průmysl čelil v současné době řadě různých problémů, které negativně ovlivňovali jeho rozvoj. Docházelo k poklesu zakázek a k celkově nepříznivé situaci, která byla způsobena řadou makroekonomických vlivů a jevů. Předpokládá se, že v dalších letech bude zlepšení situace.

Zpracovatelský průmysl na Slovensku

Zpracovatelský průmysl na Slovensku je považován za klíčový sektor, který se výrazně podílí na výkonnosti celé ekonomiky dle Evropské komise (2023). Zároveň je však velmi zranitelný vůči vnějším šokům globálního hodnotového řetězce. To se potvrzuje i v současné době, kdy dochází k růstu cen komodit a k růstu jednotkových nákladů práce. Tímto se snižuje výkonnost zpracovatelského průmyslu na Slovensku, a také nákladová konkurenceschopnost Slovenska. Ve zpracovatelském průmyslu dochází k poklesu zakázek, což se negativně projevuje na důvěře podniků, indikátor důvěry v průmysl byl na konci roku 2022 nejnižší od května 2020 (European Commision, 2023).

Podobně, jako v dalších zemích Skupiny V4 je na Slovensku zpracovatelský průmysl klíčovým odvětvím, které ovlivňuje výkonnost ekonomiky, jak uvádí Evropská komise (2023). Specifika tohoto průmyslu však zároveň vedou k tomu, že je Slovensko výrazně závislé na vývoji globální ekonomiky. Z tohoto důvodu negativní jevy v tomto prostředí zároveň negativně ovlivňují i výkonnost celého zpracovatelského průmyslu. Průmysl se v současné době podílí přibližně čtvrtinou na hrubé domácí produkci. Proces transformace však znamenal změnu struktury, ta se projevila poklesem významu některých odvětví, například těžebního průmyslu a na druhé straně pak dynamickým nárůstem odvětví dopravního strojírenství, zejména díky významným zahraničním investicím (European Commision, 2023).

Na Slovensku je zpracovatelský průmysl nejdůležitějším průmyslovým odvětvím, kdy se podílí na celkové průmyslové produkci z 85 % dle Trading economics (2024). K největším segmentům zpracovatelského průmyslu patří automobilový průmysl 33 % z celkové produkce, výrobky informačních a komunikačních technologií 7 % z celkové produkce, stroje a zařízení 5 % z celkové produkce, pryžové výrobky 5 % z celkové produkce, kovodělné výrobky 5 % z celkové produkce, koks a rafinované ropné produkty či elektronika 4 % z celkové produkce. Zpracovatelský průmysl na Slovensku v prosinci roku 2023 vykazoval meziroční růst o 0,40 % oproti prosinci roku 2022. Od roku 1999 do roku 2023 byla průměrná meziroční úroveň růstu zpracovatelského průmyslu na úrovni 5,49 %. Historické maximum v meziročním vývoji bylo zaznamenáno v dubnu 2021 a bylo 83,70 %. Minimum bylo v dubnu 2020 s hodnotou – 48,70 % (Trading Economics, 2024).

Na Slovensku je registrováno celkem více než 454 789 firem. To představuje 1,03 % všech společností dostupných v databázi HitHorizons (2023). Tyto společnosti se sídlem na Slovensku mají podíl 0,44 % na všech tržbách generovaných podniky se sídlem v EU a zaměstnávají 0,63 % všech zaměstnanců v EU. Ve výrobním průmyslu je 38 015 firem s podílem na trhu 8,4 % (hithorizons,2023).

Z toho vyplývá, že Slovenský zpracovatelský průmysl je závislý na investicích ze zahraničí a je díky těmto investicím nejdůležitějším průmyslovým odvětvím. Slovensko vykazuje postupný růst oproti minulým rokům.

2.4. Metodika práce

V metodické části práce budou představeny jednotlivé indikátory použité v teoretické části diplomové práce. Teoretická část práce se věnovala rešerši odborných textů z české literatury a ze zahraniční literatury, jednotlivé části vysvětlily pojmy fiskální politiky až po představení zpracovatelského průmyslu. Pro zpracování praktické části práce je využito metod rešerše odborných zdrojů, komparace, analýzy a syntézy.

Rešerše odborných zdrojů využívá odborné publikace a odborné články, které se zabývají tématem fiskální politiky a dalšími souvisejícími oblastmi. Záměrem rešerše je získat základní přehled o řešeném tématu, aby mohlo dojít k posouzení stávajícího stavu poznání. V rámci rešerše došlo k využití databází odborných článků Web of Science a EBSCO. Vhodné publikace se podařilo vyhledat v databázi Národní knihovny České republiky.

Komparace je využita pro porovnání ekonomického vývoje a fiskální politiky ve vybraných zemích České republice, Slovensku, Polsku a Maďarsku. Záměrem komparace je identifikovat základní rozdíly mezi fiskální politikou a ekonomickým stavem vybraných zemí, ale také identifikovat podobnosti mezi těmito zeměmi.

Analýza navazuje na výsledky komparace, ale také využívá další data pro rozbor stavu fiskální politiky a jejího dopadu na zpracovatelský průmysl. Data ekonomické charakteristiky států jsou provedena s využitím statistických informací OECD, Evropského statistického úřadu a dalších analytických informací. V této kapitole je přiblížen vznik Visegradské čtyřky. Dále jsou zde představeny jednotlivé země a jejich charakteristika z hlediska celkového vývoje fiskální politiky a situace ve zpracovatelském průmyslu.

Syntéza shrnuje veškeré získané poznatky v rámci zpracování práce, a to za účelem splnění cíle práce, tedy přiblížení fiskální politiky a jejího vlivu na zpracovatelský průmysl států V4, tj. Česká republika, Maďarsko, Slovensko, Polsko a komparace roku 2024.

Ekonomická charakteristika států V4 byla provedena pomocí čtyř ukazatelů, kterými jsou hrubý domácí produkt, inflace, míra nezaměstnanosti a průmyslová produkce. Data byla čerpána z EU, statistických informací OECD, Evropského statistického úřadu a dalších analytických informací. Dále je v kapitole uveden vývoj přidané hodnoty zpracovatelského průmyslu jako její podíl na hrubém domácím produktu. Představeno je nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu, a to automobilový průmysl a jeho význam pro ekonomiky sledovaných států.

Analýza fiskální politiky byla provedena pomocí ukazatelů příjmů, výdajů a jejich podíl na HDP, saldo státního rozpočtu a dluh státního rozpočtu. Data jednotlivých států byla čerpána z Trading economics, ministerstvo financí Slovenské republiky, ministerstvo financí České republiky a Eurostat. Komparace vývoje příjmů a výdajů jednotlivých států, kde je zohledněno saldo veřejných financí, strukturální rozpočtové saldo a hrubý veřejný dluh. Data z komparace byla čerpána z European Commision. Záměrem je využít různá data či výstupy z odborných studií ke komplexnímu posouzení fiskální politiky. Nejprve je provedeno představení fiskální politiky jednotlivých států, za období roku 2018 až 2023. Dále je rozebráno a představeno výdajové pravidlo jednotlivých států a dopady na ekonomiku.

Dále je zohledněn výzkum a vývoj, který je třeba chápat jako investice do růstu potenciálního HDP, což následně povede k růstu výnosů z daní a zlepšení možností státního rozpočtu.

Pro fiskální politiku a základní makroekonomický ukazatele byly použity analýzy, které jsou zásadní částí této práce. Těmito analýzami byl zkoumán vztah mezi jednotlivými veličinami. Byly provedeny standardní analýzy pomocí programu Microsoft Excel a jejich komentáře.

Dopady fiskálních politik na odvětví zpracovatelského průmyslu V4 jsou prozkoumané prostřednictvím výstupů z odborných studií, ale také rozborem vybraných ukazatelů, které doplňuje vlastní komentář, data jsou uvedena od roku 2015–leden 2024, data byla uvedena již od roku 2015, oproti analýze fiskálních politik.

Při zpracování práce se objevilo i několik limitů. Jedná se o omezenou datovou základnu, kdy nejsou u některých ukazatelů k dispozici aktuální data, či je nutné využívat pouze databáze mezinárodních statistických dat, nelze například srovnávat údaje národních statistických úřadů,

protože mohou mít rozdílnou metodiku. Dále, bylo limitem, že se řada empirických a odborných studií či statistických dat zabývá pouze průmyslem jako celkem a je posuzována výkonnost zpracovatelského průmyslu.

Odborná studie autorů Meyer a Hassan (2020) zaměřila pozornost na posouzení dopadů makroekonomického vývoje, například hospodářský růst, index cen výrobců či export, na zpracovatelský sektor v zemích Skupiny V4 v letech 1995 až 2018. Výsledky poukazují na dlouhodobý vztah mezi všemi těmito proměnnými. Největší vliv na zpracovatelský průmysl má ekonomický růst, ale například i výkonnost exportu. Národní vlády zemí Skupiny V4 z tohoto důvodu musí usilovat o stimulaci ekonomických aktivit na podporu zpracovatelského průmyslu, což sebou nese nutnost realizace stabilní a efektivní makroekonomické politiky a fiskální politiky. Národní ekonomiky musí neustále a optimálně stimulovat ekonomické aktivity na podporu zpracovatelského průmyslu (Meyer, Hassan, 2020).

3. Praktická část práce

V praktické části práce je provedena ekonomická charakteristika států V4, tedy České republiky, Maďarska, Polska, Slovenské republiky, v této kapitole jsou představeny základní ukazatele hrubý domácí produkt, inflace, míra nezaměstnanosti a průmyslová produkce. Dále je v rámci kapitoly provedena analýza fiskální politiky V4 pomocí zvolených indikátorů. Na základě souhrnu veškerých informací jsou vyhodnocené dopady fiskálních politik na odvětví zpracovatelského průmyslu v zemích V4.

3.1. Ekonomická charakteristika států V4

Visegradská skupina vznikla 15. února 1991 na setkání prezidenta Československé republiky Václava Havla, prezidenta Polské republiky Lecha Walesy a předsedy vlády Maďarské republiky Józsefa Antalla. Toto setkání na vysoké úrovni v Maďarském Visegrádu vytvořilo pomyslný historický oblouk spojující myšlenku tohoto setkání. Vznik skupiny byl motivován čtyřmi faktory:

- touhou odstranit zbytky komunistického bloku ve střední Evropě,
- touhou překonat historické nepřátelství mezi zeměmi střední Evropy,
- dosáhnout stanovených cílů a úspěšně dokončit společenskou transformaci a zapojit se do evropského integračního procesu,
- ideovou blízkostí tehdy vládnoucích elit (Visegradgroup.eu, 2023).

Visegrádská skupina neboli V4 odráží snahu zemí středoevropského regionu spolupracovat v řadě oblastí společného zájmu v rámci celoevropské integrace. Česko, Maďarsko, Polsko a Slovensko sdílejí kulturní a intelektuální hodnoty a mají společné kořeny rozmanitých náboženských tradic, které uchovávají a dále posilují. Všechny země V4 vstoupily společně do Evropské Unie v roce 2004. Cílem skupiny je podporovat optimální spolupráci se všemi zeměmi, zejména se svými sousedy, přičemž jejím hlavním zájmem je demokratický rozvoj ve všech částech Evropy (Visegradgroup.eu, 2023).

Skupina Visegradské čtyřky je zajímavá pro zahraniční investory především svou výhodnou pozicí ve střední Evropě, má dobrou infrastrukturu, vysokou kvalifikovanou pracovní sílu a poměrně nízké pracovní náklady ve srovnání se zeměmi západní Evropy. V4 má více než 64 milionů obyvatel, což je 13 % obyvatelstva Evropské unie (Visegradgroup.eu, 2023).

Jednou s ambicí V4 bylo i vytvoření příznivých podmínek pro přímou spolupráci mezi podniky, jak uvádí Krkošková (2020), pro získávání přímých zahraničních investic či pro rozvoj finančních a akciových trhů. To znamená, že činnost skupiny reflektuje i určité ekonomické cíle (Krkošková, 2020).

K dalším klíčovým ambicím skupiny patřila snaha o likvidaci pozůstatků komunistického bloku ve středí Evropě, snaha o překonání historických animozit mezi zeměmi střední Evropy, dále předpoklad, že společným úsilím bude snadnější dosáhnout naplnění vytyčených cílů a úspěšně provést společenskou transformaci a zajistit evropskou integraci, vstoupit do Evropské unie (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2023).

Spolupráce zemí v rámci skupiny však neustala ani po splnění tohoto základního cíle, dle ministerstva zahraničních věcí České republiky (2023). I v současnosti je na velmi intenzivní úrovni a nedochází k útlumu činnosti skupiny. Prakticky neustále probíhají nějaké formy

spolupráce či aktivity v rámci skupiny. Lze hovořit o kontinuálním prohlubování a zintenzivňování vzájemné spolupráce. Na politické úrovni dochází k pravidelnému setkávání představitelů členských zemí na různých úrovních. Pravidelně se pak koná summit premiérů. Praktický obsah poskytuje skupině spolupráce jednotlivých resortních ministerstev. Jako jedinou pevnou organizační strukturu lze v rámci skupiny chápat Mezinárodní visegrádský fond, který si klade za cíl pomáhat k rozvoji kulturní spolupráce, vědecké výměny, výzkumu a spolupráce v rámci školství, výměny mládeže, rozvoji přeshraniční spolupráce (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2023).

Od založení V4 prošla každá z členských zemí výraznou ekonomickou proměnou, a to dynamickým hospodářským rozvojem. Je však zřejmé, že tato dynamika byla v každé zemi rozdílná, což se projevuje i na dosahovaných ekonomických výsledcích. Potvrzují to například i výstupy z odborné studie autorů Čajka a Abrhám (2019), kdy bylo cílem zachytit a analyzovat ekonomický vývoj hrubého domácího produktu na obyvatele v regionech zemí V4 a případně identifkovat společné vývojové trendy nebo rozdíly pro roky 2004 až 2017. Z výsledků vyplývá, že ve sledovaném období všechny členské země zaznamenaly pozitivní hospodářský vývoj čili hospodářský růst. Dlouhodobý růstový trend byl identifikován zejména v České republice a v Polsku. Maďarsko vykazovalo spíše stagnující vývoje a Slovenská republika také zaznamenala stagnaci, avšak také recesi. Na Slovensku byla také zaznamenána největší dynamika změn (Čajka, Abrhám, 2019).

Tato kapitola se zabývá ekonomickou charakteristikou států V4, nejdříve jsou rozebrány jednotlivý ukazatele jako je reálný hrubý domácí produkt, vývoj míry nezaměstnanosti, průměrná roční míra inflace a průmyslová produkce. Tyto ukazatelé následně ukazují vývoj v jednotlivých zemích V4, a to konkrétně České republiky, Slovenska, Maďarska a Polska v období od roku 2018–2023 a pro rok 2024 predikce. Pro práci byly zvoleny tyto roky z důvodu krizí, které se udály a měli velký vliv na ekonomickou situaci a na zpracovatelský průmysl.

Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je důležitým ukazatelem výkonnosti ekonomiky státu a měří celkovou hodnotu zboží a služeb za dané období ve stálých cenách. Stálými cenami se rozumí ceny určitého výchozího období, jak uvádí kurzy.cz. Reálný HDP tedy měří celkové množství produktu, velikost se mění jen v závislosti na objemu a struktuře vyrobených výrobků a služeb Vyjadřuje skutečné hodnoty ekonomiky bez cenového zkreslení. Pro komparaci se používá jeho vyjádření na obyvatele a dále tempo růstu produktu. Negativem ukazatele je, že HDP nezahrnuje většinu neplacené práce v domácnostech ani nebere v úvahu negativní dopady hospodářské činnosti, jako je zhoršování stavu životního prostředí (kurzy.cz).

HDP je základní makroekonomický ukazatel, který vyjadřuje ekonomickou situaci země, jak ji popisuje Vencl (2024), je to součet hodnoty zboží a služeb vyprodukovaných v dané zemi za jeden rok. HDP ukazuje ekonomickou sílu země a poskytuje pohled na její ekonomické zdraví a její potenciální růst. Vysoká inflace může zkreslovat výpočet HDP, může způsobit, že se HDP zvýší, i když ekonomika ve skutečnosti neroste, rozlišuje se nominální a reálné HDP, přičemž výpočet reálného HDP inflace neovlivní. Výpočet HDP je obvykle výdajovou metodou. HDP je zkresleno sezónními vlivy a běžně se očišťuje o sezónnost (Finex.cz, Vencl. J., 2024).

Největší procento HDP tvoří spotřebitelské výdaje, které se nazývají spotřeba, jak uvádí Knight Percival (2024) ve svém článku. HDP ovlivňuje finanční trhy, jako jsou binární opce, ovlivňuje úrokové sazby, měnové páry a akciové indexy (binaryoptions.com, Knight Percival, 2024).

Jako další je představen vývoj míry nezaměstnanosti v členských státech Skupiny V4, včetně prognózy pro roky 2024. Míra nezaměstnanosti měří nezaměstnanost ve vztahu k aktivní populaci. Slovensko a Maďarsko má vysoké hodnoty nezaměstnanosti a po době covidu se nezaměstnanost vrací zpět na dobu před covidem. Míra nezaměstnanosti zobrazuje počet lidí v produktivním věku bez práce. Rozlišují se dva typy míry nezaměstnanosti, a to obecnou míru nezaměstnanosti a podíl nezaměstnaných osob.

Vývoj míry nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je obecně vnímána jako problém, z ekonomického hlediska může být vnímána i pozitivně. Při této míře na trhu práce začíná a končí určitá výroba, vznikají a zanikají pracovní místa, dochází k fluktuaci pracovních sil, které se přizpůsobují technologickému vývoji a zvyšují si kvalifikaci. Usnadňují se tedy strukturální změny a ekonomika je pružnější. Tato míra se nazývá přirozená míra nezaměstnanosti, jak uvádí Jurečka a kol. (2017, s. 162), tato míra představuje úroveň, při níž jsou různé trhy práce v zemi v průměru v rovnováze, jinak řečeno, tlaky na mzdy a ceny jsou přibližně v rovnovážném stavu. V dlouhodobém horizontu se skutečná nezaměstnanost neodchyluje od přirozené míry nezaměstnanosti, proto se nazývá přirozená (Jurečka a kol., 2017).

Vysokou nezaměstnaností se mohou objevit problémy způsobené ekonomickými nebo sociálními dopady, dle. Brčák a kol. (2018). Prvními dvěma ekonomickými dopady, které způsobuje abnormální nezaměstnanost, jsou snížení produkce a snížení nebo až ztráta kvalifikace lidského kapitálu, který je jedním ze zdrojů ekonomického růstu. Během vysoké nezaměstnanosti se státu rovněž zvyšují výdaje na podporu v nezaměstnanosti, protože mnohem větší část obyvatelstva je z důvodu absence zaměstnání značně závislá na podpoře od státu. To může v době vyšší nezaměstnanosti pro stát představovat vážný problém, protože kvůli nízké zaměstnanosti se snižují daňové příjmy státu. Stát vybírá méně peněz jak z daní z příjmů, tak i z ostatních daní, jelikož nezaměstnané osoby snižují své spotřební výdaje. Sociální dopady se týkají jak jednotlivců, tak i celé společnosti. V průběhu dlouhotrvající zvýšené nezaměstnanosti se u člověka mohou začít objevovat psychické potíže má za následek zhoršení zdravotního stavu a zároveň mohou vést k úpadku osobních i společenských vztahů člověka (Brčák a kol., 2018).

Míra nezaměstnanosti je procentuální vyjádření počtu nezaměstnaných lidí na celkový počet pracovní síly, jak uvádí Czechwealth (2024), jedná se o zpožděný makroekonomický ukazatel, který roste a klesá v závislosti na měnících se ekonomických podmínkách (Czechwealth, 2024).

Průměrná roční míra inflace

Inflace má různé příčiny dle Vencl. J. a Jarolím J. (2024), které mohou spočívat na straně poptávky nebo na straně nabídky. Na straně poptávky je to růst peněžní zásoby a na straně nabídky růst cen zboží. Hlavní negativní dopady inflace jsou vyšší ceny, vyšší úrokové sazby a růst míry nejistoty. Míra a vývoj inflace se měří pomocí různých ukazatelů, jako je index spotřebitelských cen, index cen výrobců nebo deflátor HDP (Vencl, J. Jarolím, J. Finex. Cz, 2024).

Obecně inflace znamená všeobecný růst cenové hladiny v čase, jak popisují Kurzy (2024). V roce 2023 byl růst tlumen oslabenou kupní silou domácností, výrazným zpřísněním měnové politiky, částečným zrušením fiskální podpory a klesající vnější poptávkou. Poté, co se ekonomika V4 v druhé půlce loňského roku jen těsně vyhnula technické recesi, zůstávají její vyhlídky roku 2024 v prvním čtvrtletí slabší. Přesto se pro letošek očekává, že se ekonomická

aktivita postupně zvýší. S útlumem inflace by mělo dojít k oživení spotřeby, která bude podpořena růstem reálných mezd a robustním trhem práce (kurzy.cz, 2024).

Výpočet míry inflace provádí statistický úřad jednotlivých států z indexu spotřebitelských cen, jak uvádí Mladyinvestor.cz (2024). Používá průměr cen několika stovek položek, které započítá podle jejich důležitosti ve spotřebním koši. Některé položky jsou regulované státem, jako například energie. Čistá inflace znamená, že měří změny cenových hladin pouze u neregulovaných položek. Inflaci ovlivňují i Národní banky, které stanoví inflační cíle a prognózy. Můžou ji regulovat pomocí stanovení množství peněz v oběhu (Mladyinvestor.cz, 2024).

V případě, kdy vláda uplatňuje fiskální politiku, která zvyšuje veřejné výdaje a snižuje daně, může to mít pozitivní vliv na disponibilní příjem občanů, jak uvádí Kubátová (2013). To znamená, že občané mají více peněz k dispozici, což může zvýšit jejich kupní sílu. V krátkodobém horizontu to může způsobit zvýšení spotřeby a poptávky po zboží a službách. To může zvednout ceny některých produktů, takové inflaci se říká právě spotřebitelská. Tato inflace je zapříčiněna právě uvolněním peněz v ekonomice a nárůstu poptávky po statcích a službách. Naopak na druhé straně, inflace může ovlivnit hodnotu úspor a investic. Pokud je inflace vysoká a úrokové sazby jsou nízké, reálný výnos z úspor může být nižší. Občané se mohou pokoušet najít způsoby, jak zhodnotit své peníze vzhledem k inflaci (Kubátová, 2013, s. 85).

Průmyslová produkce

Průmyslová produkce je ekonomický ukazatel, který je popisován jako výroba ekonomických odvětví, včetně továren, těžby a veřejných služeb. Průmyslová výroba má dopad na dostupnost výrobního zboží a služeb na domácí i mezinárodní, protože ovlivňuje dovozy. Průmyslová výroba byla ve vědě dosud tématem výzkumu spadajícího do oblasti inženýrství a ekonomie a dále výzkumu historického. Zpracovatelský průmysl má formu výrobků nebo služeb a prací průmyslové povahy a je účelem výrobní činnosti ať již v hlavní, vedlejší či pomocné výroby příslušné výrobní jednotky.

Průmyslový ukazatel, je ilustrován jako index. Ilustruje úroveň výroby napříč klíčovými ekonomickými odvětvími, včetně továren, těžby a veřejných služeb. Poptávka po širokých hospodářských skupinách se také měří ve spotřebním zboží, obchodních zařízeních a stavebních potřebách. Ekonomové i investoři se na tento ukazatel dívají jako na míru ekonomického zdraví.

3.1.1 Česká republika

V České republice žije 10,8 milionů obyvatel. Hrubý domácí produkt v roce 2022 dosáhl 49 122 amerických dolarů na osobu, dle OECD (2024) je zadluženost domácností, veškeré závazky domácností 73,5 % z jejich disponibilního příjmu. Vládní dluh pak 48,1 % z hrubého domácího produktu. Průměrná roční mzda byla na úrovni 33 475,5 amerických dolarů a zaměstnanost činila 75,4 % osob v produktivním věku. Míra chudoby osob v produktivním věku je zde 0,05 %. Sociální výdaje, peněžní dávky, přímé věcné plnění zboží a služeb či daňové úlevy se sociálním zaměřením tvoří 22,00 % z hrubého domácího produktu (OECD, 2024).

Z ekonomického vývoje Evropské unie vyplývá, že lze očekávat pokles reálného hrubého domácího produktu v roce 2023 o 0,6 %. V roce 2024 by se výkon ekonomiky mohl zvýšit o 1,2 % zásluhou růstu spotřeby domácností, hospodářskou aktivitu podpoří soukromé investice

a růst exportních trhů. Klíčovým negativním faktorem pro vývoj hrubého domácího produktu v roce 2021–2022 byla nízká míra spotřeby domácností, která pramenila z vysoké míry inflace. Vysoká inflace pak reálně ovlivňovala nákupní chování domácností a jejich reálnou kupní sílu. Čistý export by měl pozitivně přispívat k růstu hrubého domácího produktu, protože se odhaduje, že bude pokles dovozu kompenzovat právě růst vývozu. Dále by měl pokračovat i růst investic zejména veřejných investic z fondů Evropské unie, i přes útlum bytové výstavby. Prognóza tedy očekává postupnou obnovu růstu hrubého domácího produktu v České republice, a to na 1,1 % v roce 2024 a 2,8 % v roce 2025. Hospodářský růst by měla podporovat vyšší míra úspor domácností, zmírnění inflace a růst reálných mezd či další uvolňování podmínek financování. Řada ukazatelů spotřebitelské a podnikatelské důvěry je však na historických minimech, a proto může být návrat k vyššímu tempu růstu soukromé poptávky jen pozvolný. Ke zrychlení růstu investic by mělo dojít oživením domácí poptávky, uvolněním podmínek financování a rychlejší implementací nástrojů pro oživení a odolnost. Čistý export by měl k růstu hrubého domácího produktu přispívat menším tempem než v letech 2022 a 2023, protože oživení zahraniční poptávky bude pomalejší než růst dovozu tažený domácí poptávkou. Vzhledem k relativně vysoké míře obchodní otevřenosti České republiky a energetické náročnosti české ekonomiky budou i nadále přetrvávat rizika poklesu v případě možného scénáře narušení globálních komoditních a energetických dodavatelských řetězců (European Commision, 2024 a).

V rámci inflace a jejího vývoje očekává prognóza Evropské unie výrazný pokles v letech 2024 a 2025, protože by mělo dojít k ustálení cen či zpomalení růstu cen energií a potravin (European Commision, 2024 a).

Vývoj ekonomických indikátorů v České republice pro roky 2020 a prognóza roku 2024 shrnuje následující tabulka č. 1. U indikátorů by mělo dojít ke zlepšení. Recese z roku 2022 by se již neměla opakovat, ale mělo by dojít k růstu hrubého domácího produktu. Hodnota inflace by měla klesla z 17,5 % v roce 2022 na 2,0 % v roce 2024. Míra nezaměstnanosti se zvyšuje na 4 % v roce 2024 a běžný účet platební bilance také v roce 2024 vroste na 6,4 %.

Tabulka 1 Vývoj ekonomických indikátorů – meziroční vývoj (v %) Česká republika, prognóza

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 P
Hrubý domácí produkt	2,9	2,6	-5,8	3,6	2,4	-0,5	0,6
Inflace	2,1	2,8	3,6	2,2	17,5	8,5	2
Míra nezaměstnanosti	2,2	2	2,6	2,8	2,2	2,6	4
Průmyslová produkce	0,62	0,73	-8	6,4	1,1	5,2	6,4

Zdroj: European Commision (2024a)

Profil České republiky jako členského státu Skupiny V4 poukazuje na to, že jde o ekonomiku, ve které by mělo v dalších letech dojít ke zlepšení. Pokud opět nenastane nečekaná situace, tak by mělo dojít k ekonomickému růstu. Poměr dluhu k HDP nadále poroste do roku 3033 avšak v porovnání s dalším zeměmi má relativně nízkou výchozí pozici. V roce 2024 by výkon ekonomiky mohl růst o 1,2 % zásluhou růstu spotřeby domácností, hospodářskou aktivitu podpoří soukromé investice a růst exportních trhů. Hospodářský růst by měla podporovat vyšší míra úspor domácností, zmírnění inflace a růst reálných mezd či další uvolňování podmínek financování (European Commision, 2024 a).

V České republice patří zpracovatelský průmysl mezi nejdůležitější odvětví národního hospodářství, kdy například dlouhodobě generuje nejvyšší tržby či zaměstnává velmi podstatný

podíl pracovníků (z hlediska celkové zaměstnanosti, tj. přibližně 30 % pracovníků). Z dílčích odvětví zpracovatelského průmyslu je potom nejpodstatnější výroba motorových vozidel, kde bylo v roce 2020 zaměstnáno 14 % osob, a také bylo generováno 26 % tržeb. Dalším velmi podstatným odvětvím je výroba kovových konstrukcí a výrobků, která tvořila 8% podíl na celkových tržbách zpracovatelského průmyslu. Výroba elektrických zařízení zaujímala podíl 7,2 %. Naopak, u výroby potravinářských výrobků byl identifikován pokles celkových tržeb mezi roky 2010 až 2020, a to z 5,4 % na 4 % (Novotný, 2022).

3.1.2 Maďarsko

Počet obyvatel Maďarska činí 9,6 milionu osob. Hrubý domácí produkt zde v roce 2022 dosáhl na 43 476 amerických dolarů na osobu. Zadluženost domácností byla 41,1 % z jejich disponibilního příjmu. Zadluženost vlády pak 77,3 % z hrubého domácího produktu. Průměrná roční mzda činila 28 474,6 amerických dolarů. Míra zaměstnanosti osob v produktivním věku byla 74,7 %. Míra chudoby osob v produktivním věku byla 0,07 %. Úroveň sociálních výdajů byla 17,2 % z hrubého domácího produktu (OECD, 2024 b).

Evropské unie o vývoji maďarské ekonomiky předpokládala, že v roce 2023 klesla její výkonnost o 0,8 %, a to zejména kvůli slabé výkonnosti odvětví průmyslu a stavebnictví, což se projevilo poklesem investic a spotřeby domácností. V dalších letech 2024 a 2025 má však docházet k postupnému oživování ekonomiky a růst hrubého domácího produktu by měl dosáhnout 2,4 % v roce 2024 a v roce 2025 pak 3,6 %. Patnáctiprocentní zvýšení minimální mzdy z konce roku 2023 by se mělo pozitivně reflektovat v příjmech domácností, a také by mělo Maďarsko i nadále udržovat přijatelnou výši zaměstnanosti. Růst reálných příjmů a zvyšující se důvěra spotřebitelů mají vést k vyšší spotřebě domácností. Snižování úrokových sazeb centrální bankou má povzbudit investice. Export má být podpořen novými projekty v oblasti zahraničních investic. Z negativních jevů čelí ekonomika Maďarska změnám cen energií a vysoké závislosti na dovozu energií či mezenému prostoru pro diverzifikaci v krátkém období (European Commision, 2024).

Vývoj ekonomických indikátorů a prognózu v roce 2024 v případě Maďarska shrnuje následující tabulka č.2. Potvrzuje se, že v případě vývoje hrubého domácího produktu by mělo dojít k pozitivnímu trendu vývoje, a to k meziročnímu růstu ukazatele. Míra inflace by měla v daném období klesat, tj. z hodnoty 17,6 % v roce 2023 na 3,6 % v roce 2024. Průmyslová produkce začíná také stoupat na 3,5 %.

Tabulka 2 Vývoj ekonomických indikátorů (v %) Maďarsko, prognóza

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 P
Hrubý domácí produkt	5,5	4,9	-4,3	7,5	4,9	0,1	3,5
Inflace	2,8	3,4	3,33	5,1	14,62	17,6	3,6
Míra nezaměstnanosti	3,6	3,3	4,1	4,1	3,6	4,1	4,3
Průmyslová produkce	0,3	0,36	-6,05	9,62	5,74	-3	3,5

Zdroj: European Commision (2024b)

Maďarská ekonomika se potýkala z podobnými problémy jako Česká republika, a to s vysokou mírou inflace či růstem cen energií, nebo s dopady pandemie koronaviru. Maďarská legislativa upravuje pravidla fiskální politiky, čímž vytváří určitá omezení, která mají vést ke snižování

dluhu. V roce 2024 lze ovšem očekávat určitá zlepšení, která mohou vést k ekonomickému růstu a oživení ekonomiky. Nicméně, i nadále lze očekávat vyšší míru inflace, která může zpomalovat tento růst. Míra zadlužení je kolem 8 %, Maďarská legislativa upravuje pravidla fiskální politiky, čímž vytváří určitá omezení, která mají vést ke snižování dluhu. Maďarsko využívá expanzivní fiskální politiku, která však dlouhodobě vede k negativním jevům jak je zhoršení vnějšího salda, růst inflace, růst cen nemovitostí, to pak výrazně zhoršuje i výhledy fiskální udržitelnosti či další makroekonomické prognózy.

3.1.3 Polsko

Počet obyvatel Polska byl v roce 2022 na úrovni 37,8 milionu osob. Hrubý domácí produkt dosáhl úrovně 45 371 amerických dolarů. Zadluženost domácností činila 49,2 % z jejich disponibilního příjmu a zadluženost vlády pak 58,8 % z hrubého domácího produktu. Průměrná roční mzda pracujících byla 36 896,6 amerických dolarů. Míra zaměstnanosti byla 72,2 % osob v produktivním věku. Míra chudoby činila 0,09 % a sociální výdaje 22,7 % z hrubého domácího produktu (OECD, 2024c).

Prognóza Evropské unie očekávala, že v roce 2023 dosáhne polská ekonomika růstu o 0,2 % v rámci ukazatele hrubého domácího produktu. K růstu by měl pozitivně přispívat export či investice z fondů Evropské unie, i když došlo ke snížení spotřeby domácností. V roce 2024 by měl hrubý domácí produkt vykázat růst na 2,7 %, a to zejména díky spotřebě domácností, kterou podpoří růst reálných mezd, sociální výdaje či ustupující inflační tlaky. K růstu má přispět i veřejná spotřeba prostřednictvím nových dodatečných opatření fiskální politiky. Čistý export by měl přispívat k růstu hrubého domácího produktu spíše negativně, protože rostoucí domácí poptávka podpoří spíše dovoz. Investice budou pomalejší v důsledku pomalého čerpání investičních prostředků z fondů Evropské unie. V roce 2025 se předpokládá zrychlení růstu hrubého domácího produktu na 3,2 % v důsledku silné soukromé spotřeby a zvyšování investic z evropských fondů. Rizikem může být zpoždění realizace investic z fondů Evropské unie (European Commision, 2024c).

V následující tabulce č. 3 se nachází vývoj ekonomických indikátorů a prognóza roku 2024, v případě Polska, kdy se potvrzuje pozitivní předpoklad vývoje, a to jak v rámci růstu hrubého domácího produktu či snižování inflace. Je vidět že oproti ostatním státům inflace klesá pomaleji. Míra nezaměstnanosti je na stejné úrovni a nejsou velké propady ani nárusty a průmyslová produkce pomalu roste na 2,9 %.

Tabulka 3 Vývoj ekonomických indikátorů (v %) Polsko, prognóza

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 P
Hrubý domácí produkt	6	4,5	-1,9	7,5	6,2	0,5	3
Inflace	1,81	2,23	3,38	5,12	14,36	12,6	5,5
Míra nezaměstnanosti	3,9	3,3	3,2	3,4	2,9	2,8	5,4
Průmyslová produkce	0,28	0,49	-1,08	14,47	10,4	-0,5	2,9

Zdroj: European Commision (2024c)

Z ekonomického profilu Polska je zřejmé, že se jedná o podobnou ekonomiku jako mají i další členské státy Skupiny V4. Polsko se potýká s velkým přílivem uprchlíků z Ukrajiny, což přineslo krátkodobé fiskální tlaky. Dále lze očekávat další růst HDP, který bude podporován zejména spotřebou domácností či dalšími efekty. Inflace očekává poměrný pokles v roce 2024

a dále by se měla pomalu snižovat a v roce 2025 se předpokládá zrychlení růstu HDP v důsledku silné soukromé spotřeby a zvyšování investic z evropského fondu.

3.1.4 Slovensko

Na Slovensku žije 5,4 milionu a hrubý domácí produkt zde v roce 2022 dosáhl 40 587 amerických dolarů na obyvatele. Zadluženost domácností činila 83,8 % z jejich disponibilního příjmu a vládní dluh 64,1 % z hrubého domácího produktu. Průměrná roční mzda byla na úrovni 26 262,8 amerických dolarů. Zaměstnanost byla 71,7 % osob v produktivním věku. Míra chudoby činila 0,08 % a úroveň sociálních výdajů 19,1 % (OECD, 2024 d).

Z prognózy ekonomického vývoje na Slovensku vyplývalo, že by mělo v roce 2023 dojít ke zpomalení ekonomického růstu v důsledku poklesu veřejné i soukromé spotřeby, či kvůli poklesu vývozu a dovozu. V dalších letech 2024 a 2025 by však měl hrubý domácí produkt i nadále růst, a to zejména díky zvyšováním soukromé spotřeby v důsledku zvýšení reálných mezd, dále zvýšením vývozu a čerpáním investičních prostředků z fondů Evropské unie. Spotřeba domácností však bude i nadále utlumena (European Commision, 2024 d).

Následující tabulka shrnuje vývoj vybraných ekonomických indikátorů na Slovensku v příslušném období a prognózu roku 2024. Ukazatel hrubého domácího produktu mírně roste na 2,2 % v roce 2024. Inflace jako v ostatních státech V4 klesla na 2,4 %. Míra nezaměstnanosti je stálá a nevykazuje velké poklesy ani nárusty. Průmyslová produkce na Slovensku klesala a předpokládá se, že v roce 2024 pomalu poroste.

Tabulka 4 Vývoj ekonomických indikátorů (v %) Slovensko, prognóza

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 P
Hrubý domácí produkt	3,9	2,5	-3,5	5,2	0,9	0,4	2,2
Inflace	2,53	2,77	2,01	2,82	12,13	9,3	2,4
Míra nezaměstnanosti	6,5	5,7	6,7	6,8	6,1	5,8	6,5
Průmyslová produkce	0,37	0,37	0,42	0,41	0,35	0,32	2,1

Zdroj: European Commision (2024)

Z ekonomického profilu Slovenska je zřejmé, že i tato ekonomika čelí zpomalení v důsledku podobných efektů, které se vyskytují i v dalších členských zemích Skupiny V4. V dalších letech lze ovšem i zde předpokládat určité zlepšení situace.

Vývoj ekonomických ukazatelů států V4 v období 2018 - 2023, v této kapitole jsou představeny ukazatelé, které ovlivňují ekonomiku států. Komparace představuje vývoj ekonomických ukazatelů států V4, jejich hodnoty a shrnutí těchto ukazatelů.

Komparace vývoje ekonomických ukazatelů

Hrubý domácí produkt

Vývoj HDP před sledovaným rokem 2018 ukazuje, jak se reálný hrubý domácí produkt vyvíjí v jednotlivých zemích různorodým způsobem, avšak lze identifikovat určité trendy ve vývoji, jak ukazují Kurzy.cz (2024). V letech 2004 - 2007 docházelo k růstu reálného hrubého domácího produktu, avšak v letech 2008 - 2012 již nebylo dosahováno, tak vysokých hodnot,

dokonce hodnoty byly negativní jako v Maďarsku, či téměř stagnující jako v České republice. To bylo způsobeno právě i finanční krizí z let 2008 - 2009. Po roce 2012 se dařilo národním ekonomikám dosahovat růstu (Kurzy, 2024).

K další krizi ve vývoji ekonomiky pak došlo s nástupem koronavirové pandemie, která způsobila recesi ve všech čtyřech ekonomikách nejhlubší v České republice či v Maďarsku. Rok 2021 byl ve znamení růstu reálného hrubého domácího produktu, kdy se nejvíce dařilo Maďarsku či Polsku. Svůj vliv na toto mohla mít právě i fiskální politika všech čtyřech zemí, která měla velmi expanzivní podobu a soustředila se na podporu podniků a domácností v krizové situaci. V roce 2022 pak pokračoval další ekonomický růst z pohledu vývoje reálného hrubého domácího produktu, a to opět zejména v Polsku či v Maďarsku. Rok 2023 přinesl opět mírný propad k hodnotám 0,2 % -0,5 % a největší propad zaznamenala Česká republika -0,5 % HDP, to bylo způsobeno konsolidačním balíčkem.

Následující graf č. 3 znázorňuje vývoj reálného hrubého domácího produktu ve státech Skupiny V4, tempo růstu mezi roky 2018 až 2023. V grafu byly zpracovány změny oproti předchozímu roku. Jedná se o údaje ročního HDP. Tento postup byl zvolen z důvodu rozsáhlých krizí v tomto období, ale je potřeba brát v potaz možné menší odchylky a nepřesné zobrazení. Data jsou upravena z European Commission a jsou upravena o sezónní vlivy a vývoj v čase je upraven o změny cen.

Graf č. 3 Reálný hrubý domácí produkt V4 (v %) za období 2018-2023

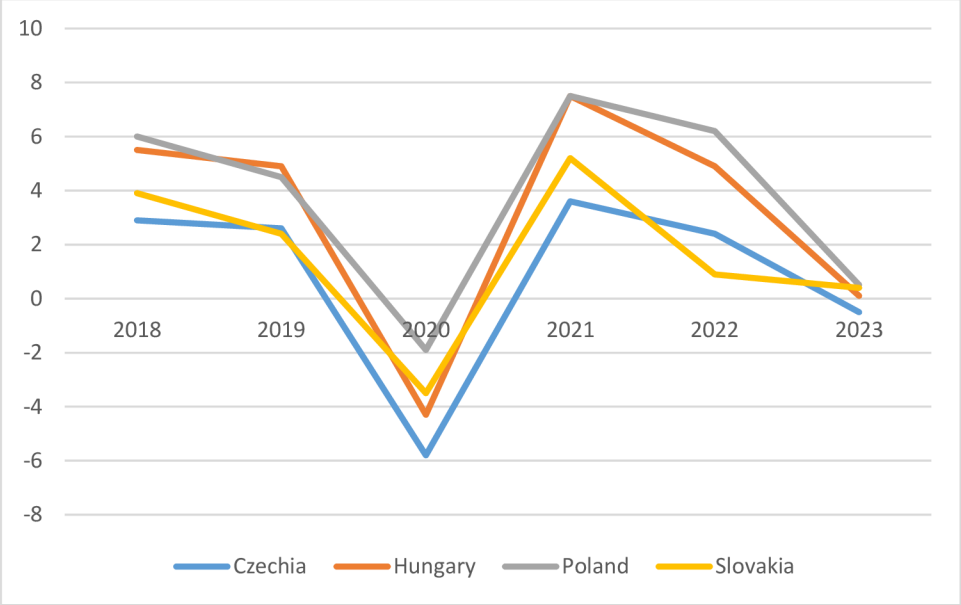

Zdroj: vlastní shrnutí dle European Commision (2023)

Reálný hrubý domácí produkt se vyvíjel podobně ve všech státech V4, v roce 2020 nastala recese po koronavirové pandemii v České republice a Maďarsku. V roce 2021 měla fiskální politika vliv na růst HDP především v Maďarsku a Polsku. Následný rok 2022 zaznamenal mírný propad u všech států a v roce 2023 se státy dostaly k úrovni 0,2 a Česká republika -0,5 vlivem konsolidačního balíčku. Z grafu je patrné, jak ovlivnila pandemie HDP všechny ekonomiky států V4, poté následovalo oživení ekonomik a následný konsolidační balíček, který znamenal opět pokles HDP.

Míra nezaměstnanosti

Míru nezaměstnanosti ukazuje graf č. 4, data jsou upravena z European Commission a mohou se lišit od jiných databází jako je Český statistický úřad nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Obecná míra nezaměstnanosti se se vyjadřuje podílem nezaměstnaných osob ku celkové pracovní síle, tedy součtu zaměstnaných a nezaměstnaných. Podíl nezaměstnaných osob je ve věku 15-64 let ku celkovému počtu obyvatel v tomto věkovém rozmezí, míra nezaměstnanosti se určuje v procentech a sledované období je 2018 – 2023.

Graf č. 4 Míra nezaměstnanosti V4 (v %) za období 2018-2023

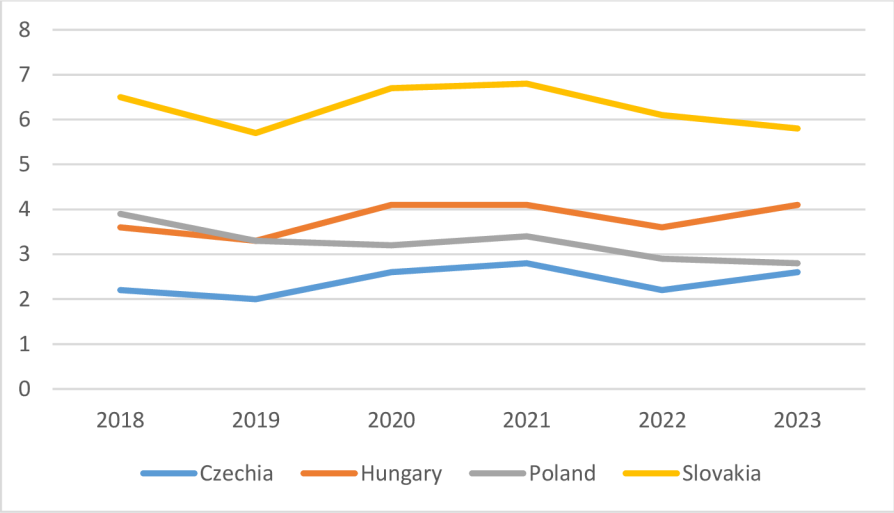

Zdroj: vlastní shrnutí dle European Commision (2023)

Z grafu č. 4 je patrné, že míra nezaměstnanosti nevykazuje, žádné velké výkyvy. Nezaměstnanost na stejné úrovni se udržela i v roce 2023. V České republice je od ledna 2024 dle predikcí nezaměstnanost na 4 %, v dalších měsících by se měla situace na trhu práce zlepšovat a nezaměstnanost klesat, předpokládá se, že stejná situace bude i v ostatních státech V4. Tempo růstu se v roce 2024 bude pomalu stabilizovat. Z výsledků je zřejmé, že v krizových letech pandemie koronaviru nedošlo k výraznému růstu míry nezaměstnanosti, i když došlo k útlumu ve výkonnosti ekonomiky. To mohlo být způsobeno právě fiskální politikou států, která se často zaměřovala na udržení zaměstnanosti, podporu firem a pracovníků. Prognóza vývoje míry nezaměstnanosti pak poukazuje na to, že by mělo docházet k dalšímu snižování míry nezaměstnanosti v členských státech Skupiny V4.

Míra inflace

Míra inflace v EU je měřena indexem HICP, tento index je ukazatelem inflace a cenové stability. Výpočet HICP je v jednotlivých státech jiný, kdy se berou v potaz rozdílné ceny za stejné zboží a služby. Záleží na váze zemí, která je počítána pomocí podílu na celkových spotřebních výdajích v eurozóně, každá země V4 má svůj národní statistický úřad, který vypočítává HICP své země. V eurozóně vypočítává HICP Eurostat, pro práci jsou data roční, průměrný roční index v % za období 2018 – 2023.

Graf č. 5 Průměrná roční míra inflace V4 (v %) za období 2018-2023

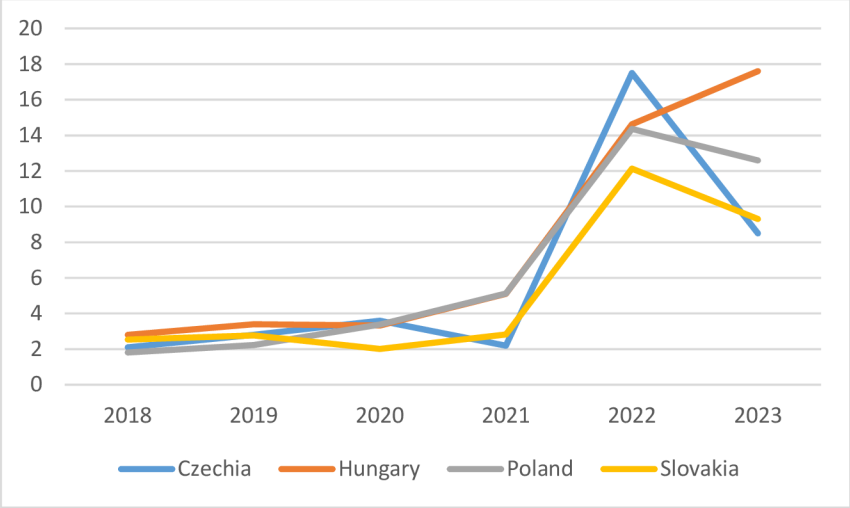

Zdroj: vlastní shrnutí dle European Commision (2023)

Graf č. 5 znázorňuje roční míru inflace, která měla velké výkyvy v letech 2021 a 2022. Pro rok 2023 se počítalo s oživením ekonomiky a tím i pozvolným poklesem inflace ke 2 %, ne všem státům V4 se to podařilo. Inflace států V4 se pohybuje stejným směrem Česká republika a Maďarsko měli největší nárůst inflace v roce 2022. Z grafu je patrné, že ve všech státech v roce 2023 inflace začíná klesat, jen v Maďarsku inflace lehce stoupá a dolů se bude dostávat pozvolna.

Níže jsou uvedeny predikce inflace států V4

V České republice se předpokládá snížení inflace a to na 2,0 % v roce 2024 dle predikce nejvíce ze všech čtyř států. V následujících měsících se státy budou snažit o oživení ekonomiky a další snižování inflace pod 2 %. Meziroční zpomalení růstu cen bylo způsobeno především cenami například v dopravě, rekreaci a kultuře. Na meziroční růst cenové hladiny měly v červnu 2024 dle predikce nadále největší vliv ceny bydlení.

Inflace v Polsku se zvýšila už druhý měsíc za sebou, v březnu 2024 činila 2 %. Loni v únoru se vyšplhala až na 18,4 %, od té doby už ale výrazně klesla a dostala se do cílového rozpětí polské centrální banky, které činí 1,5 až 3,5 %.

Meziroční míra inflace v Maďarsku letos v lednu 2024 klesla na 3,8 % z prosincových 5,5 % roku 2023. V lednu 2023 se inflace v Maďarsku vyšplhala až na 25,7 % což byla rekordní inflace v Maďarsku. Z těchto údaje je patrné, že i Maďarsko dělá kroky ke snižování inflace a postupně by mohlo dohnat ostatní státy V4.

Na Slovensku se předpokládá, že inflace v roce 2024 a 2025 dle predikce bude vyšší než v České republice, a to především kvůli přijetí EURA. Slovensko je v Eurozóně a nemůže upravovat úrokové sazby jako Česká národní banka v České republice.

I přes pokles ziskových marží by se v oblasti investic mělo kladně projevit postupné uvolňování úvěrových podmínek a pokračující čerpání prostředků z Nástroje pro oživení a odolnost.

Přehled vývoje ekonomické charakteristiky států V4

Přehled vývoje vybraných ekonomických ukazatelů poukazuje na to, že se ekonomiky členských států Skupiny V4 potýkají s celou řadou problémů, a to zejména od roku 2020, kdy

došlo k nástupu pandemie koronaviru. Tento rok byl krizový, což se projevilo například poklesem reálného hrubého domácího produktu, dále došlo ve všech státech k nárůstu inflace, kde Maďarsko a Česká republika měli největší nárust, to ovlivnilo celkové hospodaření státu a zdražování. Automobilový průmysl, jako i jiné zpracovatelské průmysly prošli těžkou zkouškou, byla omezena výroba, lidé auta nekupovali a v té době přišel Green Deal, který ovlivnil automobilový průmysl a jeho výrobu. Dále po koronavirové krizi přišla další krize spojená s válkou na Ukrajině a s energetickou krizí. Je patrné, že státy V4 mají podobný ekonomický vývoj a není zde stát, který by vybočoval. Právě krizová období jsou však vhodnou příležitostí k uplatnění expanzivní fiskální politiky. Analýzou fiskální politiky členských států Skupiny V4 se zabývá následující část práce, nejdříve je představena přidaná hodnota ve zpracovatelském průmyslu jako podkapitola ekonomické charakteristiky států.

Přidaná hodnota zpracovatelského průmyslu

Podkapitola byla přidána z důvodu, že i přidaná hodnota má vliv na zpracovatelský průmysl v zemích V4. Je zde stručné shrnutí ukazatelů a jejich vliv na čistou produkci v odvětví.

Zpracovatelský průmysl je také posouzen prostřednictvím ukazatele přidané hodnoty dle World Bank (2024). Přidaná hodnota je čistá produkce odvětví po sečtení všech výstupů a odečtení všech mezi vstupů. Kalkulován je bez odečtení odpisů vyrobených aktiv nebo vyčerpání a znehodnocení přírodních zdrojů (World Bank, 2024).

Následující data představují vývoj přidané hodnoty zpracovatelského průmyslu a přidané hodnoty v členských zemích Skupiny V4, a to v letech 2018 až 2022 jako procento z hrubého domácího produktu. Dlouhodobě nejpozitivnější situace panuje v České republice, kde je pravidelně překonávána hranice 21 %, avšak zároveň zde nedochází k žádnému výraznému růstu ve výkonnosti, což signalizuje určitou formu stagnace či neschopnost dalšího zlepšování. Situace v dalších zemích Skupiny V4 je však v tomto velmi podobná. Pro roky 2023 a 2024 nebyla data ještě aktualizována, z toho důvodu je přidaná hodnota brána jako vývoj mezi roky 2018 až 2022 z důvodu, že tato hodnota byla popsána pouze do roku 2022 ve World Bank.

Například v Polsku se hodnoty ukazatele pohybují v rozmezí od 16 % do 18 %, nedošlo k žádnému překonání této hodnoty, takže ani ke zlepšení situace. V komparaci s dalšími zeměmi Skupiny V4 jde také o nejnižší hodnoty, i když je s mírnými rozdílem.

Na Slovensku dochází v rámci sledovaného období k různorodému vývoji, kdy jsou střídaná období meziročních růstu s meziročními poklesy. Zpracovatelský průmysl se pohybuje v rozmezí 17 % až 20 %, čili ani zde se nedaří dlouhodobě zvyšovat výkonnost zpracovatelského průmyslu z hlediska přidané hodnoty.

Ani Maďarsku se z hlediska vývoje tohoto ukazatele nepodařilo zlepšit svoji situaci v dlouhodobém horizontu. Od roku 2019 zde navíc hodnota stagnuje na úrovni 17 %, čímž se přibližuje negativnímu vývoji jako zaznamenává Polsko. Nejvyšší hodnota 20 % byla zaznamenána v letech 2015 až 2016, tato hodnota v grafu není, ale je dobré se o ní zmínit.

Graf č. 6 Zpracovatelský průmysl-přidaná hodnota meziroční vývoj (v %) z HDP

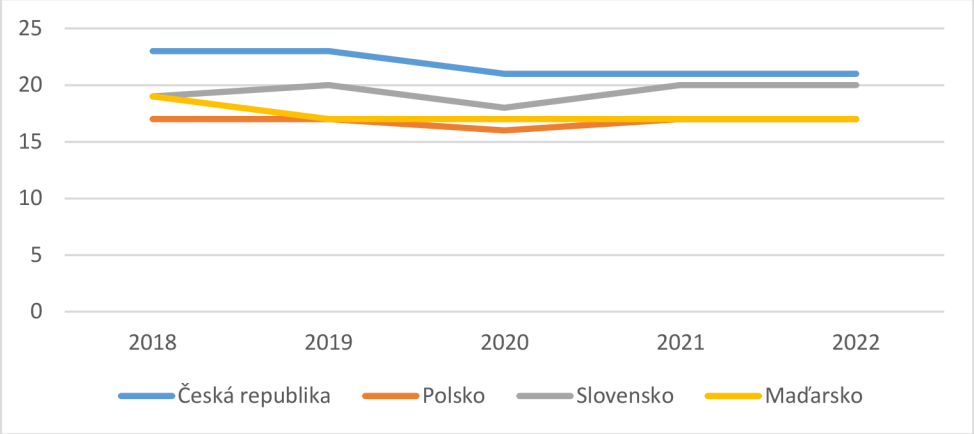

Zdroj: World Bank (2024)

Z pohledu tohoto ukazatele je tedy výkonnost zpracovatelského průmyslu v zemích Skupiny V4 na stále velmi podobné úrovni, což sebou přináší i nutnost zvážit případnou fiskální podporu tomuto průmyslu, aby zlepšil svoji výkonnost.

Dle Trading Economics (2024) výkonnost zpracovatelského průmyslu v České republice v lednu 2024 vzrostla o 0,80 % meziročně, oproti roku 2023. Průměrný meziroční růst výkonnosti zpracovatelského průmyslu v České republice činil 3,64 % v období od roku 2001 do ledna 2024. Maximální hodnoty meziročního růstu bylo dosaženo v dubnu 2021, to bylo 54,10 %. Historicky nejhorší meziroční pokles byl zaznamenán v dubnu 2020, a to 33,80 % (Trading Economics, 2024).

Dle tohoto vývoje prošel zpracovatelský průmysl v České republice různými fázemi vývoje, které jsou však většinou růstového trendu, či pozitivního trendu vývoje. Negativně na zpracovatelský průmysl dopadla finanční krize v letech 2008 až 2009, či nástup pandemie koronaviru. Podle Novotného (2022) dopadla na český zpracovatelský průmysl finanční krize z roku 2009 a koronavirová krize z roku 2020 odlišně. V roce 2009 došlo k meziročnímu poklesu celkových tržeb v průmyslu, avšak podíl výroby motorových vozidel na tržbách ve zpracovatelském průmyslu vzrostl o 1,6 %. Naopak, při koronavirové krizi podíl výroby klesl o 0,8 % a v dalším roce pokles pokračoval o 1,7 % (Novotný, 2022). Krátkodobě negativní efekty mohla přinést i energetická krize či vysoká míra inflace.

V Maďarsku byl vývoj zpracovatelského průmyslu na pozitivní úrovni, avšak i zde došlo k několika krizovým obdobím. Jednalo se zejména o finanční krizi z let 2008 až 2009, která negativně ovlivnila výkonnost zpracovatelského průmyslu, a to poměrně výrazně. Dále došlo k několika krátkodobým výkyvům ve výkonnosti, a to zejména v důsledku pandemie koronaviru. I v současnosti se maďarský zpracovatelský průmysl potýká s problémy ve výkonnosti, a to již delší dobu. Toto krizové období může být způsobeno dalšími dopady pandemie koronaviru, ale také energetickou krizí či vysokou mírou inflace.

Vývoj zpracovatelského průmyslu v Polsku byl na pozitivní výkonnosti, avšak i zde došlo k několika krizovým obdobím. To opět v době globální finanční krize z let 2008 až 2009, která se negativně projevila na výkonnosti zpracovatelského období. Dále pak v několika případech došlo k negativnímu vývoj, avšak spíše krátkodobě. Výrazně pak ovlivnila výkonnost zpracovatelského průmyslu i koronavirová krize, avšak to spíše krátkodobě. Aktuální

výkonnost polského zpracovatelského průmyslu také nebyla zcela pozitivní, což mohlo být způsobeno dopady války na Ukrajině, energetickou krizí či vysokou mírou inflace.

Z vývoje vyplývá, že slovenský zpracovatelský průmysl zde zaznamenal více negativních fází vývoje než v případě jiných členských zemí Skupiny V4. Negativní vývoj se objevuje i na přelomu tisíciletí či ještě před nástupem globální finanční krize v letech 2008 až 2009. I zde však platí, že nejvýrazněji byla výkonnost zpracovatelského průmyslu narušena právě při finanční krizi v letech 2008 až 2009, ale také v době nástupu pandemie koronaviru. Ani v současné době se zpracovatelskému průmyslu na Slovensku nevyhýbají negativní propady, což může být způsobeno energetickou krizí či negativním vývojem inflace.

Uvedené informace poukazují na to, že ve vývoji zpracovatelského průmyslu v členských zemích Skupiny V4 nelze identifikovat příliš velké rozdíly z hlediska trendů vývoje. Krize dopadají na zpracovatelský průmysl ve sledovaných zemích obdobně. V této kapitole je představen vývoj nejvýznamnějšího odvětví zpracovatelského průmyslu V4, automobilový průmysl.

Průmyslová produkce – automobilový průmysl

V práci je představen vývoj ve vybraném odvětví zpracovatelského průmyslu. Zde došlo k výběru automobilového průmyslu, tento průmysl je nejvýznamnějším odvětvím v rámci zpracovatelského průmyslu států V4.

Automobilový průmysl jako součást zpracovatelského průmyslu má v zemích V4 velmi podstatné postavení. V minulosti se díky přímým zahraničním investicím podařilo v těchto zemích vybudovat významné kapacity pro výrobu automobilů či komponent a dílů pro automobilový průmysl. V členských státech Skupiny V4 bylo v roce 2019 vyrobeno 21,9 % z celkového objemu vyrobených vozidel v Evropské unii (Török, 2022).

Török (2022) v odborné studii o vztahu mezi automobilovým průmyslem a změnami hrubého domácího produktu potvrzuje, že automobilový průmysl může výrazně přispívat k růstu hrubého domácího produktu určitého národního hospodářství. Výsledky studie potvrzují, že má automobilový průmysl silný pozitivní vliv na růst hrubého domácího produktu, avšak pouze v zemích, kde je toto odvětví významné a dynamicky roste. To dříve platilo zejména v České republice, v Maďarsku a na Slovensku (nikoliv v Polsku). V současnosti je však automobilový průmysl na ústupu i v těchto zemích, a tedy jeho příspěvek k hrubému domácímu produktu se snižuje. Role automobilového průmyslu je v těchto třech zemích však stále zásadní. Příspěvek automobilového průmyslu k hrubému domácímu produktu v roce 2019 v České republice činil 5,6 %, dále v Maďarsku 4,7 %, na Slovensku 5,9 % a v Polsku jen 1,8 %. Zároveň se však automobilový průmysl nachází na rozcestí, a proto musí i národní vlády vytvářet podmínky, ve kterých bude automobilový průmysl i nadále konkurenceschopný, tj. zejména rozvíjet infrastrukturu výzkumu a vývoje, podporovat kvalifikovanost lidských zdrojů. Jako příklad uvádí Török (2020) Maďarsko, kde národní hospodářská politika silně podporuje automobilový průmysl a jeho dynamiku (Török, 2022).

Automobilový průmysl byl pandemií koronaviru velmi silně zasažen v důsledku přerušení výroby, ale také v důsledku snížené poptávky po automobilech, což vedlo k dalšímu přerušování výroby (Astrov, Holzner, 2021).

Za rok 2023 vykázal prodej osobních vozidel meziroční růst o 3,5 % jak uvádí Martin Jahn prezident Sdružení automobilového průmyslu. Automobilový průmysl čelil řádě výzev, zejména rusko-ukrajinský konflikt, izraelsko-palestinský konflikt a vysoké ceny energií, i přesto se podařilo meziročně navýšit výrobu o téměř 15 % a se zhruba 1,4 mil. vyrobených

vozidel. Zajímavé je, že největší pohyb v tomto odvětví zaznamenaly elektromobily a hybridy. Dobrou zprávou je, že předpokládané prodeje dle odhadů meziročně rostou. Hrozba blížící se recese a přetrvávající problémy v dodavatelském řetězci by však mohly vrhnout stín na trh osobních vozidel (autosap.cz, 2024).

Změny v automobilovém průmyslu vedou k tomu, že i státy Skupiny V4 musí hledat nové příležitosti na tomto trhu. To znamená, že se mají ve větší míře orientovat na elektromobilitu, která je jednoznačným a významným trendem na tomto trhu. Příležitost pro tyto země se nachází zejména ve výrobě baterií pro elektromobily. Země Skupiny V4 mají vhodné podmínky pro začlenění se do globálních odběratelsko-dodavatelských řetězců v tomto odvětví, a proto musí tuto příležitost využívat. Kolektiv autorů Lyons (2023) však konstatuje, že zde musí aktivně postupovat i národní vlády, které vytvoří strategie pro nové projekty těžby, zpracování a recyklace baterií. Politická podpora se pak musí následně projevit i v rámci fiskální politiky. Je nutné vytvořit programy podpory čistých technologií, investovat do vývoje a výzkumu, podporovat vzdělávání lidských zdrojů (Lyons a kol., 2023).

V České republice je automobilový průmysl silně provázán s exportem, jak uvádí Török (2022). Česká republika patří k zemím, které jsou potenciálně nejvíce zasažené technologickými změnami v automobilovém průmyslu, existuje zde i riziko, že až 70 % pracovních míst v automobilovém průmyslu bude v následujících deseti letech plně či částečně automatizováno. Přitom, se právě automobilový průmysl výrazně podílí na celkové zaměstnanosti při zohlednění nepřímých dodavatelů (Török, 2022).

Dle ministerstva průmyslu a obchodu patří automobilový průmysl mezi nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu v České republice. Podílí se 16,84 % na tržbách, to znamená první místo před výrobou strojů a zařízení. S více jak 110 tis. pracovníky se podílí na zaměstnanosti 8,8 %. Jeho podíl na vývozu každoročně roste a v loňském roce dosáhl 17,88 %, nejvíce ze všech odvětví zpracovatelského průmyslu (mpo.gov.cz).

Dle Autosap (2023), zaujímal český automobilový průmysl v roce 2023 37 % ve zpracovatelském průmyslu z toho je 24 % exportu. Dlouhodobě tvoří 9 % českého HDP a 31 % průmyslových investic jde do Vědy a výzkumu. Věda a výzkum jsou pro zpracovatelský průmysl důležitým ukazatelem, proto o této vědě bude zmínka v následující kapitole. Automobilový průmysl v České republice zaměstnává 180 000 zaměstnanců přímo, 500 000 zaměstnanců v navazujících oborech a do státního rozpočtu přináší 70 miliard Kč (autosap.cz, 2023).

Maďarský automobilový průmysl má v rámci hospodářství významnou roli. Například v roce 2018 vytvářel 16,5 % příjmů z exportu či 4,7 % hrubé přidané hodnoty. V komparaci s dalšími zeměmi Skupiny V4 má místní automobilový průmysl nejzásadnější roli pro národní ekonomiku. Od roku 2010 podporuje roční růst hrubého domácího produktu v průměru o 0,4 % (Török, 2022).

Výrobní kapacity polského automobilového průmyslu od roku 2009 postupně klesají, což se projevuje i na podílu tohoto průmyslu na celkové zaměstnanosti či dalších vlivech. Za průměrem Skupiny V4 automobilový průmysl výrazně zaostává. (Török, 2022).

Z těchto informací vyplývá, že pokud chtějí členské státy Skupiny V4 v budoucnosti i nadále dosahovat velmi dobré výkonnosti v automobilovém průmyslu, tak musí ve větší míře investovat do jeho rozvoje. Klíčové je vytvářet takové podmínky, ve kterých bude automobilový průmysl využívat příležitosti rozvoje. Automobilový sektor je plný příležitostí a k růstu a zisku, například investice do perspektivních komodit, výrobců baterií, nebo polovodičových společností, které mohou být v budoucnosti důležitou součástí tohoto zpracovatelské průmyslu.

3.2 Analýza fiskální politiky V4 pomocí zvolených indikátorů

K analýze fiskální politiky států V4 byly využity indikátory charakterizované v metodologické části práce. Cílem této kapitoly je zhodnotit příjmovou, výdajovou stránku státního rozpočtu a jeho saldo. Záměrem je využít různá data či výstupy z odborných studií ke komplexnímu posouzení fiskální politiky. Nejprve je představena fiskální politika jednotlivých států, za období roku 2018 až 2023. Dále je rozebráno a představeno výdajové pravidlo jednotlivých států a dopady na ekonomiku.

Jak uvádí Maarten Verwey (2021), první výzvou pro fiskální politiku je, jak nejlépe podpořit ekonomiku, je třeba se zaměřit na ochranu nejzranitelnějších a zároveň zachovat schopnost přizpůsobit se, pokud to bude potřeba. Fiskální politika ve všech zemích by se měla zaměřovat na zachování udržitelnosti dluhu a také na udržitelné zvyšování růstového potenciálu s cílem posílit oživení, a tím také usnadnit úkol měnové politiky, zajistit cenovou stabilitu tím, že se nebudou přidávat inflační tlaky (Maarten Verwey, 2021).

Většina zemí V4 dosahuje cílů prostřednictvím fiskálních pravidel, jak uvádí Davoodi a kol. (2022). Nejběžnějším fiskálním pravidlem je dluhový strop. Za poslední tři dekády se zvýšil nejen počet fiskálních pravidel, ale také počet fiskálních rad. Fiskální rady byly zřízeny za účelem monitorování nových fiskální pravidel a rovněž v reakci na vnější šoky, mezi které můžeme zařadit i pandemii onemocnění Covid-19. Světová pandemie byla velkou zkouškou fiskálních rámců. Rozšíření počtu fiskálních pravidel probíhalo v řadě vln, poháněných převážně začleněním nadnárodních pravidel. Velký nárůst v první polovině 90. let minulého století 16 odrážel především podpis Maastrichtské smlouvy z roku 1992, která stanovila kritérium schodku a dluhu pro účast v Evropské hospodářské a měnové unii. (Davoodi a kol., 2022).

Pakt stability a růstu je tvořen souborem evropských právních norem, jejichž první podobu schválila v červnu 1997 Evropská rada na svém zasedání v Amsterodamu. Za přijetím Paktu stály obavy Německa, aby zodpovědná rozpočtová politika, k níž v období příprav na měnovou unii motivovalo plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, byla zajišťována na trvalém základě i po získání členství v měnové unii, dle Ministerstva financí (2013). Z právního hlediska je Pakt chápán jako technické upřesnění ustanovení Maastrichtské smlouvy, které zakazuje členským státům EU hospodařit s nadměrnými rozpočtovými schodky. Jako nástroj koordinace národních fiskálních politik je proto obecně závazný pro všechny členy EU, nikoli jen pro členy eurozóny. Některá jeho opatření, zejména v oblasti sankcí, se nicméně vztahují pouze na členy eurozóny (Minsterstvo financí, 2013).

Fiskální politika Visegrádské čtyřky, která zahrnuje Českou republiku, Polsko, Maďarsko a Slovensko, představuje zajímavý příklad koordinace a implementace fiskálních opatření v rámci středoevropského regionu. Tato skupina zemí sdílí historické, kulturní a ekonomické vazby, což umožňuje společné přístupy k řešení ekonomických výzev prostřednictvím fiskální politiky.

Fiskální politika České republiky

Fiskální politika České republiky je určována zejména státním rozpočtem, tedy plánem hospodaření státu na další rok. Největší podíl příjmů státního rozpočtu ČR plyne z daní a pojistného na sociální zabezpečení a podíl výdajů státního rozpočtu mají mandatorní výdaje. V následující tabulce jsou uvedeny příjmy a výdaje v miliardách EUR. Pro zpracování fiskální politiky bylo využito let 2018–2023 dle dat z Eurostatu. Tabulka představuje data o příjmech, výdajích a saldu státního rozpočtu České republiky.

Tabulka 5 Vývoj příjmů, výdajů a saldo státního rozpočtu v (mil. EUR) Česká republika, 2018-2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Příjmy	87525.6	93274.1	89456.3	98622.4	114420.9	127645.2
Výdaje	85642.7	92623.1	101900.7	110803.7	123187.3	138826.7
Saldo	1882,9	651	-12444,4	-12181,3	-8766,4	-11181,5

Zdroj: vlastní zpracování, data z Eurostat (2023)

Jak ukazuje tabulka č. 5 příjmy státního rozpočtu vykazovaly růst do roku 2019, ale v roce 2020 došlo k poklesu, což lze přičíst pandemii COVID-19 a jejím ekonomickým dopadům. V následujících letech příjmy dále rostly a dosáhly vrcholu v roce 2023, přičemž růst byl způsoben ekonomickým zotavením a pravděpodobně i inflací.

Výdaje rostly každým rokem, s významným nárůstem mezi lety 2019 a 2020, což je opět spojeno s reakcí na pandemii např. zvýšené výdaje na zdravotnictví a ekonomické stimuly. I po roce 2020 pokračovaly výdaje v růstu, což může být spojeno s pokračujícími investicemi a sociálními programy. Předpokládané výdaje pro rok 2022 zaznamenaly růst a v roce 2023 byl opět nárust, což mohlo naznačovat snahu o konsolidaci veřejných financí.

Saldo státního rozpočtu ukazovalo, že po přebytku v roce 2018 následoval deficit v dalších letech. Největší deficit byl zaznamenán v letech 2020 a 2021, což opět koreluje s pandemií COVID-19. Od roku 2021 se deficit postupně snižuje, což může odrážet zlepšení ekonomické situace a snahu o fiskální konsolidaci. Předpokládaný deficit pro rok 2023 byl stále značný, ale nižší než v předchozích letech.

Tabulka ilustruje významné fiskální výzvy, kterým Česká republika čelila v posledních letech, zejména v souvislosti s pandemií COVID-19 a následnou energetickou krizí. Růst příjmů a postupné snižování deficitu od roku 2021 naznačují ekonomické zotavení, ale pokračující vysoké výdaje a deficit ukazují na potřebu dlouhodobé strategie pro udržitelné veřejné finance.

Česká republika dle Businessinfo (2024) přijala fiskální balíček v objemu 295 miliard korun českých na přímou podporu firem, dále selektivní podporu dotčených odvětví jako je kultura, sport, cestovní ruch, zemědělství, restaurace, autobusová doprava, dále snížení daně z přidané hodnoty z 15 % na 10 %, dále 50 % nájemného hrazeného státem, přímé platby zaměstnancům náhrady mezd, odložené daně a příspěvky na sociální zabezpečení, paušální platby pro OSVČ a malé podniky, či 500 miliard korun českých na záruky za úvěry (Businessinfo.cz, 2024).

Výdajová strana státního rozpočtu

Výdajová strana státního rozpočtu České republiky zahrnuje různé typy výdajů, které slouží k financování veřejných služeb, sociálního zabezpečení, infrastruktury a dalších oblastí.

Podle analytické zprávy Evropské komise byla zavedena řada fiskálních opatření. Tyto opatření byly uskutečněny bez dočasného nebo cíleného zaměření. Například snížení superhrubé mzdy vedlo k trvalému zvýšení strukturálního deficitu o 1,5 % hrubého domácího produktu.

Podle vývoje ministerstva financí se předpokládá, že celkové výdaje mají meziroční pokles o 14,6 miliardy Kč, což představuje pokles o 2,6 %. Tento pokles je ovlivněn především vývojem běžných výdajů, nižší podporou v oblasti energií, sníženými náklady na obsluhu státního dluhu a nižšími odvody do rozpočtu Evropské unie, které přispěly k tomuto poklesu. Na druhé straně, dynamiku běžných výdajů zvyšují vyšší dávky důchodového pojištění, předfinancování výzkumu, vývoje a inovací nákupy Ministerstva obrany a platby veřejného zdravotního

pojištění za státní pojištěnce. Objemově největší položkou výdajů jsou jednoznačně sociální dávky. Výši těchto výdajů ovlivnilo v roce 2023 mimořádné zvýšení, ale také standardní valorizace o 1,8 % v roce 2024. Navýšil se také příspěvek na bydlení a podpory v nezaměstnanosti. Naopak, došlo k poklesu ve výplatě rodičovského příspěvku a s klesajícím objemem poskytnuté humanitární pomoci se snížila i pomoc státu osobám v hmotné nouzi. Čerpání ostatních dávek odpovídá standardnímu vývoji z předchozího roku 2023. Výdaje sektoru vládních institucí České republiky v roce 2023 rostli podle ministerstva financí o 12,3 % vzhledem k vysokému očekávaní nominálního HDP o 1,5 % na 46,1 % HDP. Zvýšení výdajů jde z velké části na vrub podpory domácností a firem v období energetické krize, přičemž pro roky následující tato podpora již schválená není. V roce 2024P se očekává opětovný pokles poměru celkových výdajů k HDP až pod úroveň 43 % HDP a má pokračovat až do roku 2026P díky konsolidačnímu balíčku, jak ukazuje graf č. 8 stažená ze stránek ČSÚ, s predikcí pro rok 2024 (mfcr, 2023).

Graf č. 7 Struktura celkových výdajů (v %) HDP

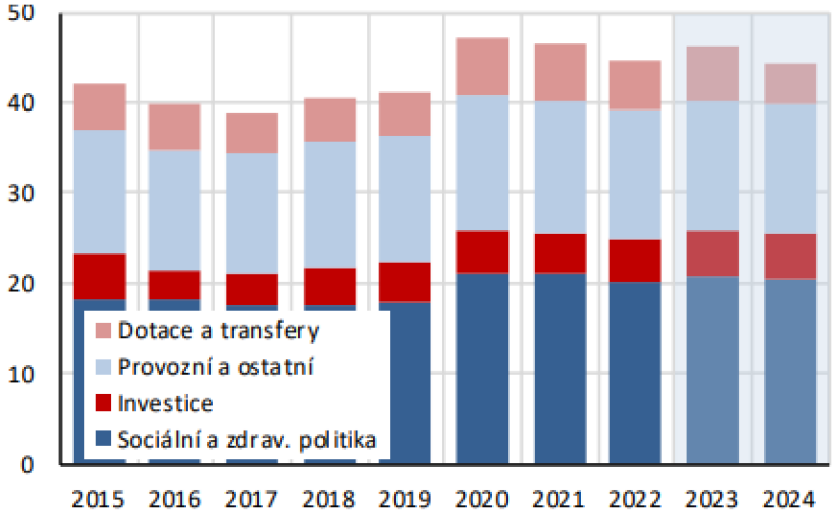

Zdroj: ČSÚ (2023a, 2023b). Predikce MF ČR.

Jak uvádí Národní rozpočtová rada výdajové pravidlo je systém střednědobých výdajových rámců, který jako dluhová brzda funguje na principu výdajových stropů. Výdajové pravidlo působí během hospodářského cyklu proticyklicky, a tak vyhlazuje nežádoucí výkyvy. Výdajové pravidlo v České republice bylo plněno, kromě roku 2021, ve kterém byl covid, dluhová brzda byla také plněna v letech 2017-2023. Výdajové pravidlo se týká reálných upravených výdajů sektoru vládních institucí, tedy takových výdajů, které jsou očištěné o diskreční příjmová opatření. Za účelem plnění tohoto pravidla musí být roční tempo růstu výdajů stejné nebo nižší než úroveň desetiletého průměru. Zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti připouští, aby celkové výdaje sektoru veřejných institucí byly vyšší než jeho celkové příjmy. Výdaje sektoru veřejných institucí však může ministerstvo financí ve výjimečných případech navýšit, například když stát čelí živelním pohromám, zhoršující se bezpečnostní situaci nebo pokud se očekává významný propad ekonomiky, čtvrtletní meziroční pokles reálného HDP o nejméně 3 % (Národní rozpočtová rada, 2023).

Česká republika využívá expanzivní fiskální politiku, což má však negativní dopady na stav veřejných financí. Vzhledem k pandemii koronaviru či energetické a inflační krizi však bylo nutné tuto formu fiskální politiky využívat. Objevují se však dohady o tom, jestli bylo uplatnění

konkrétních nástrojů skutečně efektivní či nikoliv. Fiskální problémy České republiky se navíc budou pravděpodobně i nadále prohlubovat, čemuž odpovídá i hodnocení rizik fiskální udržitelnosti ve střednědobém a dlouhodobém horizontu.

V roce 2023 růst spotřeby vládních institucí zpomalil na zhruba 1,5 %, a to vlivem fiskální konsolidace státního rozpočtu, jak uvádí Národní rozpočtová rada, konsolidační balíček neznamená výrazné revize vlády do té míry, že by výdaje vládních institucí klesaly, ale tempo růstu bude v roce 2024 nižší. Konsolidační balíček navíc na straně vládních výdajů obsahuje pouze velmi omezený podíl na zmírnění deficitu, i proto tato položka zůstává růstová. Ministerstvo financí zároveň přiznává, že určitý vliv může mít také pomalejší náběh čerpání fondů EU na začátku nového programového období. Měl by však být zároveň korigován náběhem projektů z ostatních nástrojů EU, zejména nástroje pro oživení a odolnost (Národní rozpočtová rada, 2023).

V průběhu krize vláda disponuje řadou legislativních a ekonomických opatření, které vedou ke zmírnění dopadů jak na firmy, tak na domácnosti. Tato opatření mají krátkodobý charakter. Následují opatření s dlouhodobým charakterem a ty přijali vlády V4 jako Konsolidační balíček.

Konsolidační balíček přijalo Ministerstvo financí a jde o zásadní opatření v oblasti budoucího směřování veřejných financí a jejich dlouhodobé udržitelnosti. Roky 2018–2023 byly poznamenány nabídkovými šoky způsobenými pandemií onemocnění covid-19, poté následovala válka na Ukrajině a energetická krize. Česká republika na vzniklou situaci reagovala výraznou fiskální politikou, která citelně zhoršila zadluženost veřejných financí. Přestože většina klíčových opatření v evropských ekonomikách nesla společné znaky, v ČR byly některé změny trvalého charakteru, což prohloubilo strukturální nerovnováhu mezi veřejnými příjmy a výdaji. ČR vstupovala do období zhoršených podmínek s jedním z nejnižších veřejných dluhů ve vztahu k HDP v EU a s přebytky veřejných rozpočtů. Po roce 2019 vykazovala Česká republika druhý nejvyšší nárůst zadlužení v EU. ČR sice i nadále plní kritérium 60 % HDP pro úroveň dluhu sektoru vládních institucí a rovněž národní dluhové pravidlo ČR sice i nadále plní kritérium 60 % HDP pro úroveň dluhu sektoru vládních institucí a rovněž národní dluhové pravidlo, například zdanění právnických osob se tak přiblíží průměru EU nebo OECD. Druhým dopadově nejvýraznějším opatřením je znovuzavedení sazby nemocenského pojištění pro zaměstnance. Od roku 2024 existují dvě sazby, dosavadní 2,1 % hrazená zaměstnavatelem a nová 0,6 % placená zaměstnancem. Neméně podstatnou položku konsolidačního balíčku představuje navýšení daně z nemovitých věcí přibližně na 1,8násobek (mfcr,2023).

Fiskální politika Polska

Fiskální politika Polska předpokládá, že by měli výdaje růst rychleji než příjmy, mezi výdajové priority patří ochrana, zdraví, sociální zabezpečení, zajištění národní bezpečnosti, investice do modernizace energetiky a dopravní infrastruktury, jak uvádí ministerstvo zahraničních věcí, dále uvádí, že Polská vláda plánuje pro rok 2024 rozpočtový deficit, který má představovat 4,5 % HDP (mzv.gov.cz, 2024).

Tabulka č. 6 poskytuje údaje o příjmech, výdajích a saldu v letech 2018 až 2023 pro Polsko v mil. EUR.

Tabulka 6 Vývoj příjmů, výdajů a saldo státního rozpočtu v (mil. EUR) Polska

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Příjmy	205577.1	219033.0	217366.4	243569.8	263604.1	312703.9
Výdaje	206822.3	222991.0	253852.4	254137.4	286200.5	350976.0
Saldo	-1245,2	-3958	-36486	-10567,6	-22596,4	-38272,1

Zdroj: vlastní zpracování, data z Eurostat (2023)

Tabulka č. 6 ukazuje, jak se vyvíjel od roku 2018 do roku 2023 vzrůstající trend v příjmech, které rostly z 205577 mil. EUR v roce 2018 na předpokládaných 312703 mil. EUR v roce 2023. Významný nárůst byl zaznamenán mezi lety 2021 a 2022, kdy příjmy vzrostly z 243 mil. EUR na 263 mil. EUR.

Jak popisuje ministerstvo zahraničních věcí příjmy státního rozpočtu Polska rostou a největší podíl na tom má daň z přidané hodnoty, meziročně příjmy rostou o pětinu. U daně z příjmů fyzických osob došlo v roce 2022 ke snížení sazby ze 17 % na 12 % kvůli ekonomickým dopadům války na Ukrajině (mzv.gov.cz, 2024).

Výdaje také rostly, avšak ne tak stabilně jako příjmy. V roce 2018 byly 206822 mil. EUR a pro rok 2023 se předpokládali výdaje 350976 mil. EUR. Mezi lety 2022 a 2023 došlo k výraznému zvýšení výdajů z 286 mil. EUR na 350 mil. EUR. Výdaje státního rozpočtu meziročně rostou a Polská vláda pokračuje s financováním sociálních programů pro rodiny. Výdaje se zvyšovali u rodičovského příspěvku na dítě, uskutečnila se valorizace důchodů a zvyšování mezd zaměstnanců veřejného sektoru, zvýšily se výdaje na zdravotnictví, obranu, vzdělávání, vědu a zemědělství.

Saldo rozdíl mezi příjmy a výdaji ukazuje, že země měla přebytkové rozpočty po celou dobu uvedenou ve sledovaném období. Nejnižší přebytek byl zaznamenán v roce 2018, kdy saldo dosáhlo -1245 mil. EUR. Pro rok 2023 se saldo zvýšilo na -38272 mil. EUR.

Data ukazují, že příjmy rostly stabilněji a rychleji než výdaje, což vedlo k vyšším přebytkům v některých letech. Významné výkyvy v roce 2022 jak u příjmů, tak u salda naznačují, že v tomto roce mohlo dojít k nějakým mimořádným událostem nebo politickým rozhodnutím, které výrazně ovlivnily rozpočet. Celkově tabulka naznačuje pozitivní fiskální zdraví s přebytky po většinu sledovaného období.

Saldo veřejných financí v Polsku bylo ovlivněno opatřeními fiskální politiky přijatými ke zmírnění hospodářského a sociálního dopadu zvýšení cen energií. Tato opatření fiskální politiky, která snižují příjmy, v roce 2022 zahrnovala snížené sazby DPH a spotřební daně z energie a paliv, zatímco opatření fiskální politiky, která zvyšují výdaje, zahrnovala dotace v hotovosti a zastropování cen elektřiny pro domácnosti a dotace na náklady na plyn poskytované podnikům. Podle odhadů v roce 2022 byly čisté rozpočtové náklady 1,9 % HDP. Saldo veřejných financí bylo rovněž ovlivněno rozpočtovými náklady na dočasnou ochranu vysídlených osob z Ukrajiny, které se v roce 2022 odhadují na 0,5 % HDP. Současně poklesly odhadované náklady na dočasná mimořádná opatření související s krizí způsobenou onemocněním COVID-19, a to z 2,4 % HDP v roce 2021 na 0,7 % v roce 2022. Podle konvergenčního programu z roku 2023 se očekává, že schodek veřejných financí klesne v roce 2024 na 3,4 % HDP. Pokles v roce 2024 odráží zejména zrušení podpůrných opatření souvisejících s energetickou krizí. Poměr veřejného dluhu k HDP na konci roku 2024 by podle konvergenčního programu z roku 2023 měl vzrůst na 52,4 % (European Commision, 2023c).

Evropská komise posuzuje krátkodobá fiskální rizika, kde očekává zvýšení vládních výdajů v důsledku uprchlické krize a růst výdajů na obranu. Ve střednědobém horizontu se předpokládá míra zadlužení v roce 2027 vyšší než nyní, proto zadlužování představuje střední riziko. V dlouhodobém horizontu musí Polsko zlepšovat fiskální politiku, aby zajistilo dlouhodobou stabilizaci dluhu, důvodem je růst veřejných výdajů v souvislosti se stárnutím obyvatelstva a dalšími riziky jako je zvyšování úrokových sazeb, nesplacené úvěry a další. Daňové příjmy jsou v poměru k hrubému domácímu produktu nízké a závisí na výběru spotřebních daní, daňová reforma z roku 2022 měla vést k dalšímu snížení celkového daňového zatížení zaměstnanců, zejména s nízkými příjmy (European Commision, 2023b).

Informace v případě Polska potvrzují, že jde o další zemi, která využívá expanzivní fiskální politiku, a to nejen v důsledku pandemie koronaviru, ale také ruské agrese na Ukrajině. To vše přináší fiskální tlaky, na které vláda reaguje právě fiskálními impulsy. V dlouhodobém horizontu to znamená nutnost zlepšení fiskální politiky.

Polsko dle Businessinfo (2024) vytvořilo program ve výši 70 miliard polských zlotých, který se zaměřil na podporu podniků, včetně odkladu plateb daní a sociálního zabezpečení, či přímými platbami zaměstnancům podniků, zejména malých a středních. Dále došlo k poskytnutí uvěrových záruk a malých půjček pro podnikatele ve výši 74 miliard zlotých. Také byl vytvořen program likvidity pro podniky v hodnotě 100 miliard polských zlotých, který byl financován veřejnými zdroji. Podpora v nezaměstnanosti byla zvýšena o 39 %. Dále byl rozvíjen protikrizový program, který se soustředil na nejvíce postižená odvětví ekonomiky a zahrnoval osvobození od příspěvků na sociální zabezpečení, dotované půjčky, dotace na mzdy a výhody pro osoby samostatně výdělečně činné (Businessinfo.cz, 2024).

Fiskální politika Maďarska

Maďarská fiskální politika ukazuje pokles reálného HDP v roce 2023 o 0,7 %. K poklesu přispěla vedle vysoké inflace, přísnější fiskální politika i oslabená zahraniční poptávka. V roce 2024 by mělo dojít k oživení, a to díky spotřebě růstem reálných mezd. Pro rok 2024 odhaduje Evropská komise růst maďarské ekonomiky o 2,4 % HDP.

Tabulka č. 7ukazuje vývoj příjmů, výdajů a salda veřejných financí za období let 2018 až 2023 v zemi Maďarsko v mil. EUR.

Tabulka 7 Vývoj příjmů, výdajů a saldo státního rozpočtu v (mil. EUR) Maďarsko

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
příjmy	59917.5	64539.4	60477.9	63516.6	71989.8	83314.3
výdaje	62715.7	67538.9	70904.5	74534.1	82487.3	96456.8
saldo	-2798,2	-2999,5	-10426,6	-11017,5	-10497,5	-13142,5

Zdroj: vlastní zpracování, data z Eurostat (2023)

Příjmy v roce 2018 činily 59917 mil. EUR a postupně rostly. V roce 2022 byl zaznamenán výrazný nárůst příjmů na 71989 mil EUR, což naznačuje možný ekonomický růst nebo zlepšení výběru daní. Dále v roce 2023 příjmy pokračovali v růstu a dosáhly hodnoty 83314 mil. EUR.

Výdaje v roce 2018 byly na úrovni 62715 mil. EUR a postupně se měnily. V roce 2022 došlo k významnému nárůstu výdajů na 82487 mil. EUR, což může naznačovat zvýšené investice do

infrastruktury nebo sociálních programů. V posledním sledovaném období výdaje stouply na 96456 mil. EUR.

Saldo v roce 2018 bylo zaznamenáno pozitivní ve výši 2798 mil. EUR, což indikuje přebytek příjmů nad výdaji. V roce 2023 se saldo dostalo do záporných hodnot 13142 mil. EUR, což signalizuje období, kdy výdaje převyšovaly příjmy a 2024 se saldo opět zlepšilo na 10000 mil. EUR, ale stále zůstává nízké.

Růst příjmů v letech 2022 a 2024 naznačuje lepší ekonomickou situaci nebo zlepšené podmínky pro výběr daní. To může být důsledkem zvýšené ekonomické aktivity nebo úspěšných daňových reforem. Zvýšení výdajů v roce 2022 a 2024 naznačuje investice do rozvoje infrastruktury nebo sociálních programů, což je odpovědí na rostoucí potřeby obyvatelstva nebo infrastrukturní potřeby. Přestože saldo veřejných financí bylo v některých letech pozitivní, v roce 2023 se zhoršilo. Tento trend naznačuje potřebu pečlivého řízení veřejných financí a udržení fiskální stability.

Celkově tabulka č. 7 ukazuje dynamiku veřejných financí s důrazem na růst příjmů a výdajů, stejně jako změny v saldu, které odrážejí různé ekonomické a politické vlivy během sledovaného období.

Podle Centrálního statistického úřadu Maďarska činil v roce 2022 schodek veřejných financí 6,2 % HDP, Maďarská vláda v Konvergenčním programu na období 2023–2027 počítala s cílovým rozpočtových schodkem ve výši 3,9 % HDP v roce 2023. Příjmy vládního sektoru činili 27 mld HUF a výdaje 21 mld HUF. Oproti roku 2021 vzrostly příjmy o 21,8 % a výdaje o 19,3 % v roce 2023. Podle údajů Maďarské centrální banky činil dluh sektoru vládních institucí na konci roku 2022 73,3 % HDP. Bilance běžného účtu činila schodek ve výši 13,7 mld. EUR. (Businessinfo.cz).

Fiskální politika se v Maďarsku zaměřila na podporu investic a hospodářského růstu, jak posuzuje Evropská komise. Deficit státního rozpočtu je dlouhodobě nad průměrem Evropské unie. Do poloviny roku 2021 bylo zjevné, že fiskální politika zajišťuje realizaci vysokých objemů veřejných investic, poskytuje dotace a podporuje levné financování pro soukromý sektor. V důsledku tohoto patřila míra investic v maďarské ekonomice k nejvyšším v Evropské unii. Expanzivní fiskální politika vedla ke zhoršení vnějšího salda, k růstu inflace a cen nemovitostí. Podle Evropské komise střednědobý fiskální výhled je zhoršen a dluhové zatížení zůstává vysoké, fiskální politika je považována za nejslabší v rámci Evropské unie. Maďarská legislativa upravuje pravidla fiskální politiky, čímž vytváří určitá omezení, která mají vést ke snižování dluhu. Tato pravidla však, omezují fiskální politiku při mírném ekonomickém růstu a inflaci a umožňují větší snižování výdajů a daní při vyšším růstu a inflaci, dále podporuje rostoucí úrokové sazby a vyšší ceny energií. Daňové příjmy Maďarska jsou v poměru k hrubému domácímu produktu nižší než v Evropské unii, daňový systém Maďarska vykazuje vysokou složitost, a proto se připravují reformy ke snížení jeho administrativní náročnosti. V oblasti dodržování daňové legislativy dosahuje Maďarsko poměrně dobrých výsledků. Dlouhodobá rizika fiskální udržitelnosti v Maďarsku jsou na celkově střední úrovni. K zajištění dlouhodobé stabilizace dluhu je vyžadováno zlepšení fiskální politiky, a to zejména v reakci na stárnutí obyvatel či zhoršenou výkonnost podnikatelského sektoru (European Commision, 2023b).

Z těchto informací je zřejmé, že dochází k využívání expanzivní fiskální politiky, která však dlouhodobě vede k negativním jevům, jako je zhoršení salda, růst inflace, růst cen nemovitostí apod. To pak výrazně zhoršuje i výhledy fiskální udržitelnosti či další makroekonomické prognózy. Navíc v Maďarsku panuje velmi specifická situace v oblasti přípravy a realizace fiskální politiky, to provádí vláda, aniž by využívala například nezávislé konzultace či obvyklý horizont přípravy a implementace.

Maďarsko u příjmové stránky klade důraz na snižování daňové zátěže podniků, snižování vybraných daní a příspěvků a sociální zabezpečení v konkrétních odvětvích, jak uvádí Businessinfo (Businessinfo.cz, 2024).

Fiskální politika Slovenska

Státní rozpočet Slovenska dosáhl na konci ledna 2023 schodek, jak uvádí ministerstvo financí Slovenské republiky, oproti stejnému období roku 2022 byly příjmy a výdaje v meziročním srovnání vyšší, z toho vyplývá zhoršení hospodaření státního rozpočtu (mfsr.sk, 2024).

Tabulka č. 8 ukazuje vývoj příjmů, výdajů a salda veřejných financí za období let 2018 až 2023 v zemi Slovensko v mil. EUR.

Tabulka 8 Vývoj příjmů, výdajů a saldo státního rozpočtu v (mil. EUR) Slovensko

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Příjmy	34744.3	37123.7	36805.8	40264.4	44654.7	52842.8
Výdaje	35652.9	38263.8	41804.9	45459.0	46490.7	58852.6
Saldo	-908,6	-1140,1	-4999,1	-5194,6	-1836	-6009,8

Zdroj: vlastní zpracování, data z Eurostat (2023)

Příjmy v roce 2018 činily 34744 mil. EUR a postupně rostly. V roce 2021 byl zaznamenán výrazný nárůst příjmů na 40264 mil EUR, což naznačuje možný ekonomický růst nebo zlepšení výběru daní. Tento trend pokračoval i v letech 2022 a 2023 a nárůst překročil 52842 mil. EUR.

Výdaje v roce 2018 byly na úrovni 35652 mil. EUR a postupně se měnily. V roce 2021 došlo k významnému nárůstu výdajů na 45459 mil. EUR, což může naznačovat zvýšené investice do infrastruktury nebo sociálních programů. V posledních dvou letech ve sledovaném období výdaje stouply na 58852 mil. EUR.

Saldo v roce 2018 bylo zaznamenáno ve výši 908 mil. EUR. V roce 2023 se saldo dostalo na hodnotu 6009 mil. EUR, což signalizuje období, kdy výdaje převyšovaly příjmy stejně jako v minulých letech.

Ministerstvo financí Slovenské republiky zaznamenalo meziroční nárůst o 19,6 mil. EUR a v kategoriích výdajů státního rozpočtu souvisejících s čerpáním prostředků z rozpočtu EU došlo k meziročnímu poklesu o 149,9 mil. EUR, s čímž souvisí i meziroční pokles výdajů na spolufinancování společných programů (mfsr, 2024).

Slovensko fiskální balíček ve výši 2,6 miliardy EUR podpořilo kompenzaci mezd postiženým podnikům, došlo k navýšení dávek v nezaměstnanosti a sociálních dávek, k odkladu plateb daně ze mzdy a daně z příjmů právnických osob pro podniky, jejichž příjmy klesly o více než 40 % jak uvádí Businessinfo (2024). Dále byla implementována řada dalších státních záruk pro malé a střední podniky či velké firmy za účelem zmírnění tlaků na likviditu. I další fiskální opatření se zaměřila na pomoc podnikatelům (Businessinfo.cz, 2024).

Analýza Evropské komise poukazuje na období po koronavirové krizi, kdy se fiskální politika Slovenska soustředila na zmírnění dopadů vysoké inflace a růstu cen energií. Deficit veřejných financí se podařil snížit v roce 2022 na 2 % HDP. Fiskální udržitelnost Slovenska podporuje vhodná úsporná opatření, jako všechny státy V4. Pro Slovenskou republiku je důležité zlepšení daňového systému, její zefektivnění a více rozvíjet udržitelný růst. Krátkodobá rizika fiskální

udržitelnosti jsou na nízké úrovní, ale očekává se v roce 2024 pozitivní vývoj. Střednědobý horizont se zhoršuje, roste míra veřejného dluhu a předpoklad je, že bude i nadále narůstat. V dlouhodobém horizontu se očekává vysoké riziko fiskální udržitelnosti. To vede k nutnosti zlepšení výkonnosti fiskální politiky. Důvody vysokého rizika souvisí s náklady na stárnutí obyvatelstva, výdaji na zdravotní a dlouhodobou péči či s nevhodnou rozpočtovou pozicí a výraznou dluhovou zranitelností (European Commision, 2023d).

Po zhodnocení příjmové, výdajové stránky státního rozpočtu a jeho salda, je v oblasti fiskální politiky otázkou její udržitelnost klíčovým tématem. To platí i pro ekonomiky členských států Skupiny V4. Výsledky ukazují, že je nezbytné se věnovat fiskální politice a jejímu dlouhodobému udržení. Současné nastavení fiskální politiky nemusí být v budoucnosti dostačující, což může ovlivnit i zpracovatelský průmysl. Pokud veřejné finance nebudou udržitelné, nelze očekávat, že vlády budou schopné fiskálně podporovat tento průmysl. Přitom právě podpora průmyslu může generovat nové daňové příjmy, které by mohly zajistit dlouhodobou udržitelnost veřejných financí. Tento problém musí řešit prakticky každá země Skupiny V4. Neudržitelná fiskální situace povede k mnoha různým problémům a výrazně omezí možnosti hospodářského růstu.

Fiskální politika České republiky čelila významným výzvám, nastal růst příjmů a postupné snižování deficitu od roku 2021, které znamenalo ekonomické zotavení, ale pokračující vysoké výdaje a deficit ukazují na potřebu dlouhodobé strategie pro udržitelné veřejné finance. V Polsku příjmy rostly stabilněji a rychleji než výdaje, což vedlo k vyšším přebytkům. Dá se říci, že po krizích se Polské fiskální zdraví označuje jako pozitivní. Maďarsko zaznamenalo růst příjmů v letech 2022 a 2024, kdy se ekonomická situace v zemi začala zlepšovat a zlepšovaly se také podmínky pro výběr daní. Důsledkem zlepšování můžou být zvýšené ekonomické aktivity nebo úspěšné daňové reformy. Zvýšení výdajů pomohlo investicím do rozvoje infrastruktury nebo sociálních programů. K tomu přispěly rostoucí potřeby obyvatelstva. Maďarsko, stejně jako ostatní státy, se snaží udržet fiskální stabilitu. Slovenská republika se po krizích také potýkala s vysokou inflací a růstem cen energií. Vláda Slovenska se snaží inflaci dostat na období před krizí a ozdravit ekonomiku. Pro Slovenskou republiku je důležité zlepšení daňového systému, její zefektivnění a rozvíjení udržitelného růstu. Slovensko se potýká stejně jako Česká republika se stárnutím obyvatelstva, výdaji na zdravotní a dlouhodobou péči či s nevhodnou rozpočtovou pozicí a výraznou dluhovou zranitelností.

Fiskální politika, tedy rozhodování vlády o výdajích a příjmech státního rozpočtu, je zásadní pro stabilitu a růst ekonomiky. Jedním z klíčových aspektů fiskální politiky je její udržitelnost, což znamená schopnost vlády dlouhodobě financovat své výdaje bez neudržitelného nárůstu veřejného dluhu. Toto téma je zvláště významné pro ekonomiky členských států Skupiny V4, tedy České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska.

Udržitelnost fiskální politiky zajišťuje, že vláda může dlouhodobě plnit své závazky, jako jsou financování veřejných služeb, důchodů a infrastruktury, aniž by se zadlužovala do takové míry, která by ohrožovala ekonomickou stabilitu. Pokud fiskální politika není udržitelná, hrozí několik rizik jako jsou:

- zvyšování veřejného dluhu: pokud vláda dlouhodobě utrácí více, než kolik získává na příjmech, musí si půjčovat, to vede ke zvyšování veřejného dluhu, což může zvýšit náklady na jeho obsluhu a omezit prostředky na jiné veřejné výdaje,
- inflační tlaky: neudržitelný fiskální deficit může vést k inflačním tlakům, pokud je financován tištěním peněz nebo jinými expanzivními měnovými politikami,

- snížení důvěry investorů: pokud investoři začnou pochybovat o schopnosti vlády splácet své dluhy, mohou požadovat vyšší úroky nebo se zcela stáhnout z trhu, což zhoršuje situaci (European Commision, 2023d).

K zajištění dlouhodobé udržitelnosti fiskální politiky je třeba přijmout několik opatření jako jsou reformy veřejných financí, které zlepší efektivitu veřejných výdajů a zvýší transparentnost a odpovědnost při nakládání s veřejnými prostředky. Dále podpora růstu, investice do oblastí, které podporují hospodářský růst, jako jsou vzdělání, výzkum a vývoj, infrastruktura a digitalizace. A v neposlední řadě diverzifikace ekonomiky, podpora rozvoje různých sektorů ekonomiky, aby nebyla závislá pouze na jednom odvětví.

Udržitelnost fiskální politiky je klíčovým prvkem pro zajištění dlouhodobé ekonomické stability a růstu. Neudržitelná fiskální situace může vést k řadě problémů, které výrazně omezí hospodářský růst a stabilitu. Proto je nezbytné, aby vlády zemí Skupiny V4 přijímaly opatření, která zajistí udržitelnost veřejných financí a podporu klíčových sektorů ekonomiky, jako je zpracovatelský průmysl.

Další částí práce bylo také porovnání fiskální politiky v zemích V4. Bylo zjištěno, že přístupy k fiskální politice se liší v závislosti na ekonomických podmínkách, politických preferencích a institucionálním rámci dané země. Některé země preferují silnější intervenci vlády a vyšší veřejné výdaje, zatímco jiné dávají přednost nižším daním a menšímu zásahu do trhu.

Vývoj fiskálních ukazatelů od roku 2018 až 2023

Celkové vládní příjmy státního rozpočtu jednotlivých států V4

V tabulce č. 9 je znázorněn vývoj příjmů státního rozpočtu, jak se vyvíjel v jednotlivých letech. Jejich hodnoty postupně rostly, a to podle toho, jak se vyvíjela ekonomika jednotlivých států v letech 2018 až 2023, data jsou uvedena v mil. EUR dle Eurostatu.

Tabulka 9 Celkové vládní příjmy státního rozpočtu v (mil. EUR), států V4

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Česko	87525.6	93274.1	89456.3	98622.4	114420.9	127645.2
Maďarsko	59917.5	64539.4	60477.9	63516.6	71989.8	83314.3
Polsko	205577.1	219033.0	217366.4	243569.8	263604.1	312703.9
Slovensko	34744.3	37123.7	36805.8	40264.4	44654.7	52842.8

Zdroj: vlastní zpracování, data z Eurostat (2023)

Z tabulky č. 9 je patrné jak v Polsku v roce 2023 skokově narostly příjmy státního rozpočtu, v ostatních zemích je nárust pozvolný. Dá se říct, že faktory, které nejvíce ovlivňují příjmy, je vývoj cen, mzdová politika, zdaňování příjmů, daňová soustava a sazba daně, růst ekonomiky a vývoj kurzu.

Celkové vládní výdaje státního rozpočtu jednotlivých států V4

V tabulce č. 10 je znázorněn vývoj vládních výdajů státního rozpočtu, jak se vyvíjel v jednotlivých letech. Jejich hodnoty postupně rostly, a to podle toho, jak se vyvíjela ekonomika jednotlivých států v letech 2018 až 2023, data jsou uvedena v mil. EUR dle Eurostatu.

Tabulka 10 Celkové vládní výdaje státního rozpočtu v (mil. EUR), států V4

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Česko	85642.7	92623.1	101900.7	110803.7	123187.3	138826.7
Maďarsko	62715.7	67538.9	70904.5	74534.1	82487.3	96456.8
Polsko	206822.3	222991.0	253852.4	254137.4	286200.5	350976.0
Slovensko	35652.9	38263.8	41804.9	45459.0	46490.7	58852.6

Zdroj: vlastní zpracování, data z Eurostat (2023)

Nejvýznamnější růst výdajů, jak je vidět z tabulky č. 10 zaznamenalo Slovensko v roce 2021 až 2023 a stále se předpokládá růst výdajů. Výdaje státního rozpočtu mají stejně jako příjmy státního rozpočtu stoupající charakter, přestože každá z vlád se snaží snížit objem výdajů. Největší vliv na výdajovou stránku rozpočtu mají mandatorní výdaje. Do mandatorních výdajů se dá započítat výplata dávek sociálního pojištění, výplata důchodů, dávky státní sociální podpory a nemocenské dávky.

Vývoj salda státního rozpočtu v mil. EUR, států V4

V tabulce č. 11 je znázorněno saldo státního rozpočtu, jak se vyvíjelo v jednotlivých letech. Jejich hodnoty postupně rostly, a to podle toho, jak se vyvíjela ekonomika jednotlivých států v letech 2018 – 2023, data jsou uvedena v mil. EUR dle Eurostatu.

Tabulka 11 Vývoj salda státního rozpočtu v (mil. EUR), států V4

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Česko	1882,9	651	-12444,4	-12181,3	-8766,4	-11181,5
Slovensko	-908,6	-1140,1	-4999,1	-5194,6	-1836	-6009,8
Maďarsko	-2798,2	-2999,5	-10426,6	-11017,5	-10497,5	-13142,5
Polsko	-1245,2	-3958	-36486	-10567,6	-22596,4	-38272,1

Zdroj: vlastní zpracování, data z Eurostat (2023)

Výsledky poukazují na to, že je ve všech státech situace stejná, saldo je záporné hodnoty, avšak hodnoty se liší. U žádné z členských zemí nelze hovořit o tom, že by se saldo průběžně snižovalo, ale spíše dochází k různorodému vývoji. Z hlediska hodnot salda veřejných financí je pak zřejmé, že zejména v Maďarsku či na Slovensku je dosahováno vyšších hodnot než v ostatních zemích. Kladné hodnotě salda veřejných financí se nejvíce přiblížila Česká republika v letech 2018 až 2019. Ve všech zemích pak byla historicky nejvyšší hodnota zaznamenána v roce 2020, což odpovídá vzniku krize koronaviru, která představovala výraznou zátěž pro fiskální politiku.

Vývoj v letech 2022 a 2023 ukázal, že nedojde ke zlepšení situace v tom smyslu, že by bylo generováno pozitivní saldo veřejných financí. Ve všech zemích by, postupně mělo docházet ke snižování salda.

Hrubý dluh vládních institucí v mil. EUR, států V4

V tabulce č. 12 je znázorněn dluh vládních institucí, jak se vyvíjel v jednotlivých letech. Jejich hodnoty postupně rostly, a to podle toho, jak se vyvíjela ekonomika jednotlivých států v letech 2018 – 2023, data jsou uvedena v mil. EUR dle Eurostatu.

Tabulka 12 Hrubý dluh vládních institucí v (mil. EUR), států V4

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Česko	67431.3	68492.7	81922.9	103255.7	124299.8	130576.3
Maďarsko	93372.4	94233.8	105507.0	114672.5	121839.7	144029.3
Polsko	240804.6	245729.4	293229.6	306937.5	323186.9	389710.3
Slovensko	44405.3	45305.6	54993.2	61238.2	63378.6	68830.4

Zdroj: vlastní zpracování, data z Eurostat (2023)

Pro hodnocení dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí je prezentován ukazatel hrubého veřejného dluhu v členských zemích Skupiny V4. Z hlediska trendů vývoje lze vysledovat, že hrubý veřejný dluh ve většině případů průběžně zvyšuje, což poukazuje na strategii fiskální politiky v dlouhém období. Nicméně, objevují se i případy, kdy meziročně došlo k poklesu hrubého veřejného dluhu. Z hlediska výše hrubého veřejného dluhu je zřejmé, že nejvyšší zadluženost vykazuje dlouhodobě Maďarsko, avšak mělo by zde docházet k mírnému snižování hodnoty. V Polsku se například podařilo zastavit rostoucí hrubý veřejný dluh, a to mezi roky 2020-2022. Česká republika u tohoto ukazatele vykazuje dlouhodobě nejpozitivnější hodnoty. Na Slovensku od roku 2022 došlo ke snížení hodnoty a postupnému zmenšování dluhu. Výsledky potvrzují, že se fiskální politika těchto zemí orientuje na zvyšování veřejného dluhu.

Uvedené výsledky potvrzují, že členské země Skupiny V4 velmi aktivně využívají zejména expanzivní fiskální politiku, což se projevuje na aktuálním stavu veřejných financí či zadlužení. Odlišuje se však míra toho, do jaké dochází k zadlužení. To pak vede k tomu, že některé státy mají lepší výchozí pozici při řešení nenadálých krizí, které je nutné řešit. U každého z komparovaných států se však objevují střední či vysoká rizika fiskální udržitelnosti, a proto musí v budoucnosti docházet ke změnám v expanzivní fiskální politice, bude proto nutné přijmout i opatření pro restrikci v dalších letech.

Vzhledem k rozdílným ekonomickým strukturám a politickým preferencím jednotlivých zemí V4 existují rozdíly v přístupu k fiskální politice. Zatímco některé země preferují silnější intervenci vlády a vyšší veřejné výdaje, jiné klade důraz na snižování daní a podporu soukromého sektoru. Koordinace a spolupráce v rámci V4 mohou přispět k harmonizaci těchto přístupů a posílení regionální spolupráce.

Významným faktorem pro fiskální politiku V4 je také integrace do širšího evropského kontextu a dodržování evropských fiskálních pravidel a standardů. Země V4 jsou součástí Evropské unie a čelí výzvám spojeným s evropskou hospodářskou a měnovou unií, což klade dodatečné požadavky na jejich fiskální politiku.

V reakci na pandemii koronaviru a její dopady přijaly země Skupiny V4 celou řadu opatření dle autorů Astrov, Holzner (2021), včetně fiskálních opatření, jak bylo uvedeno u jednotlivých států. Národní vlády členských zemí této skupiny využily vhodné podmínky pro fiskální stimulaci, relativně nízkou úroveň veřejného dluhu, kromě Maďarska, nízké úrokové náklady

plynoucí z kvalitního úvěrového ratingu. Z konkrétní podoby fiskálních opatření lze však mezi členskými státy identifikovat rozdíly (Astrov, Holzner, 2021).

V reakci na pandemii koronaviru tedy každý z členských států Skupiny V4 zvolil expanzivní přístup k fiskální politice, kdy došlo k poskytnutí podpory firmám a zaměstnancům, aby se těmto lépe podařilo zvládnout kritický pokles poptávky. Mezi státy se liší objemy pomoci a konkrétní formy pomoci, avšak společným znakem je právě expanzivní fiskální politika, jak je uvedeno v další podkapitole.

Expanzivní fiskální politika v důsledku na COVID-19

Jak uvádí Hlaváček, M. a Pavel, J. (2020) z Národní rozpočtové rady, propad ekonomik V4 byl historicky největší a přesahoval i dopady globální finanční krize z roku 2009 nebo evropské dluhové krize z roku 2013. Komplikací byla otevřená ekonomika s kombinací vnitřního šoku spojeného s uzavřením některých provozoven a přerušením výroby a šoku s narušením globálních dodavatelsko-odběratelských řetězců a s velkým propadem zahraniční poptávky. Velký propad byla zaznamenán na trhu práce, byl nárust počtu bankrotů nefinančních podniků a nesplácení úvěrů podniků i domácností. V reakci na to vlády přijaly řadu opatření. Propady ekonomiky byly zejména v poklesu daňových a pojistných příjmů, ke kterým došlo v důsledku snížení ekonomické aktivity. Dále byla stimulační opatření přijímána, jak na příjmovou stranu to bylo snižování daní, tak i na výdajové straně veřejných rozpočtu, a to byly nové výdajové programy (Hlaváček, M., Pavel, J., rozpoctovarada.cz, 2020).

Covid-19 ovlivnil ekonomiky států V4, došlo k naprostému zmrazení mnoha částí ekonomiky a ovlivnilo to fiskální pozici zemí, jak uvádí Česká národní banka (2023). Zastavila se ekonomická aktivita s výjimkou zcela nezbytných provozů. Zastavení výroby vedlo k hlubokému propadu produkce a obchodu, což se odrazilo v citelných propadech HDP. Restriktivní opatření cílila na zdravotnictví. Reálné HDP se za dva měsíce snížilo o 8,5 % na polovinu. Monetární politika svým uvolněním, snížením sazeb zvyšuje efektivnost fiskálních multiplikátorů a usnadňuje vládám půjčování si peněz na finančním trhu, díky nízkým sazbám je zadlužování levnější, začaly kupovat dluhopisy. Mezi způsob fiskální podpory byla využita podpora pro udržení zaměstnanosti. Byly využity jak výdaje, tak i příjmy na zdravotnický materiál. Fiskální politika má mnoho možností podpory, nejefektivnější je dle empirických studií podpora investic (cnb.cz, 2023).

V případě Covid-19 je vidět, jak se projevila expanzivní fiskální politika, stát se pokoušel zachránit občany a firmy a vypořádat se s problémy pandemie. Zaváděli se programy na pomoc živnostníkům, restauracím i firmám. Ministerstvo financí v České republice například pro zachování fungování státu stála vládu 216,5 mld. Kč a z toho 60 % byly přímé investice a zbytek byl rozdělen do úpravy záloh daní a pro zdravotnictví, které bylo v tu dobu nejdůležitější, částka činili 54,8 mld. Kč (mfcr.cz, 2023).

A autoři Brčák, Sobotka, Sverová a Stará, 2020, s. 223) popisují, jak se expanzivní politika snažila ekonomiku utlumit, a aby se znovu nastartovala po recesi. Hlavním cílem je, aby se ekonomika posunula směrem nahoru, protože po recesi, se ekonomika nachází v nízké inflaci, stagnujícímu růstu HDP a vyšší nezaměstnanosti. Jedná se o zvýšení vládních výdajů, které se zaměřují na investice, které pomáhají podpořit ekonomiku a také vytvořit nová pracovní místa a dále se snižují daně (Brčák, Sobotka, Severová a Stará, 2020, s. 223).

Expanzivní fiskální politika v důsledku Energetické krize 2022

Po COVIDU-19, kdy se země vzpamatovávaly z krize, přišla v roce 2022 další, a to útok Ruska na Ukrajinu. Tento útok způsobil energetickou krizi v Evropě, ta se projevila nárůstem cen plynu a energií na globálních trzích. Rusko bylo hlavním dodavatelem plynu a tyto dodávky snížilo na minimum, tento krok vyvolal paniku na trhu. Ve státech V4 to vyvolalo vysoké zdražování zboží a inflace se zvýšila nad 15 % ve všech státech V4. Banky reagovaly zvyšováním úroků a postupně se ekonomika začala uzdravovat.

Ministerstvo finanční České republiky uvedlo, jak čelí v posledních letech tlakům, které přesahují situaci běžných hospodářských krizí. Protiepidemická, stabilizační a redistribuční opatření, která dominovala během epidemie, byla postupně nahrazována nástroji, které měli pomoci překonat období volatility a násobných cen klíčových komodit. Růstové vyhlídky světové ekonomiky s nedořešenými důsledky pandemie narušila Ruská federace, která koncem února vtrhla na území Ukrajiny a rozpoutala válečný konflikt. Energetická závislost Evropy na Rusku ve spojením se sankcemi s cílem tlumit agresi a nestabilitu na trzích s fosilními palivy vedly k masivnímu růstu cen energií, který výrazně dopadl na domácnosti i podniky. Rostoucí ceny energií se promítly do celé ekonomiky formou dražších výrobních vstupů a přispívaly k celkovému růstu cenové hladiny (mfcr.cz, 2023).

Meziroční míra inflace spotřebitelských cen vzrostla v České republice na hodnotu blížící se 18 %. Razantní nárůst životních nákladů a pokles reálné spotřeby domácností tlumily ekonomickou aktivitu ve 2. polovině 2022 a zřejmě i na počátku roku 2023. Situace vyžadovala mimořádná a dočasná opatření. Na druhou stranu vysoké ceny vytvářely mimořádné, neočekávané zisky v některých odvětvích ekonomiky. Vládní snaha o konsolidaci veřejných financí byla prostřednictvím vládních balíčku zejména v oblasti úpravy daňové politiky. To zahrnovalo nejen změny ve spotřebních daních, ale také v daních z nemovitostí. Zásadním opatřením bylo zvýšení sazby daně z příjmů právnických osob o 2procentní body, což je doporučováno výzkumnými studiemi jako jedno z méně škodlivých opatření na straně příjmů. V rámci výdajové strany balíčku došlo k poklesu vyplácených dotací, škrtům v platové oblasti a snížení provozních výdajů ve všech resortech (mfcr.cz, 2023).

Všechny události posledních let dostaly společnost a ekonomiku do vysoké zátěže. V letech 2020 až 2022 vlády využívaly expanzivní fiskální politiku, v roce 2023 neutrální a pro rok 2024 a 2025 se bude využívat restriktivní fiskální politika. Vše se pomalu mění v ekonomice, a to od plošných řešení, po řešení spíše zaměřená na nejzranitelnějších.

Pro rok 2024 odhaduje Ministerstvo financí (2024), že konsolidace a minimum jednorázových či jiných přechodných výdajů by se i přes zápornou pozici ekonomiky v hospodářském cyklu měly odrazit v meziročním snížení schodku na 2,3 % HDP. Zadlužení by mělo vzrůst a převýšit 45 % HDP. Veřejné finance v příštích letech budou primárně determinovány potřebou konsolidace v souladu s ustanovenými zákony o pravidlech rozpočtové odpovědnosti. Strukturální deficit pro potřeby výdajových rámců je stanoven na 1,25 % HDP. Kromě řešení aktuální strukturální nerovnováhy veřejných financí vláda připravuje soubor opatření s cílem posílit dlouhodobou udržitelnost důchodového systému. První fáze důchodové reformy se týkala systému valorizací a předčasných důchodů. Nyní je ve finální etapě přípravy druhá část, která přichází z hlediska finanční udržitelnosti se zásadními opatřeními provázání věku odchodu do důchodu s očekávanou dobou dožití a se změnou při výpočtu důchodu s nižšími zápočty, na druhou stranu se počítá se sdílením vyměřovacích základů pro manžele nebo zavedením fiktivního vyměřovacího základu pro pečující osoby (mfcr.cz, 2024).

Z toho je patrné, že si ekonomika prošla recesí a vysokou inflací a očekává se, že se postupně oživí. Vysoká inflace vedla k dodatečným výdajům v sociální oblasti a transferům. Inflace se postupně snižovala a v roce 2024 se dostala na 2 %. Výdaje vládního rozpočtu pro rok 2024

byly ovlivněny ukončením jednorázových opatření souvisejících s cenami energií a konsolidačním balíčkem, tento balíček obsahuje změny v 65 právních normách. Fiskální politika reaguje restriktivně a hodnota deficitu by měla do roku 2026 klesnout, jak uvedlo Ministerstvo financí České republiky, i ostatní státy V4 přešly na restriktivní fiskální politiku. Tyto kroky jsou důležité v udržitelnosti ekonomického vývoje.

Podpora výzkum a vývoj

Výdaje na výzkum, vývoj a inovace je třeba chápat jako investice do růstu potenciálního HDP jak uvádí Ahmadov (2022), což následně vede k růstu výnosů z daní a zlepšení státního rozpočtu. Nutnou podmínkou je však tvorba kvalitních výsledků výzkumu, vývoje a inovací, které je možné následně zhodnocovat v praxi. Výzkum a vývoj je důležitý z hlediska výdajů fiskální politiky. Do výzkumu a vývoje jdou finance z rozpočtu. Tento vývoj nelze hodnotit negativně. Nízká fiskální podpora průmyslu v oblasti výzkumu a vývoje může být problematická a negativně postihovat celý zpracovatelský průmysl Ten se následně nijak nerozvíjí, či je odkázán pouze na vlastní zdroje a možnosti. Fiskální politika by měla výrazně zvýšit míru investic do výzkumu a vývoje. Platí to pro všechny členské státy Skupiny V4. Průměru Evropské unie se blíží pouze Česká republika, ale ambicí států má být překonávat dlouhodobě tento průměr, což se v současnosti neděje. Například i odborná studie autora Ahmadov (2022) potvrzuje, že si státy Skupiny V4 mohou udržet konkurenceschopnost pouze prostřednictvím posilování specializace v předvýrobní a povýrobní oblasti průmyslu. Právě výzkum a vývoj by měl být hnací silou plnění výše uvedené ambice. Dle nejčastěji používaných složených indikátorů patří Česká republika k zemím, které zatím nejsou na špici, evidentně však mají potenciál stát se jedním z inovačních lídrů (Ahmadov, 2022).

Český statistický úřad (2013) popisuje Výzkum a vývoj jako systematickou tvůrčí práci konanou za účelem rozšíření stávajícího poznání, včetně poznání člověka, kultury a společnosti, získání nových znalostí nebo jejich využití v praxi, a to metodami, které umožňují potvrzení, doplnění či vyvrácení získaných poznatků. Charakteristiky výzkumu a vývoje jsou sledovány prostřednictvím ročního výkazu o výzkumu a vývoji, který obsahuje otázky o lidských a finančních zdrojích určených k činnostem uskutečněným na území V4 v jednotlivých sektorech a typech subjektů, kde se provádí. Subjekty provádějící výzkum a vývoj v podnikatelském sektoru jsou dále členěny podle druhu pracoviště na základě vlastnictví do následujících tří kategorií, veřejné podniky, národní soukromé podniky a podniky pod zahraniční kontrolou. Statistika přímé veřejné podpory výzkumu a vývoje přináší podrobné informace o financování výzkumu a vývoje ze státního rozpočtu podle socioekonomických cílů na základě administrativních údajů převzatých z Informačního systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Částečně jsou údaje získávány přímo od jednotlivých poskytovatelů veřejné podpory výzkumu a vývoje (Český statistický úřad, 2023).

Pro potřeby práce je zkoumán ukazatel veřejných výdajů na výzkum a vývoj jako % z hrubého domácího produktu v členských zemích Skupiny V4. Údaje představuje následující graf č. 8. Údaje jsou uvedené pro roky 2018-2023. Z toho lze vysledovat i případné trendy ve vývoji podílu těchto investic. V České republice došlo například ke zlepšení situace oproti roku 2018, kdy byla v roce 2018 hodnota na úrovni 0,6 % a v roce 2023 na úrovni 1,1 %. Naopak, v Maďarsku se situace nezhoršila ani nezlepšila, je stále na stejné úrovni. Polsko pak vykazovalo zlepšení v letech 2019-2020, pak přišlo zhoršení a v roce 2023 opět mělo 0,55 %. Na Slovensku byla podobná situace jako v Maďarsku.

Graf č. 8 Veřejné výdaje na výzkum a vývoj Skupiny V4 (v %) 2018 – 2023

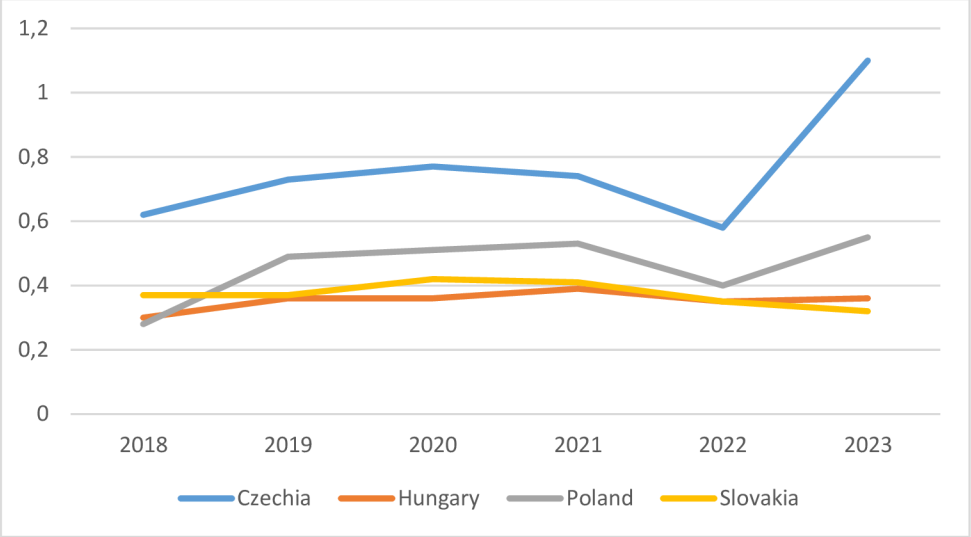

Zdroj: vlastní shrnutí dle European Commision (2023)

Česká republika si v letech 2018 - 2023 udržovala první místo v inovativnosti mezi zeměmi V4 jak uvádí Národní rozpočtová rada. Naopak Maďarsko a Slovensko se ukázalo jako nejméně inovativní země této skupiny. Největší poklesy v inovacích jsou pozorovány po roce 2021 v důsledku Ruské invaze na Ukrajinu a dozvuků covidové epidemie. Vysoký nárůst cen pravděpodobně ovlivnil také investice do inovací, vysvětlující pokles v těchto letech. Polsko i přes svoje umístění v inovativnosti zaznamenalo relativně mírný pokles o 6 %. Největším poklesem v této oblasti však utrpělo Slovensko s propadem o 14,68 % kde si dokonce s Maďarskem vyměnilo své umístění (Národní rozpočtová rada, 2024).

Národní rozpočtová rada jako předpoklad stability podílu veřejných výdajů na Výzkum a vývoj poukazuje, že absolutní částka by měla růst každoročně stejně jako HDP v běžných cenách, podle předpokladů v průměru o 4,04 %. Vzhledem k tomu, že průměrné roční tempo růstu veřejných výdajů na Výzkum a vývoj před rokem 2018 činilo v ČR 4,09 % ročně, pak je zřejmé, že předpoklad stejného průměrného ročního relativního růstu veřejných výdajů a HDP není nereálný. Předpoklad od roku 2026 je 1 %, tento předpoklad je udržitelný i z hlediska dlouhodobého vývoje dluhu veřejných institucí (Národní rozpočtová rada, 2024).

Rada pro výzkum, vývoj a inovaci schválila návrh výdajů státního rozpočtu ČR na výzkum, experimentální vývoj a inovace na rok 2025 se střednědobým výhledem na léta 2026 a 2027. Rada navrhuje objemy výdajů na rok 2025 ve výši 45,2 mld. Kč, na rok 2026 ve výši 47,6 mld. Kč a na rok 2027 ve výši 48,0 mld. Kč. Pro rok 2025 je celkový objem financování navržen o 4,98 mld. Kč vyšší, než činí výdaje roku 2024, a současně o 5,01 mld. Kč vyšší než chválený střednědobý výhled pro rok 2025, to by mohlo vést ke zlepšení situace pro vědu, výzkum a inovace (Národní rozpočtová rada, 2024).

3.3 Dopady fiskálních politik na odvětví zpracovatelského průmyslu v zemích V4

Zpracovatelský průmysl hraje klíčovou roli v ekonomikách zemí Skupiny V4 (Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko). Fiskální politika, tedy způsob, jakým vlády nakládají s veřejnými příjmy a výdaji, má přímé i nepřímé dopady na toto odvětví. Následující body rozebírají různé aspekty těchto dopadů:

1. Podpora investic do infrastruktury

Fiskální politika je zaměřená na podporu investic do infrastruktury, jako jsou dopravní sítě, energetika a komunikace, má pozitivní dopad na zpracovatelský průmysl. Moderní a efektivní infrastruktura snižuje náklady na dopravu a logistiku, zlepšuje dostupnost surovin a zajišťuje spolehlivé dodávky energie, což je pro výrobní sektor klíčové.

2. Daňová politika a investiční pobídky

Daňové úlevy a pobídky jako snížení daňové zátěže pro podniky může podpořit investice do nových technologií a rozšíření výroby. Například nižší daně z příjmů právnických osob nebo daňové úlevy na investice do výzkumu a vývoje mohou stimulovat růst a inovace v zpracovatelském průmyslu.

Dotace a granty jsou přímou finanční podporou pro zpracovatelské podniky, jsou to dotace na nákup moderního vybavení nebo granty na výzkum a vývoj, mohou výrazně podpořit jejich konkurenceschopnost.

3. Výdaje na vzdělávání a školení

Investice do vzdělávání a školení pracovních sil mají dlouhodobý pozitivní dopad na zpracovatelský průmysl. Kvalifikovaná pracovní síla je základem pro efektivní a inovativní výrobu. Programy zaměřené na zlepšení technických a odborných dovedností pracovníků mohou zvýšit produktivitu a kvalitu výroby.

4. Fiskální disciplína a udržitelnost

Kontrola veřejného dluhu: Udržitelná fiskální politika, která udržuje veřejný dluh na přijatelné úrovni, přispívá k makroekonomické stabilitě. Stabilní ekonomické prostředí je příznivé pro dlouhodobé investice a plánování v zpracovatelském průmyslu.

Vyrovnané rozpočty: Fiskální disciplína a vyrovnané rozpočty snižují riziko finančních krizí a zvyšují důvěru investorů, což může vést k většímu přílivu investic do zpracovatelského sektoru.

5. Dopady na pracovní trh

Fiskální politika má také vliv na pracovní trh, což může přímo ovlivnit zpracovatelský průmysl:

Programy na podporu zaměstnanosti, jako jsou veřejné práce nebo dotace na pracovní místa, mohou pomoci udržet nízkou nezaměstnanost a zajistit dostatek pracovních sil pro zpracovatelský průmysl. Fiskální opatření, která ovlivňují mzdy a sociální zabezpečení, mohou mít dopad na náklady práce. Vyšší mzdy mohou zlepšit životní úroveň pracovníků, ale také zvýšit náklady na pracovní sílu pro zaměstnavatele v zpracovatelském sektoru.

6. Výzvy a rizika

Pokud vlády nezajistí udržitelnost veřejných financí, může to vést k hospodářským problémům, které negativně ovlivní zpracovatelský průmysl. Například vysoký veřejný dluh může omezit možnosti vlády investovat do infrastruktury nebo poskytovat daňové úlevy. Omezené veřejné investice do klíčových oblastí, jako je vzdělávání, výzkum a infrastruktura, mohou omezit růstový potenciál zpracovatelského průmyslu.

Fiskální politika má zásadní dopad na zpracovatelský průmysl v zemích Skupiny V4. Udržitelné fiskální politiky, které podporují investice, vzdělávání a infrastrukturu, mohou výrazně přispět k růstu a konkurenceschopnosti tohoto odvětví. Naopak neudržitelná fiskální situace může vést k problémům, které omezí možnosti hospodářského růstu a rozvoje zpracovatelského průmyslu. Vlády zemí V4 musí pečlivě zvážit své fiskální strategie, aby podpořily dlouhodobou udržitelnost a prosperitu tohoto klíčového sektoru.

Dopady fiskálních politik na odvětví zpracovatelského průmyslu jsou prozkoumané prostřednictvím výstupů z odborných studií, ale také rozborem vybraných ukazatelů, které doplňuje vlastní komentář. Pro účely odhadu makroekonomických dopadů konsolidačního balíčku byly využity dynamické strukturální modely všeobecné rovnováhy MF ČR a Evropské komise.

Produktivita zpracovatelského průmyslu je hlavní hnací silou hospodářského rozvoje států Skupiny V4 jak uvádí Ahmadov. Nedostatečná dynamika růstu tohoto sektoru může v některých zemích způsobovat horší ekonomickou výkonnost. Jak se ukazuje například v případě Maďarska či Slovenska. Dosažení vyšší přidané hodnoty se zpracovatelskému průmyslu v zemích Skupiny V4 podařilo zejména integrací do globálních hodnotových řetězců. Výrazně k tomuto napomohla tradice průmyslové výroby v těchto zemích, která byla v období komunistické vlády posilována a rozvíjena, dále kvalifikovaná pracovní síla, či integrace do Evropské unie. Autor Ahmadov (2022) k těmto faktorům přiřazuje i podporu národních vlád, resp. politiku těchto vlád, včetně fiskální politiky. Přístup národních vlád podpořil integraci těchto ekonomik do globálních řetězců (Ahmadov, 2022).

Dopady fiskálních politik na odvětví zpracovatelského průmyslu jsou prozkoumané prostřednictvím výstupů z odborných studií, ale také rozborem vybraných ukazatelů, které doplňuje vlastní komentář, data jsou uvedena od roku 2015 až leden 2024.

Výkonnost zpracovatelského průmyslu v České republice

Výkonnost zpracovatelského průmyslu v České republice v lednu 2024 vzrostla o 0,80 % meziročně oproti lednu 2023. Průměrný meziroční růst výkonnosti zpracovatelského průmyslu v České republice činil 3,64 % a to v období od roku 2015 do ledna 2024. Maximální hodnoty meziročního růstu bylo dosaženo v dubnu 2021, kdy byla hodnota 54,10 %. Historicky nejhorší meziroční pokles byl zaznamenán v dubnu 2020, a to 33,80 % (Trading Economics, 2024a).

Například na český zpracovatelský průmysl dopadla finanční krize z roku 2009 a koronavirová krize z roku 2020 odlišně jak uvádí Novotný (2022). V roce 2009 došlo k meziročnímu poklesu celkových tržeb v průmyslu, avšak podíl výroby motorových vozidel na tržbách ve zpracovatelském průmyslu vzrostl o 1,6 %. Naopak, při koronavirové krizi podíl výroby klesl o 0,8 % (Novotný, 2022).

Graf č. 9 Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu České republiky 2015-leden 2024 (v %)

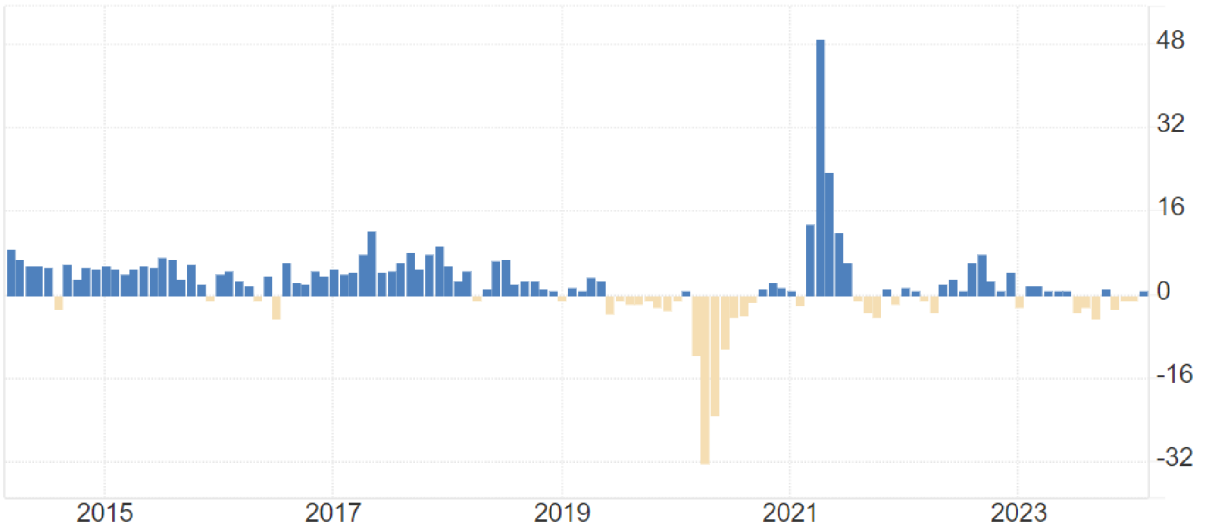

Zdroj: Trading Economics (2024a)

Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu v České republice vizualizuje graf č. 9, který se vztahuje k období od roku 2015 do ledna 2024. Dle tohoto vývoje prošel zpracovatelský průmysl v České republice různými fázemi vývoje, které jsou však většinou růstového trendu, či pozitivního trendu vývoje. Negativně na zpracovatelský průmysl dopadla finanční krize v letech 2008 až 2009, která byla před datem zkoumání, či nástup pandemie koronaviru 2020. Krátkodobě negativní efekty mohla přinést i energetická krize či vysoká míra inflace.

Výkonnost zpracovatelského průmyslu v Maďarsku

Vývoj meziroční výkonnosti zpracovatelského průmyslu v Maďarsku vizualizuje následující graf č. 10. Jedná se o období od roku 2015 do ledna roku 2024. Po většinu sledovaného období byl vývoj zpracovatelského průmyslu v Maďarsku na pozitivní úrovni, avšak i zde došlo k několika krizovým obdobím. Dále došlo k několika krátkodobým výkyvům ve výkonnosti, a to zejména v důsledku pandemie koronaviru. I v současnosti se maďarský zpracovatelský průmysl potýká s problémy ve výkonnosti, a to již delší dobu. Toto krizové období může být způsobeno dalšími dopady pandemie koronaviru, ale také energetickou krizí či vysokou mírou inflace.

Graf č. 10 Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu Maďarsko 2015-leden 2024 (v %)

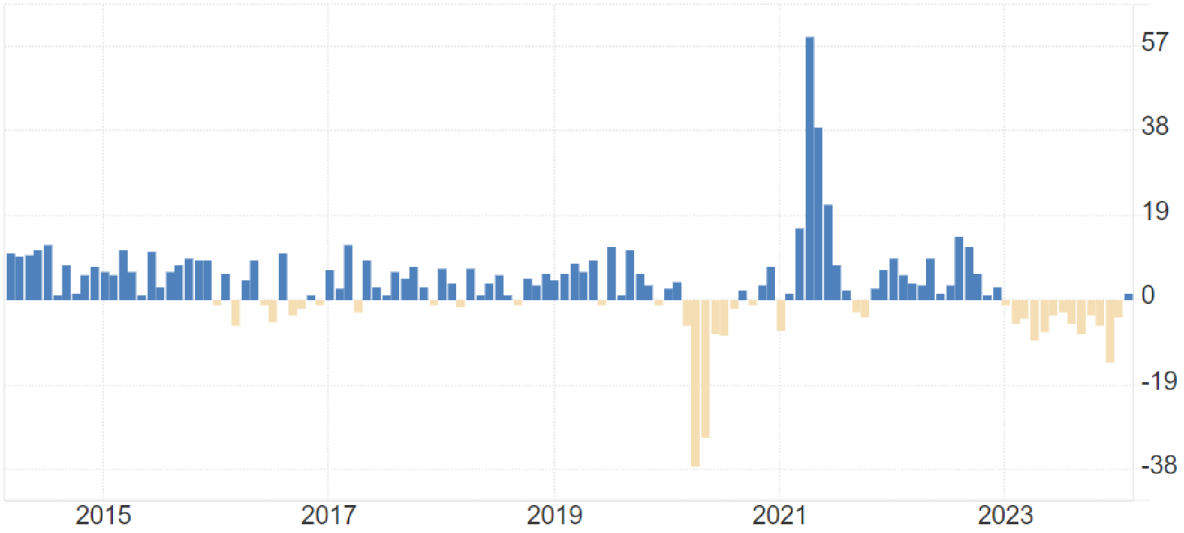

Zdroj: Trading Economics (2024b)

Zpracovatelský průmysl v Maďarsku v lednu 2024 zaznamenal meziroční pokles výkonnosti, dle Trading economics (2024), a to oproti lednu 2023 o -4,40 %. Od roku 1993 do ledna roku 2024 činil průměrný meziroční růst ve zpracovatelském průmyslu 6,19 %. Historického maxima v meziroční vývoji bylo dosaženo v dubnu 2021 při hodnotě 63,20 %. Nejhorší výsledek v rámci meziroční vývoje byl zaznamenán v dubnu 2020 (Trading Economics, 2024b).

Výkonnost zpracovatelského průmyslu v Polsku

Vývoj v období od roku 2015 do ledna 2024 vizualizuje následující graf č. 11. Tento vývoj potvrzuje, že i v Polsku lze hovořit o dlouhodobě pozitivní výkonnosti zpracovatelského průmyslu, avšak i zde došlo k několika krizovým obdobím. Dále pak v několika případech došlo k negativnímu vývoj, avšak spíše krátkodobě. Výrazně pak ovlivnila výkonnost zpracovatelského průmyslu i koronavirová krize, avšak to spíše krátkodobě. Aktuální výkonnost polského zpracovatelského průmyslu také nebyla zcela pozitivní, což mohlo být způsobeno dopady války na Ukrajině, energetickou krizí či vysokou mírou inflace.

Polská průmyslová produkce překvapila silným růstem dle fxstrreet (2024), meziročně byla v dubnu vyšší o 7,9 %, zatímco byl očekáván růst o 5,1 %. V březnu přitom došlo k meziročnímu poklesu o 5,6 %. Jedná se však o data neočištěná o vliv rozdílného počtu pracovních dní a v meziroční dynamice. Meziroční nárůst očištění činil 7 %, zvýšení se týká průmyslových odvětví. Mzdy rovněž v roce 2024 rostou o výrazných 11,3 % (fxstreet.cz, 2024).

Graf č. 11 Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu v Polsku 2015-leden 2024 (v %)

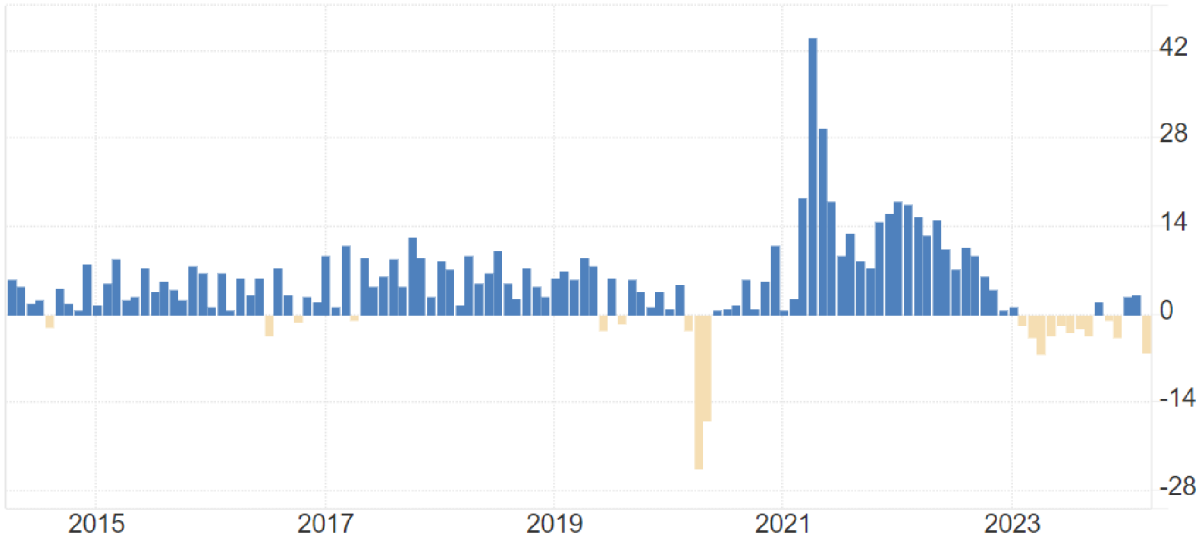

Zdroj: Trading Economics (2024c)

Polský zpracovatelský průmysl se na celkové průmyslové výrobě podílel na 86 % v lednu 2024. K největším segmentům zpracovatelského průmyslu patří potravinářství, které zaznamenalo 16 % z celkové produkce, dále motorová vozidla, přívěsy a návěsy ty zaznamenaly 10 % z celkové produkce, kovové výrobky jen 7 % z celkové produkce, dále výrobky z pryže a plastů 6 % z celkové produkce, elektronická zařízení 5 % z celkové produkce, koks a rafinované produkty 5 % z celkové produkce, chemikálie a chemické výrobky 4 % z celkové produkce a ostatní nekovové minerální výrobky nebo základní kovy 4 % z celkové produkce dle Trading economics (2024). Od roku 2015 do ledna roku 2024 byl průměrný meziroční růst výkonnosti zpracovatelského průmyslu na úrovni 5,84 %. Maximální hodnota růstu byla zaznamenána v dubnu 2021, kdy byla na úrovni 50,20 % (Trading Economics, 2024c).

Výkonnost zpracovatelského průmyslu na Slovensku

Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu na Slovensku od roku 2015 do prosince roku 2023 vizualizuje následující graf č. 12. Z vývoje vyplývá, že slovenský zpracovatelský průmysl zde zaznamenal více negativních fází vývoje než v případě jiných členských zemí Skupiny V4. Negativní vývoj se objevuje i na přelomu tisíciletí či ještě před nástupem globální finanční krize v letech 2008 až 2009, které v grafu nejsou zobrazeny, ale je dobré o nich vědět. Ani v současné době se zpracovatelskému průmyslu na Slovensku nevyhýbají negativní propady, což může být způsobeno energetickou krizí či negativním vývojem inflace.

Graf č. 12 Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu Slovensko 2015-leden2024 (v %)

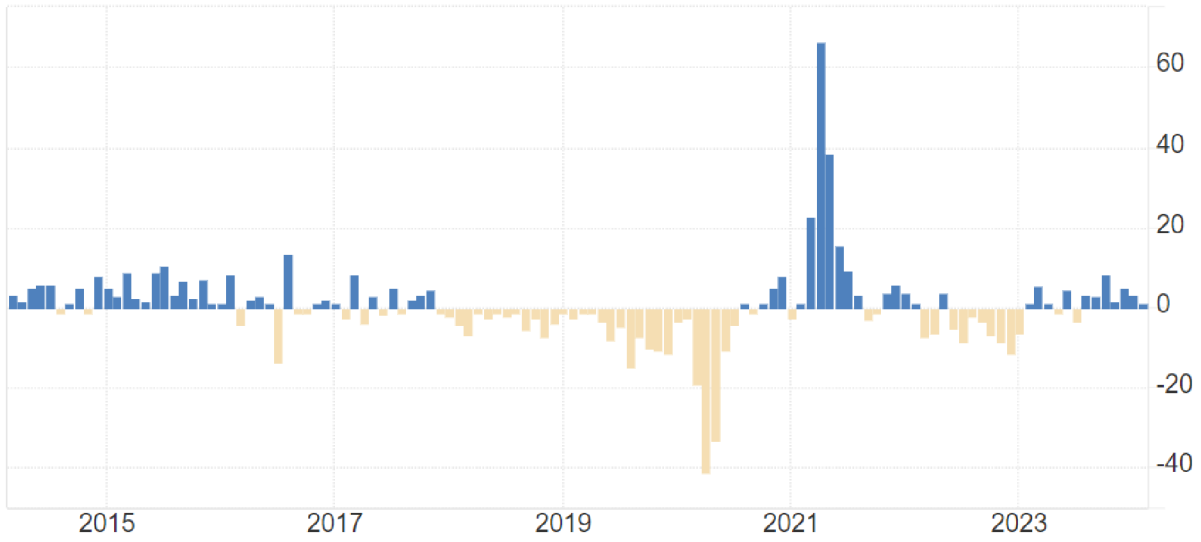

Zdroj: Trading Economics (2024d)

Na Slovensku je zpracovatelský průmysl nejdůležitějším průmyslovým odvětvím, jak uvádí Trading economics (2024), kdy je celková průmyslová produkce 85 %. K největším segmentům zpracovatelského průmyslu patří automobilový průmysl, který má 33 % z celkové produkce, výrobky informačních a komunikačních technologií 7 % z celkové produkce, stroje a zařízení 5 % z celkové produkce, pryžové výrobky 5 % z celkové produkce, kovodělné výrobky 5 % z celkové produkce, koks a rafinované ropné produkty či elektronika mají shodně 4 % z celkové produkce. Zpracovatelský průmysl na Slovensku v prosinci roku 2023 vykazoval meziroční růst o 0,40 % oproti prosinci roku 2022. Od roku 2015 do roku 2023 byla průměrná meziroční úroveň růstu zpracovatelského průmyslu na úrovni 5,49 % (Trading Economics, 2024d).

Dopad regulace na dlouhodobé investice

Dále je posuzován ukazatel dopadu regulace na dlouhodobé investice Skupiny V4, kdy regulace vytváří národní vlády, a také se mohou vztahovat do oblasti fiskální politiky například vysokou mírou zdanění, neposkytováním dotací, horším přístupem k dotacím, neinvestováním do kvalifikované pracovní síly apod. Nejedná se pouze o podniky ze zpracovatelského průmyslu, protože stav podnikatelského prostředí se dotýká i těchto podniků, a také jde o velmi silný sektor. Situace je dlouhodobě nejpříznivější v Maďarsku, kde pouze v roce 2020 byla překročena 10 % hranice podniků, které vnímají regulace negativně. Nejhorší situace panuje v Polsku, kde dlouhodobě regulace brání rozvoji více než třetině podniků a situace se nijak nezlepšuje. Naopak, na Slovensku došlo ke zlepšení situace ve sledovaném horizontu z 42 % podniků v roce 2018 na 27,8 % podniků v roce 2022 při minimální hodnotě 21,1 % v roce 2020. V České republice docházelo k mírnému zlepšování, avšak v roce 2022 byla zaznamenána stejná hodnota jako v roce 2018 a to 17,8 % (European Commission, 2024).

Důležitou roli v posouzení dopadů vládních investic hraje podle ČNB (2024) v první řadě cyklická pozice ekonomiky. Její působení na inflaci může být jiné při ekonomice nad úrovní potenciálu a jiné, když ekonomika operuje pod ním. Pokud se ekonomika nachází pod svým potenciálem, mohou vládní investice přispět k jejímu růstu, aniž by významně zvyšovaly

inflaci. Firmy nejsou nuceny zvyšovat ceny a marže, jestliže mají k dispozici volné výrobní kapacity a dostatek pracovní síly. Naopak v podmínkách přehřívající se ekonomiky bude dodatečná investiční poptávka vládních institucí zvyšovat napětí na trhu práce a z něj vyplývající tlaky na růst mezd. Centrální banka je nucena na rostoucí inflační tlaky reagovat zpřísněním měnových podmínek, které v určité míře zpravidla vytěsní soukromé výdaje. Jedná se o empirické zjištění, že fiskální politika je účinnější v období hospodářského poklesu, a vládní investice v tomto směru nejsou výjimkou. Podobně je tomu i v případě nulové dolní hranice úrokových sazeb. Multiplikační efekt vládních investic se pro ČR odhaduje v blízkosti 0,7 %. Závěrem lze shrnout, že investice vládních institucí, zejména ty, které jsou zaměřeny na podporu hospodářského růstu, mají potenciál posílit nabídkovou stranu ekonomiky a přinést dlouhodobý makroekonomický prospěch a růst životní úrovně. Je pak na reakci centrální banky, zda bude řídit vývoj poptávky v ekonomice tak, aby byl cenový protiinflační vliv růstu vládních investic konzistentní s udržením cenové stability (cnb.cz, 2024).

Daň z příjmů právnických osob

Sazba daně z příjmů právnických osob dle Evropské komise využívá přehled v procentech, resp. efektivní průměrné sazbě daně. Zdanění je jedním ze základních nástrojů v oblasti fiskální politiky, které přímo dopadá na podnikatelské organizace, i na organizace ve zpracovatelském průmyslu. Z komparace členských zemí Skupiny V4 vyplývá, že se daň z příjmů právnických osob blížila průměru Evropské unie pouze na Slovensku. V dalších zemích byla hodnota daně z příjmů právnických osob na nižší úrovni, než je průměr Evropské unie. Nejvýrazněji v Maďarsku, dále pak v Polsku. V České republice, se situace přibližovala průměru Evropské unie. Z vývoje je také zřejmé, že nedocházelo k výrazným změnám v této daňové sazbě, kromě České republiky, kde došlo k růstu mezi roky 2019 až 2020. Zdanění je jedním ze základních nástrojů v oblasti fiskální politiky, které přímo dopadá na podnikatelské organizace, i na organizace ve zpracovatelském průmyslu. Zdanění v České republice v roce 2024 vzrostlo na 21 % z 19 % v rámci konsolidačního balíčku. V Maďarsku byla daň nejnižší, ale hodnota šla na 19,5 % a srovnala se s ostatními státy V4 (European Commission, 2024).

Daň z příjmu právnických osob v České republice lze vyjádřit také jako součin zdanitelného základu daně a procentuální sazby, kterou najdeme pro právnické osoby v § 21 zákona o daních z příjmů. Oba tyto činitele ovlivňují konečnou výši vypočítané daně z příjmu, od které se následně odčítají slevy na dani, které jsou dalším nástrojem fiskální politiky. Daňové odpisy jsou jedním z nejvýznamnějších nástrojů fiskální politiky, které mění výši základu daně, neboť ovlivňují investiční aktivity subjektů (Zákon o daních z příjmů, 2024).

Uvedené informace poukazují na to, že ve vývoji zpracovatelského průmyslu v členských zemích Skupiny V4 nelze identifikovat příliš velké rozdíly z hlediska trendů vývoje. Krize dopadají ve zpracovatelském průmyslu ve sledovaných zemích obdobně. Z hlediska fiskální politiky je zřejmé, že expanzivní fiskální politika po nástupu pandemie koronaviru vedla ke zlepšení ve zpracovatelském průmyslu. Prakticky u každé ze zemí došlo v letech 2021 a 2022 k dosažení historicky nejvyšších hodnot. Rozdílem tedy může být právě přístup vlád k fiskální politice.

4. Závěr

Fiskální politika hraje klíčovou roli v ekonomickém rozvoji států V4, její vliv na zpracovatelský průmysl je zásadní a představuje klíčový nástroj, kterým státy ovlivňují ekonomický vývoj, a to prostřednictvím regulace veřejných financí. Výzkum provedený v této diplomové práci ukázal, že fiskální opatření, která jsou využívána ve Visegrádské skupině, mají rozmanitý dopad na sektor zpracovatelského průmyslu v jednotlivých zemích.

Jedním z hlavních zkoumaných poznatků států V4 byla ekonomická charakteristika, a to HDP, průměrná roční míra inflace, vývoj míry nezaměstnanosti a průmyslová produkce, mezi lety 2018 až 2024 P. Co se týče HDP, tak z výsledků je patrné, že před rokem 2018 hrubý domácí produkt vykazoval růst, a to až do roku 2019, přičemž poté nastal velký propad v důsledku pandemie COVID-19. Po krizi, následovalo oživení ekonomik jednotlivých států V4, kdy pozdější konsolidační balíček, ve spojitosti s následnou energetickou krizí způsobenou válkou na Ukrajině, způsobili další pokles HDP. Dá se říci, že se fiskální politika v posledních letech potýká s velkými problémy. Vztah mezi fiskální politikou a zdravím země je silně propojen, neboť silná ekonomika může posílit účinnost fiskální politiky. Dále můžeme uvést, že od roku 2020 se státy V4 stále potýkají s dopady války na Ukrajině, přičemž tyto stále komplikují fiskální politiku. Vlády jednotlivých států se stále rozhodují, jak pracovat s dopady krize a disponují restriktivní nebo expanzivní fiskální politikou.

Státy V4 do roku 2020 prosperovaly a dařilo se jim držet ekonomiku jednotlivých zemí v kladných číslech, resp. ekonomika těchto zemí měla neustále stoupající tendenci. Pandemie COVID-19 přinesla komplikace, a to nejen pro stát jako takový, ale i pro firmy a zpracovatelský průmysl. Firmy přestaly vyrábět, kde to bylo zapotřebí, tam bylo zavedeno home-office a země to stálo nadměrné výdaje, zejména na podporu obyvatel, ale i firem. Takovéto výdaje, pak dovedly státní rozpočty k nejvyššímu schodku v historiích zemí V4. Podniky mohly využívat podpůrné balíčky, přičemž tato krize byla zvládnuta, ovšem bez promyšlení. Následovala válka na Ukrajině, která vyvolala energetickou krizi ve všech státech V4. Začaly se projevovat zhoršující se ekonomické ukazatele, jako pokles HDP, mírně rostoucí nezaměstnanost, výrazný nárůst inflace, což vedlo vlády ke značným výzvám. Vlády jednotlivých zemí začaly na toto reagovat například zastropováním cen energií a podporou ekonomiky. Cílem bylo ochladit ekonomiku, zavedl se konsolidační balíček v Česku a postupně se odstropovaly ceny energií a zrušily se finanční podpory, které vedly ke snížení inflace a zvýšení HDP.

Zpracovatelský průmysl států V4 se vyvíjí obdobně a nejsou mezi těmito státy velké výkyvy. Dá se říci, že průmysl se po krizích vzpamatovává a státy se snaží o podporu průmyslu. Mezi nejdůležitější zpracovatelský průmysl ve všech státech V4 je automobilový průmysl. Důležité je, aby státy nadále podporovaly investice do rozvoje automobilového průmyslu a využívaly příležitosti rozvoje. V automobilovém průmyslu je plno příležitostí k růstu a zisku. Například investice do perspektivních komodit, v souvislosti s výrobou akumulátorů nebo polovodičů, které jsou stěžejní pro elektromobilitu.

Každá ze zemí V4 podporují zpracovatelský průmysl různými způsoby, Česká republika daňovými úlevami a investičními pobídkami přitahujícími zahraniční investice, Maďarsko podporuje výzkum a vývoj a daňové pobídky pro investice do technologií, ty přispívají k růstu a modernizaci, dále Polsko má investice do infrastruktury a rozvoje speciálních ekonomických zón poskytujících příležitosti pro rozšíření výrobních kapacit a Slovensko podporuje automobilový průmysl prostřednictvím investičních pobídek a modernizuje infrastrukturu.

Jedním z hlavních cílů fiskální politiky V4 je podpora hospodářského růstu a konkurenceschopnosti v regionu. Země V4 se často potýkají se společnými výzvami, jako jsou investice do infrastruktury, podpora inovací a zlepšení podnikatelského prostředí. Fiskální

politika může hrát klíčovou roli v podpoře těchto cílů prostřednictvím strategických vládních výdajů a podpory pro malé a střední podniky.

Důležitým aspektem fiskální politiky V4 je také zajištění fiskální udržitelnosti veřejných financí. Země se snaží minimalizovat rozpočtové deficity a udržet dlouhodobou stabilitu zadlužení, což je klíčové pro důvěru investorů a udržitelný ekonomický růst. To vyžaduje pečlivé plánování veřejných výdajů a efektivní správu veřejných financí.

V kontextu zpracovatelského průmyslu, který zahrnuje široké spektrum od výroby a zpracování surovin po výrobu vyspělých technologií a export, je fiskální politika nejen nástrojem k podpoře průmyslového rozvoje, ale také k zajištění jeho odolnosti vůči výkyvům v globální ekonomice a technologickým změnám.

Ukázalo se, že správně navržená a efektivně řízená fiskální politika hraje klíčovou roli v ekonomickém rozvoji a stabilitě národního hospodářství. Fiskální politika, která zahrnuje vládní výdaje, daně a rozpočtové deficity, má významný vliv na mnoho ekonomických ukazatelů, jako je HDP, inflace, zaměstnanost a celková ekonomická stabilita.

Během analýzy různých nástrojů fiskální politiky bylo poukázáno na účinnost a efektivitu v různých ekonomických situacích. Vládní výdaje mohou být využity k podpoře růstu ekonomiky prostřednictvím investic do infrastruktury, vzdělání nebo zdravotnictví. Nicméně jejich účinnost závisí na správném cílení a efektivním využití zdrojů. Na druhé straně mohou vysoké rozpočtové deficity a neudržitelné zadlužení vést ke zvýšené inflaci a ekonomickým problémům, pokud nejsou správně řízeny.

Studie také ukázala, že fiskální politika hraje důležitou roli v krizových situacích, jako jsou hospodářské recese nebo pandemie. V takových časech může vláda reagovat pomocí stimulačních balíčků, snižováním daní nebo zvýšením výdajů na sociální dávky, což může pomoci zmírnit dopady krize a podpořit obnovu ekonomiky.

Důležitou součástí práce byla také analýza dlouhodobých dopadů fiskální politiky. Zjištěno bylo, že při dlouhodobém plánování je klíčové zohlednit udržitelnost veřejných financí a jejich vliv na budoucí generace. Neudržitelné deficity mohou vést k rostoucímu zadlužení státu a snížení důvěry investorů, což může negativně ovlivnit dlouhodobý ekonomický růst.

V závěrečné části práce je zdůrazněna potřeba flexibilní a strategicky řízené fiskální politiky, která dokáže reagovat na dynamické ekonomické změny a výzvy. Bylo doporučeno, aby vlády dbaly na udržitelnost svých fiskálních politik, optimalizovaly alokaci veřejných výdajů a využívaly fiskální nástroje jako prostředek k dosahování dlouhodobého ekonomického rozvoje a sociální stability. Celkově lze tedy konstatovat, že fiskální politika má klíčový vliv na ekonomický růst, inflaci, zaměstnanost a celkovou stabilitu národního hospodářství. Správně navržená a řízená fiskální politika je nezbytným nástrojem pro dosažení udržitelného a inkluzivního ekonomického rozvoje, který přináší prospěch všem vrstvám společnosti.

Literatura

Primární zdroje

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

BRČÁK, J.; SEKERKA, B.; SEVEROVÁ, L. a STARÁ, D., *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. 264 s. ISBN 978-80-7380-831-0.

ČERNOHORSKÝ, J. *Finance*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2215-8.

DIRECTORATE-GENERAL FOR ECONOMIC AND FINANCIAL AFFAIRS. *Report on public finances in EMU 2021*. Brussels, 2022. ISBN 978-92-76-43949-3.

HRBKOVÁ, J. et al. *Společenské vědy pro techniky.* Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2876-1.

JUREČKA, V. et al. *Makroekonomie.* Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0251-8.

KISLINGEROVÁ E. et al. *Cirkulární ekonomie a ekonomika.* Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 9788027146192.

KUBÁTOVÁ, K., *Fiskální a měnová politika a jejich vliv na mezinárodní podnikání a konkurenceschopnost v zemích EU.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. 131 s. ISBN 978-80-7380-493-0.

LIPOVSKÁ, H. *Moderní ekonomie.* Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9608-7.

MAAYTOVÁ, Alena, František OCHRANA a Jan PAVEL., *Veřejné finance.* Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8.

MAAYTOVÁ, Alena, František OCHRANA a Jan PAVEL., *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8.

MÁČE, M., *Manažerské účetnictví.* Praha: Grada Publishing, 2018. ISBN 9788027120031.

PROVAZNÍKOVÁ, R., *Financování měst, obcí a regionů.* Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 9788024759210.

REJNUŠ, O. *Finanční trhy.* Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 9788027192991.

ROJÍČEK, M., Spěváček, V., Vejmělek, J., Zamrazilová, E., Žďárek, V., *Makroekonomická analýza – teorie a praxe.* Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 9788027194742.

ŘEŽÁBEK, Pavel., *Interakce měnové a fiskální politiky před krizí a po ní: aplikace modelu BVAR v podmínkách české ekonomiky*. Praha: Karolinum Press, 2019. ISBN 978-80-246-4235-2.

ŽÁK, M., *Hospodářská politika.* Praha: VŠEM, 2020. ISBN 978-80-88330-04-2.

Odborné články

AL-HADI, Ahmed; AL-ABRI, Almukhtar. *Firm-level trade credit responses to COVID-19-induced monetary and fiscal policies [online].* International evidence. Research in International Business and Finance, 60: 101568. 2022. [cit. 2024–04–17]. Dostupné z WWW: <https://https://ideas.repec.org/p/bis/bisblt/24.html>.

ANZUINI, Alessio; ROSSI, Luca; TOMMASINO, Pietro. *Fiscal policy uncertainty and the business cycle [online]* Time series evidence from Italy. Journal of Macroeconomics, 2020, 65: 103238. [cit. 2024–04–17]. Dostupné z WWW: <https://ideas.repec.org/p/bdi/wptemi/td_1151_17.html>.

ČAJKA, Peter; ABRHÁM, Josef. *Regional aspects of V4 countries' economic development over a membership period of 15 years in the European Union [online].* Slovak Journal of Political Sciences, 2019, 19.1. [cit. 2024–04–17]. Dostupné z WWW: <https://sjps.fsvucm.sk/index.php/sjps>.

FENG, Chen, et al., *Sustainable export innovation behavior of firms Under fiscal incentive [online].* Frontiers in Psychology, 2021, 12: 769795. [cit. 2024–04–17]. Dostupné z WWW: <https://frontiersin.org/journals/psychology>.

HANAPPI, Tibor; MILLOT, Valentine; TURBAN, Sébastien. *How does corporate taxation affect business investment? [online]*: Evidence from aggregate and firm-level data. 2023. [cit. 2024–04–17]. Dostupné z WWW: <https://oecd-ilibrary.org/economics/how-does-corporate-taxation-affect-business-investment_04e682d7-en>.

JUSUFI, Gezim; GASHI-SADIKU, Fillorete. Impact of Fiscal Policies in Western Balkans SME's Growth [online]: Evidence from Kosovo. Cent. Eur. Pub. Admin. Rev., 2020, 18: 135. [cit. 2024–04–17]. Dostupné z WWW: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3797623>.

KIM, Jungsuk, et al., *Fiscal policy and economic growth [online]*: some evidence from China. Review of World Economics, 2021, 157.3: 555-582. [cit. 2024–04–19]. Dostupné z WWW: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10290-021-00414-5>.

Krkošková, R. *Impact of Stock Markets on the Economy in V4 Countries [online].* E&M Economics and Management, 23(3), 138–154, 2020. [cit. 2024–04–15]. Dostupné z WWW: <https://doi.org/10.15240/ tul/001/2020-3-009>.

SOKOŁOWSKA, Anetta; TRASBERG, Viktor. *Fiscal policy before and during COVID-19 and its impact on the creation of new comapnies [online].* Financial Internet Quarterly, 2022, 18.4: 61-76. [cit. 2024–04–18]. Dostupné z WWW: < https://sciendo.com/issue/FIQF/18/4>.

UŠIAK, Jaroslav. *Visegrad Group as institution for Central European cooperation [online].* Ups and downs of small international organizations. Revista UNISCI. 2020, no. 54. [cit. 2024–04–18]. Dostupné z WWW: <https://library.sk/arl-umb/sk/detail/?&idx=umb_un_cat*0291178&iset=1&disprec=1>.

Internetové zdroje

AUTOSTOP. *Návrat k předkrizové výkonnosti a 1,4 mil. vyrobených osobních vozidel [online]*. Autosto, 2024. [cit. 2024–04–18]. Dostupné z WWW: <https://*autosap*.cz/aktualita/2023-navrat-k-predkrizove-vykonnosti-a-14-mil-vyrobenych-osobnich-vozidel/>.

AUTOSTOP. *Obecné základní přehledy o českém automobilovém průmyslu [online]*. Autostop, 2024. [cit. 2024–04–18]. Dostupné z WWW: <https://autosap.cz/zakladni-prehledy-automotive/obecne-zakladni-prehledy/>.

BRŮHA. J,. MUSIL. K., PIKHART. Z., *Efekty investic sektoru vládních institucí na inflaci [online]*. CNB, 2024. [cit. 2024–08–07]. Dostupné z WWW: < https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-menove-politice/boxy-a-clanky/Efekty-investic-sektoru-vladnich-institucina-inflaci/>.

EUROSTAT. *Turnover in industry - manufacturing. [online]*. Ec.europa.eu. 2024a. [cit. 2024-03-04] Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teiis150/default/table?lang=en>.

EUROSTAT. *Production in industry - manufacturing. [online]*. Ec.europa.eu. 2024b. [cit. 2024–04–18]. Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teiis090/default/table?lang=en>.

EUROPEAN COMMISION. *Country report – Czechia. [online]*. Economy-finance.ec.europa.eu. 2023a. [cit. 2024-03-04] Dostupné z WWW: <https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/92c9988b-7505-4b47-83c9587cb10d87f5_en?filename=CZ_SWD_2023_603_en.pdf. [cit. 2024-03-04]>.

EUROPEAN COMMISION. *Country report – Hungary. [online]*. Economy-finance.ec.europa.eu. 2023b. [cit. 2024-03-04] Dostupné z WWW: <https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/5b97712f-b1f6-44e1-b58f-147579f896f2_en?filename=HU_SWD_2023_617_en.pdf>.

EUROPEAN COMMISION. *Country report – Poland. [online]*. Economy-finance.ec.europa.eu. 2023c. [cit. 2024-03-04] Dostupné z WWW: <https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/9eab3bf2-b809-4bd9-b185-0e97ed436f69_en?filename=PL_SWD_2023_621_1_en.pdf>.

EUROPEAN COMMISION. *Country report – Slovakia. [online]*. Economy-finance.ec.europa.eu. 2023d [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: < https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/58422f15-5311-486d-9956-2a0be07df8e7_en?filename=SK_SWD_2023_625_en.pdf>.

EUROPEAN COMMISION. *Economic forecast for Czechia. [online]*. Economy-finance.ec.europa.eu. 2024a. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: < https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/czechia/economic-forecast-czechia_en>.

EUROPEAN COMMISION. *Economic forecast for Hungary. [online]*. Economy-finance.ec.europa.eu. 2024b. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: < https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/hungary/economic-forecast-hungary_en >.

EUROPEAN COMMISION. *Economic forecast for Slovakia. [online].* Economy-finance.ec.europa.eu. 2024d [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: < https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/slovakia/economic-forecast-slovakia_en >.

EUROPEAN COMMISION. *Economic forecast for Poland. [online].* Economy-finance.ec.europa.eu. 2024c. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: < https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/poland/economic-forecast-poland_en>.

Flora Medve, *Hodnota průmyslové výroby dopravních zařízení v Maďarsku od roku 2010 do roku 2023. [online].* 2024. [cit. 2024-07-15] Dostupné z WWW: <https://statista.com/statistics/1242463/hungary-value-of-industrial-production-of-transport-equipment/>.

HLAVÁČEK. M, PAVEL. J., *Informační studie: Fiskální náklady pandemie COVID-19 v České republice, [online].* 2020. [cit. 2024-07-15] Dostupné z WWW: <https://rozpoctovarada.cz/publikace/informacni-studie-fiskalni-naklady-pandemie-covid-19-v-ceske-republice/>.

KESELY, Andrej. *C., Zpracovatelský průmysl. [online].* 2018. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: < http://nace.cz/C-zpracovatelsky-prumysl>.

KNIGHT. PERCIVAL., *Hrubý domácí produkt. [online].* 2023-2024. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: <https://binaryoptions.com/cs/glosar/hruby-domaci-produkt/>.

KULIGOWSKI, Kiely. *What Is Fiscal Policy? [online].* 2023. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: <https://businessnewsdaily.com/3484-fiscal-policy.html#how-fiscal-policy-affects-businesses>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Visegrádská spolupráce. [online].* 2023. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: <https://mzv.gov.cz/visegrad>.

MINISTERSTVO FINANCÍ. *Konvergenční program České republiky [online].* 2024. ISSN 1804-798X. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: <https://mfcr.cz/cs/rozpoctova-politika/makroekonomika/konvergencni-program/2024/konvergencni-program-ceske-republiky-duben-2024-55637>.

MORDA, Pavel. Vývoj státního dluhu České republiky: Informační studie. Úřad Národní rozpočtové rady *[online].* 2019. [cit. 2022-03-17] Dostupné z WWW: <https://rozpoctovarada.cz/2019/06/Informační-studie_Vývojstátního-dluhu-České-republiky.pdf>.

NÁRODNÍ ROZPOČTOVÁ RADA, *Vše o veřejných financích. [online].* 2024. [cit. 2022-03-17] Dostupné z WWW: <https://rozpoctovarada.cz/o-verejnych-financich/vse-o-verejnych-financich/>.

NÁRODNÍ ROZPOČTOVÁ RADA, *Státní rozpočet. [online].* 2024. [cit. 2022-07-17] Dostupné z WWW: <https://monitor.statnipokladna.cz/statni-sprava/rozpocet/prijmy-ZÁKON O DANÍCH>.

PENÍZE, *Daň z příjmů. [online].* 2020. ISSN 1213-2217. [cit. 2022-07-17] Dostupné z WWW: <https://zakony.penize.cz/586-1992-sb-zakon-o-danich-z-prijmuruhovy?rad=m&obdobi=2404>.

REMEŠ. JAROSLAV, *Schválený státní rozpočet polské vlády na rok 2024 nabízí příležitosti pro české firmy. [online].* MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ. 2023. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW:

<https://mzv.gov.cz/warsaw/cz/obchod_a_ekonomika/novinky_aktivity/schvaleny_statni_rozpocet_polske_vlady.html>.

ŠEDLBAUEROVÁ, Michaela. *Czechia ranks among top ten manufacturing desinations. [online].* 2022. [cit. 2024-06-04] Dostupné z WWW: <https://cushmanwakefield.com/en/czech-republic/news/2022/12/best-manufacturing-destinations>.

TUREK. LUDVÍK, *Míra nezaměstnanosti. [online]. 2024.* [cit. 2024-07-06] Dostupné z WWW: < https://czechwealth.cz/slovnik-pojmu/mira-nezamestnanosti>.

VENCEL. JIŘÍ, *Hrubý domácí produkt. [online].* 2020. [cit. 2024-07-06] Dostupné z WWW: < https://finex.cz/co-je-to-hruby-domaci-produkt-hdp/>.

VŠEM VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Diplomová práce

Iveta Ondráková, KEMMA07

Fiskální politika států V4 a její vliv na zpracovatelský průmysl

Řešená problematika

Cíl práce

Hlavním cílem práce bylo přiblížit fiskální politiku a její vliv na zpracovatelský průmysl států V4 České republiky, Maďarska, Slovenska a Polska. V rámci plnění tohoto cíle došlo k rozboru fiskálních politik vybraných zemí a k posouzení vývoje zpracovatelského průmyslu vybraných států. Cílem bylo analyzovat faktory vedoucí k fiskální nerovnováze, její dopady a možná východiska. K jejich naplnění sloužili analýzy, literární rešerše, sběr, shromažďování hodnocení a komparace jednotlivých ukazatelů.

Dílčím cílem práce bylo identifikovat rozdíly ve fiskální politice států V4, či charakterizovat dopady fiskální politiky na chování firem. Dílčí cíle směřovali k získání poznatků o tom, jakým způsobem se odlišuje fiskální politika mezi jednotlivými státy V4, či jak lze dle teoretických a sekundárních empirických závěrů ovlivňovat fiskální politikou chování firem.

Postup řešení

Teoreticko metodologická část práce

Teoreticko-metodologická část práce se věnuje definici pojmu fiskální politika, dále tato část práce charakterizuje veřejné výdaje, příjmy či další vybrané indikátory. Pozornost se soustředí i na dopady fiskální politiky na chování firem. V závěru kapitoly se nachází popis metodologického zpracování práce.

Analytická část práce

Analytická část práce popisuje ekonomickou charakteristiku států V4, od vývoje až po jejich ekonomickou prognózu. Dále jsou představeny jednotlivé definice ekonomických ukazatelů. Po tomto popisu je provedena analýza fiskální politiky V4 pomocí zvolených indikátorů, mezi které patří například výdaje sektoru vládních institucí na ekonomické záležitosti či přidaná hodnota ve zpracovatelském průmyslu a automobilový průmysl. Dále jsou popsány dopady fiskálních politik z hlediska regulace na dlouhodobé investice, sazba daně z příjmů a přidaná hodnota. V závěru práce jsou návrhy na zlepšení fiskální situace.

Výsledky práce

Výsledkem diplomové práce na téma fiskální politika se ukázalo, že správně navržená a efektivně řízená fiskální politika hraje klíčovou roli v ekonomickém rozvoji a stabilitě národního hospodářství. Fiskální politika působí na zpracovatelský průmysl v zemích V4 pomocí čtyř indikátorů, a to z hlediska vývoje hrubého domácího produktu, inflace, míry nezaměstnanosti a průmyslové produkce.

Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů poukazuje na to, že se ekonomiky členských států V4 potýkají s řadou problémů, a to zejména od roku 2020, kdy došlo k nástupu pandemie koronaviru, v tomto roce byl zaznamenám pokles reálného hrubého domácího produktu, rovněž došlo k nárůstu inflace, které vedlo ke zdražování.

Zpracovatelský průmysl prošel těžkou zkouškou, lidé méně nakupovali, méně se vyrábělo a lidé pracovali převážně na home-office. Automobilový průmysl byl zasažen z hlediska výroby automobilů, kdy byla výroba pozastavena a v té době přišel Green Deal. Dále po koronavirové krizi přišla válka na Ukrajině a energetická krize. Státy V4 v těchto obdobích využívaly expanzivní fiskální politiku.

Výsledky práce

Zpracovatelský průmysl-přidaná hodnota meziroční vývoj (v %) z HDP

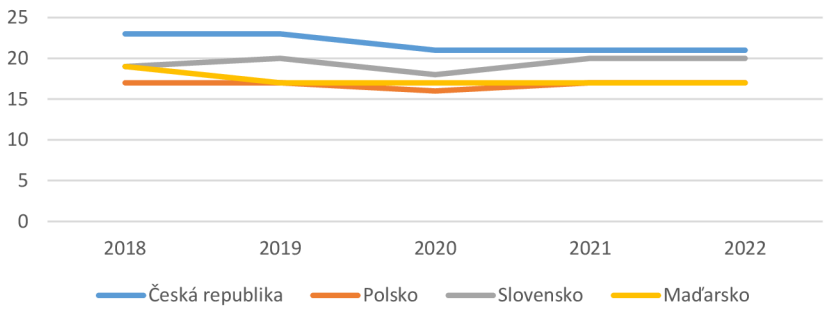

Zdroj: World Bank (2024)

Z pohledu tohoto ukazatele je tedy výkonnost zpracovatelského průmyslu v zemích Skupiny V4 na stále velmi podobné úrovni, což sebou přináší i nutnost zvážit případnou fiskální podporu tomuto průmyslu, aby zlepšil svoji výkonnost. což sebou přináší i nutnost zvážit případnou fiskální podporu zpracovatelskému průmyslu, aby se zlepšila výkonnost. Hodnoty se v České republice pohybují na 21 %, v Polsku v rozmezí od 16 % do 18 %, na Slovensku od 17 % až 20 % a v Maďarsku stagnuje na 17 %.

Doporučení

Analýza fiskální politiky hodnotí příjmovou, výdajovou stránku státního rozpočtu a jeho saldo. Současné nastavení fiskální politiky nemusí být v budoucnosti dostačující, což může ovlivnit i zpracovatelský průmysl. Je důležité, aby veřejné finance byly udržitelné a vlády byly schopné fiskálně podporovat průmysl.

Výsledkem zlepšování může být rozvoj infrastruktury nebo sociální programy. Některé země preferují silnější intervenci vlády a vyšší veřejné výdaje, zatímco jiné dávají přednost nižším daním a menšímu zásahu do trhu. Dopady fiskálních politik na zpracovatelský průmysl poukázaly na to, že Česká republika, Polsko a Maďarsko zaznamenalo pozitivní vývoj výkonnosti ZP, k negativnímu vývoji došlo spíše krátkodobě, naopak Slovensko zaznamenalo nejvíce negativních fází vývoje, což způsobila energetická krize a negativní vývoj inflace.

Bylo doporučeno, aby vlády dbaly na udržitelnost svých fiskálních politik, optimalizovaly alokaci veřejných výdajů a využívaly fiskální nástroje jako prostředek k dosahování dlouhodobého ekonomického rozvoje a sociální stability.

Dopady FP na ZP

Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu České republiky 2015-leden 2024 (v %)

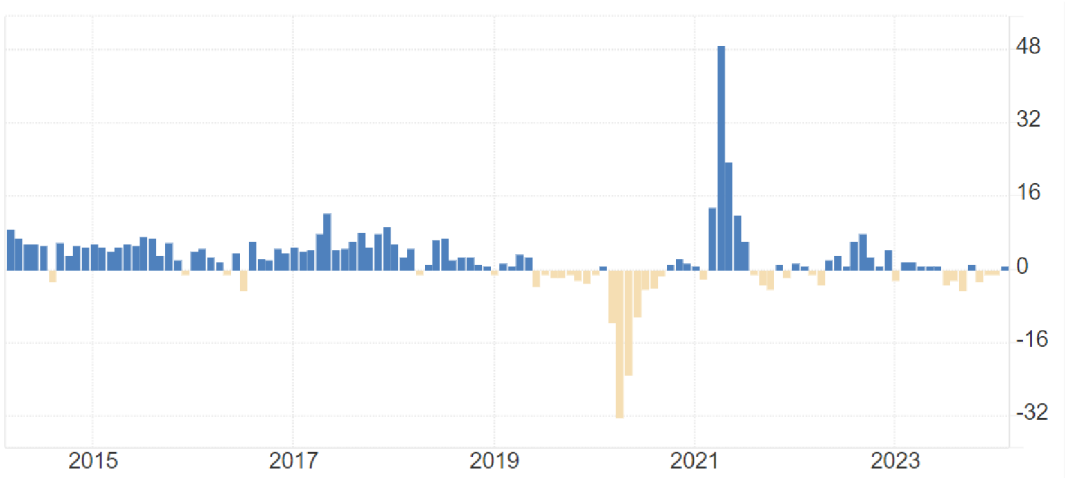

Zdroj: Trading Economics (2024a)

Výkonnost zpracovatelského průmyslu v České republice v lednu 2024 vzrostla o 0,80 % meziročně oproti lednu 2023. Průměrný meziroční růst výkonnosti zpracovatelského průmyslu v České republice činil 3,64 %. Historicky nejhorší meziroční pokles byl zaznamenán v dubnu 2020, a to 33,80 %

Dopady FP na ZP

Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu Maďarsko 2015-leden 2024 (v %)

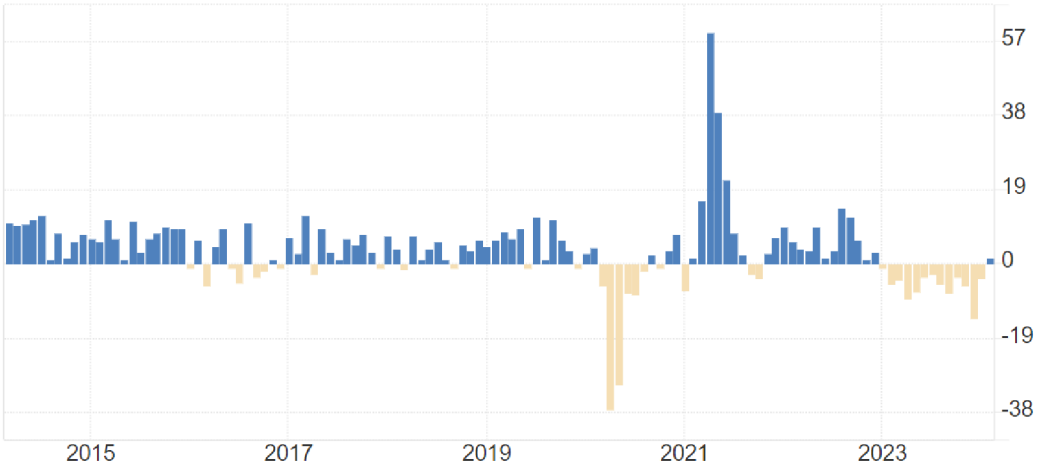

Zdroj: Trading Economics (2024a)

V Maďarsku byl na pozitivní úrovni, avšak i zde došlo k několika krizovým obdobím. Dále došlo k několika krátkodobým výkyvům ve výkonnosti, a to zejména v důsledku pandemie koronaviru. Od roku 2015 do ledna roku 2024 činil průměrný meziroční růst ve zpracovatelském průmyslu 6,19 %. V roce 2023 byl pokles na -4,40 %.

Dopady FP na ZP

Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu v Polsku 2015-leden 2024 (v %)

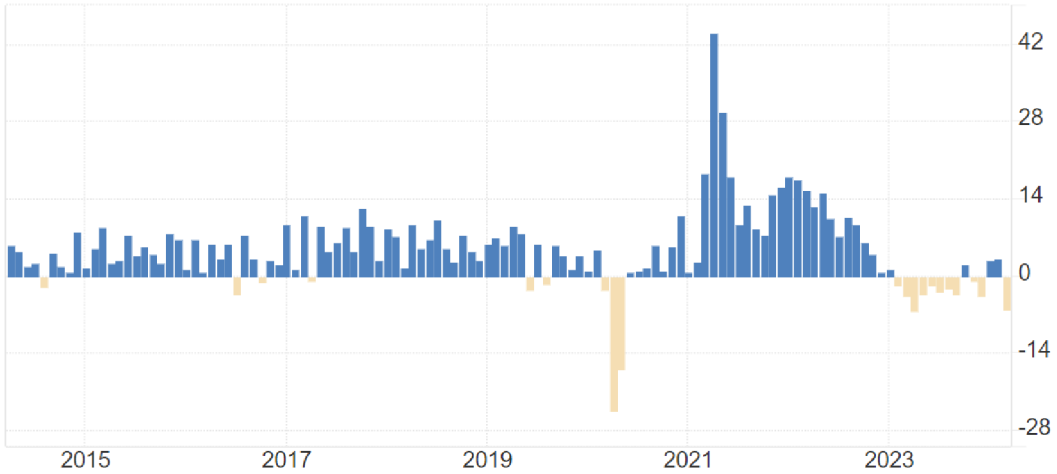

Zdroj: Trading Economics (2024c)

Polská průmyslová produkce byla meziročně v dubnu vyšší o 7,9 %, zatímco byl očekáván růst o 5,1 %. Od roku 2023 opět klesá, jak je patrné z grafu.

Dopady FP na ZP

Meziroční vývoj ve zpracovatelském průmyslu Slovensko 2015-leden2024 (v %)

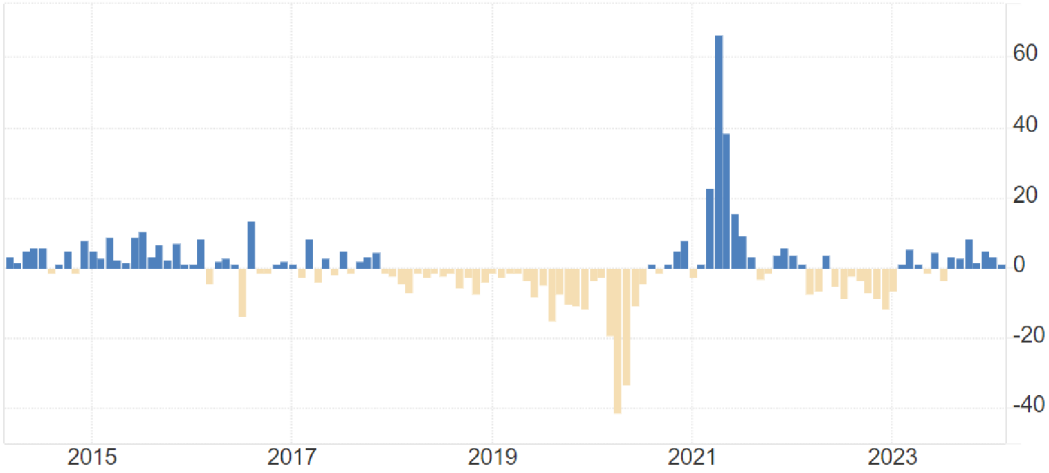

Zdroj: Trading Economics (2024d)

Slovenský zpracovatelský průmysl zaznamenal více negativních fází vývoje než ostatní země. Od roku 2015 do roku 2023 byla průměrná meziroční úroveň růstu zpracovatelského průmyslu na úrovni 5,49 %. V roce 2023 byl zaznamenán meziroční růst o 0,40 %.

Závěr

- **Práce přinesla doporučení pro fiskální politiku států V4 a vliv na zpracovatelský průmysl.**
- Novým řešením je, aby vlády dbaly na udržitelnost svých fiskálních politik.
- Problematika byla posunuta díky rešerši odborné literatury a internetových zdrojů.

VŠEM
VYSOKÁ
ŠKOLA
EKONOMIE
A MANAGEMENTU
DĚKUJI ZA
POZORNOST